

Jonna Markkanen & Suvi Wennerström

**”Jos minun kanssa ei leikitä. Jos joku minua tönii, lyö tai puree.”
Lasten kielteiset ja pelottavat kokemukset varhaiskasvatuksessa**

**Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
2019**

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Kasvatustieteen ja psykologian osasto		
Tekijät Jonna Markkanen & Suvi Wennerström				
Työn nimi Lasten kielteiset ja pelottavat kokemukset varhaiskasvatuksessa				
Pääaine	Työn laji	Päivämäärä	Sivumäärä	
Erityispedagogiikka	Pro gradu -tutkielma	x	4.8.2019	102 + (3)
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä				
<p>Tämä tutkielma on mixed methods -tutkimus lasten kielteisistä ja pelottavista kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Tutkielman tarkoituksena on selvittää lasten kokemuksia varhaiskasvatuksesta ja tuoda esille lasten näkemykset varhaiskasvatuksen laadusta. Tutkielman tieteenfilosofinen lähtökohta on sosiaalisessa konstruktio- nismissa. Sosiaalisen konstruktio- nismien mukaisesti ajatellaan, että lasten kokemukset ovat tulkintatapoja todellisuudesta, eivätkä kerro suoraa totuutta varhaiskasvatuksen laadusta. Lasten näkökulmat ovat kuitenkin arvokkaita, sillä ne tuovat esille lapsen kokemuksen varhaiskasvatuksesta.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu vuosina 2012 ja 2015 toteutetuista haastatteluista. Kyseessä oli valmis aineisto, jossa vanhemmat haastattelivat lapsiaan. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat 1-8-vuotiaita. Haastatteluun osallistuneista lapsista 5068 osallistui varhaiskasvatukseen kunnallisessa päiväkodissa ja 371 perhepäivähoidossa. Tutkielmassa on viisi tutkimuskysymystä. Tutkielman numeeriset vastaukset analysoitiin ristiintaulukoinnilla. Avoimet vastaukset analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Avoimista vastauksista tehtiin taulukot, joista näkyy vastauksien jakaantuminen sukupuolen ja päivähoitopaikan välillä.</p> <p>Tutkielman numeeristen vastausten mukaan lapset tykkäävät yleensä mennä päivähoitoon, eikä heitä myöskään pelota siellä. Lapset toivat kuitenkin myös kielteisiä ja pelottavia tunteita esille, kun he saivat vapaasti kertoa kokemuksistaan varhaiskasvatuksessa. Lasten kielteisissä kokemuksissa varhaiskasvatuksessa korostuu epäasiallinen toiminta vertaisten keskuudessa, päivittäiset toiminnot ja haasteet vuorovaikutustilanteissa. Lapset pelkäävät varhaiskasvatuksessa eniten päivähoiton arkeen, vuorovaikutustilanteisiin, vertaisten keskuudessa tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan ja mielikuvitus- ja satuhahmoihin liittyviä tekijöitä. Tutkielman tarkoituksena on tuoda lasten pelottavat ja kielteiset kokemukset esille, jotta varhaiskasvatuksen laadusta saa kokonaisvaltaisemman kuvan. Tulosten avulla varhaiskasvatuksen arkea voidaan kehittää lasten kokemukset huomioiden.</p>				
Avainsanat Varhaiskasvatuksen laatu, varhaiskasvatuksen arviointi, lasten osallisuus, vertaissuhteet, kielteiset kokemukset, pelot				

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Philosophical Faculty		School School of Educational Sciences and Psychology		
Author Jonna Markkanen & Suvi Wennerström				
Title Children's negative and frightening experiences in early childhood education and care				
Main subject	Level	Date	Number of pages	
Special education	Pro gradu - tutkielma	x	4.8.2019	102 + (3)
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tut- kielma			
	Aineopintojen tut- kielma			
Abstract				
<p>This master's thesis is a mixed methods research of children's negative and frightening experiences in early childhood education and care (ECEC). The aim of this thesis is to examine children's experiences of ECEC and to bring forth the children's understanding of the quality of ECEC. The theoretical framework of the thesis is in social constructivism. We think according to social constructivism that children's experiences are reflections from reality, and they do not tell the straight truth about the quality of ECEC. However, children's viewpoints are valuable, because they bring out children's experiences of ECEC.</p> <p>Research data consists of interviews that were implemented in years 2012 and 2015. We used a ready-made data where the children were interviewed by their parents. The children participating in the research were between 1 and 8 years old. 5068 children participated in communal day care and 371 of the children were in family day care settings. There are five research questions in the thesis. The numerical answers of this thesis were analysed with cross-tabulation. The open-ended answers were analysed with qualitative content analysis. Tables were made from the open-ended answers from which you can see how the answers are divided between gender of the children and their day care setting.</p> <p>According to the numeric answers of this thesis, children usually like going to the day care, and they do not seem to be afraid of it. However, children also mentioned negative and frightening feelings when they got the chance to tell freely about their experiences in ECEC. Children recalled inappropriate actions among peers, daily functions and challenges in interactive situations as negative experiences of ECEC. Children's fears in ECEC are mostly related to the routines of the day care, interactive situations, inappropriate actions among peers and characters associated with imaginative figures and fairy tales. The aim of this thesis is to bring forth children's frightening and negative experiences in order to get a more complete picture of the quality of ECEC. The results of our thesis can be utilized in improving ECEC based on children's experiences.</p>				
Keywords Quality of ECEC, evaluation of ECEC, children's participation, peer relationships, negative experiences, fears				

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	4
2.1	Varhaiskasvatuksen vaikutukset.....	5
2.2	Varhaiskasvatuksen laatu ja arviointi.....	7
3	LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1	Lasten osallisuuden tukeminen	13
3.2	Lasten kielellisten taitojen merkitys osallisuuteen	16
4	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS	17
4.1	Sosiaalinen kehitys varhaislapsuudessa	17
4.2	Emotionaalinen kehitys varhaislapsuudessa	21
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	25
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
6.1	Sosiaalinen konstruktionismi tieteenfilosofisena lähtökohtana.....	28
6.2	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	29
6.3	Aineiston analyysi	31
7	TUTKIMUSTULOKSET	40
7.1	Lasten haluttomuus mennä varhaiskasvatukseen	41
7.2	Lasten pelon määrä varhaiskasvatuksessa.....	43
7.3	Lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset	44
7.4	Lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset vertaisten kanssa	59
7.5	Lasten pelot varhaiskasvatuksessa	67
7.6	Tutkimustulosten koonti.....	82
8	POHDINTA	90
8.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	93
8.2	Jatkotutkimusaiheet	96
	LÄHTEET	98
	LIITTEET (3 kpl).....	103

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on tärkeä osa monen suomalaislapsen arkea, sillä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen uusimman tilastoraportin mukaan vuonna 2017 varhaiskasvatukseen osallistui 70,7% 1-6-vuotiaista lapsista (THL 2018). Tutkielmamme aihe on ajankohtainen, sillä uusi varhaiskasvatustuki (540/2018) tuli voimaan 1.9.2018. Uuden varhaiskasvatustukilain tarkoituksena on edistää laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Laadukas varhaiskasvatus tukee lasten hyvinvointia, oppimista ja kehitystä, sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus luo elinikäisen oppimisen perustan ja sen on havaittu pienentävän koulun keskeyttämisen riskiä. Vaikutukset korostuvat erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten keskuudessa. (Karila 2016, 11, 13, 18.) Laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikutukset ovat merkittäviä ja toivommekin, että tutkimustuloksemme antavat lisätietoa siitä, miten lapset kokevat varhaiskasvatuksen laadun.

Varhaiskasvatuksen laatu on käsitteenä moniulotteinen ja sitä voidaan lähestyä useista eri näkökulmista. Lapsen oman näkökulman esille tuominen on yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen perusedellytyksistä. Lasten kokemuksia tutkittaessa on väliä, kysyykö lasta koskevista asioista häneltä itseltään vai aikuisilta, sillä aikuisten tulkinnat ovat aina riippuvaisia heidän omasta arvioinnistaan. Lasten näkemysten kartoittaminen edellyttää lasten kuuntelemista ja osallisuuden tukemista, sekä mahdollisuutta kertoa ajatuksista ja tunteista. (Sommer, Samuelsson & Hundeide 2013, 468.) Lasten oikeuksia koskeva lainsäädäntö on lisännyt tutkijoiden kiinnostusta lapsen oman näkökulman esille tuomiseen lasta itseään koskevissa asioissa. On tärkeää tutkia esimerkiksi lasten sosiaalisia suhteita, sillä aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, kuinka lasten

myönteiset kokemukset vertaisista vaikuttavat siihen, että he tuntevat päivähoitossa ollessaan olonsa turvalliseksi ja tyytyväiseksi. (Kragh-Müller & Isbell 2011, 17-18.)

Tietämyksemme mukaan lasten kielteisiä kokemuksia varhaiskasvatuksessa on tutkittu melko vähän. Näkökulma on ollut lasten myönteisissä kokemuksissa tai aineisto on kerätty esimerkiksi vanhemmilta tai varhaiskasvattajilta. Muutamissa tutkimuksissa on myönteisten kokemusten ohella selvitetty myös kielteisiä kokemuksia. Suomalaisten lasten kokemuksia on kartoitettu esimerkiksi Alasuutarin ja Karilan (2014) toteuttamassa tutkimuksessa. Tutkimuksessa selvitettiin 2-6-vuotiaiden lasten mukavia kokemuksia ja osassa keskusteluissa käytiin läpi myös ikäviä kokemuksia. Vastauksissa osa ikävistä asioista näyttäytyi positiivisten kokemusten vastakohtina, joten ne kertoivat pikemminkin päivähoiton mieluisista asioista kuin siitä, mistä lapset eivät pitäneet. Lasten mielestä kivointa oli leikkiminen, joten ikävintä oli tilanteet, joissa ei saanut leikkiä. Suoraan ikäviin kokemuksiin liittyvistä asioista lapset kuvailivat eniten nukkumiseen liittyviä tekijöitä. Osa maininnoista liittyi myös päivähoiton fyysiseen ympäristöön, sääntöihin ja rutiineihin. (Alasuutari, Karila, Alila & Eskelinen 2014, 71, 75-77.) Kansainvälisellä tasolla lasten kokemuksia ovat tutkineet esimerkiksi Kragh-Müller ja Isbell (2011), jotka kartoittivat yhdysvaltalaisien ja saksalaisten lasten näkemyksiä varhaiskasvatuksesta.

Kansainvälisellä tasolla lasten kokemia pelkoja on tutkittu melko paljon. Osa tutkimuksista liittyy spesifisti vain tietynlaisiin pelkoihin, kuten nukkumaan menemiseen (Zisenwine, Kaplan, Kushnir & Sadeh 2013) tai televisio-ohjelmiin (Kruuse & Kalmus 2017), mutta itse käsittelemme pelkoja laajemmin. Loxtonin (2009, 48) mukaan monet pelkoja koskevat tutkimukset kohdentuvat kouluikäisiin lapsiin ja tarvetta olisi nimenomaan tutkimuksille, joissa selvitetään varhaiskasvatusikäisten kokemuksia ja hyödynnetään suurempaa otantaa. Meltzer tutkimusryhmineen (2008) ovat kartoittaneet 5-16-vuotiaiden lasten kokemia pelkoja, mutta yleisesti ottaen tutkimustulokset näyttäisivät kohdentuvan rajatusti vain tiettyyn ikähaarukkaan. Esimerkiksi Suomessa pienten lasten pelkoja on tutkittu väitöskirjoissa, pro gradu -tutkielmissa ja opinnäytetöissä, ja kohderyhmänä ovat pääsääntöisesti olleet päiväkotikäiset 4-6-vuotiaat lapset. Tietämyksemme mukaan lasten varhaiskasvatuksessa kohtaamia pelkoja ei vielä tiedetä suuremmassa ikähaarukassa tai perhepäivähoidon viitekehyksessä.

Tutkielmamme on mixed methods -tutkimus 1-8-vuotiaiden lasten kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineistomme koostuu vuosina 2012 ja 2015 toteutetuista lasten haastatteluilta. Haastatteluita on yhteensä 5439, joista 371 on perhepäivähoidossa olevilta lapsilta ja 5068 puolestaan kunnallisen päiväkodin puolelta. Tavoitteenamme on selvittää, millaisia kielteisiä ja pelottavia kokemuksia lapsilla on varhaiskasvatuksesta, ja miten lasten vertaissuhteet näyttäytyvät kielteisissä kokemuksissa. Kiinnostuimme tutkimuksemme aiheesta, koska se mahdollistaa lasten ajatuksien ja kokemusten esittämisen. Tutkielmamme aihe on erityispedagoginen, koska varhaiskasvatusympäristö on inklusiivinen. Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatus toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti ja jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen taustastaan ja tuen tarpeistaan riippumatta. Osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden edistäminen ovat osa kaikkea varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa toimintaa. (OPH 2016, 15, 30, 52.)

Näemme tutkielmamme vahvuutena laajan aineiston, joka koostuu eri-ikäisten kunnalliseen päiväkotiin ja perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten kokemuksista. Tutkielmamme aihe on tärkeä, sillä se lisää tietämystä lasten kielteisistä kokemuksista ja peloista varhaiskasvatuksessa. Kokonaiskuvan saaminen varhaiskasvatuksen laadusta edellyttää myönteisten kokemusten lisäksi lasten kielteisten ja pelottavien kokemusten kartoittamista. Hyödynnämme tutkimusaineiston analyysissä aineistolähtöistä sisällönanalyysia, sillä pyrkimyksenämme on tuoda lasten näkökulmat esille sellaisina kuin ne aineistossamme ilmenevät.

Tutkielmamme kannalta keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatuksen laatu ja arviointi, lasten osallisuus sekä lasten vertaissuhteet, kielteiset kokemukset ja pelot. Avaamme keskeiset käsitteet tutkielmamme teoriaosiossa, jossa tarkastelemme varhaiskasvatuksen viitekehystä lainsäädännön, vaikutuksien ja laadun näkökulmasta. Lasten kokemusten esille tuomisen vuoksi syvennymme myös osallisuuteen. Kielteisiä ja pelottavia tunteita sekä vertaissuhteita käsittelemme sosioemotionaalisen kehityksen avulla. Menetelmäosiossa puolestaan esittelemme tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävän, tutkimuksen metodologiset lähtökohdat, analyysin keskeiset piirteet ja aineiston käsittelyn. Tutkimuksen tulokset käsittelemme kysymys kerrallaan. Pohdintaosiossa tiivistämme tutkimuksemme tarkoituksen sekä pohdimme luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä tekijöitä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 VARHAISKASVATUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatus määritellään kokonaisuudeksi, joka muodostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Sen tavoitteena on muun muassa edistää jokaisen lapsen kasvua, hyvinvointia, yhteistyötaitoja, osallisuutta ja oppimista. Varhaiskasvatus on tarkoitettu pääasiassa alle kouluikäisille, mutta tarvittaessa sitä voidaan järjestää myös vanhemmille lapsille. Varhaiskasvatus järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai muussa soveltuvassa paikassa. (Varhaiskasvatuslaki 2018, 1-3§.)

Päiväkodeissa varhaiskasvatus toteutetaan ryhmämuotoisesti. Ryhmiä muodostaessa voidaan huomioida esimerkiksi lapsen ikä, sisarussuhteet ja yksilölliset tuen tarpeet. Päiväkodeissa pääasiallinen vastuu toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta on lastentarhanopettajalla. Perhepäivähoidossa varhaiskasvatus toteutetaan pienessä ryhmässä esimerkiksi perhepäivähoitajan kotona, jolloin perhepäivähoitaja on vastuussa toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta. Muussa soveltuvassa paikassa toteutettu varhaiskasvatus tarkoittaa esimerkiksi leikkipuistoissa tai kerhoissa järjestettävää ohjattua ja tavoitteellista varhaiskasvatustoimintaa. (OPH 2016, 17.) Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2018) uusimman tilastoraportin mukaan varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista 188 354 eli 76% oli kunnallisissa päiväkodeissa ja 20 578 eli 8,3% perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatus järjestetään pääosin kunnallisissa päiväkodeissa, mutta Karilan (2012, 585) mukaan alle kolmivuotiaista lapsista noin 50% hoidetaan kotona, mikä tarkoittaa, että julkisiin päivähoitopalveluihin osallistuminen on Suomessa vähäisempää kuin muissa Pohjoismaissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla toteutetaan laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita ja ohjataan varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä (Varhaiskasvatustalaki 2018, 21§). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri koostuu muun muassa arvoista, normeista, oppimisympäristön tavoista, yhteistyön moniulotteisuudesta, vuorovaikutuksesta, toiminnan organisoinnista ja johtamisesta. Henkilöstö toimii omalla toiminnallaan esimerkkinä lapsille ja välittää eteenpäin toimintaympäristöön kuuluvia arvoja ja asenteita. Kaikkien varhaiskasvatuksessa valittujen toimintatapojen tulisi edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Toimintaympäristön kehittämisessä korostuu kaikkia osallistava dialogisuus. Varhaiskasvatuksessa tulisi olla tilaa erilaisille tunteille ja jokaista toimijaa pitäisi kannustaa omien ajatuksien ja tunteiden jakamiseen. (OPH 2016, 28-29.)

2.1 Varhaiskasvatuksen vaikutukset

Varhaiskasvatuksen turvaaminen lainsäädännöllä on tärkeää, sillä varhaiskasvatuksen vaikutukset ovat merkittäviä niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla. Yhteiskunnan kannalta kyse on esimerkiksi elinolojen parantamisesta, eriarvoisuuden vähentämisestä ja tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien tarjoamisesta jokaiselle lapselle. Varhaiskasvatus mahdollistaa myös vanhempien osallistumisen työelämään, joten varhaiskasvatuksella on kasvatusta- ja koulutustehtävän lisäksi myös työelämä- ja perhepoliittinen merkitys. Varhaiskasvatukseen osallistumista pidetään yksilön kannalta merkityksellisenä, sillä osallistuminen vaikuttaa lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin varhaislapsuuden aikana. (Karila 2016, 11, 18.) OECD:n (2017, 260) mukaan varhaiskasvatuksella on suuri merkitys eritoten yksilön hyvinvointiin sekä kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehittymiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen ollessa päivähoitossa hän saa kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Kasvatuksen avulla lapsi oppii varhaiskasvatuksessa ymmärtämään toimintansa vaikutuksia, muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan asioita kriittisesti. Opetuksen tavoitteena on auttaa ja innostaa lasta oppimaan erilaisilla tavoilla ja auttaa lasta ymmärtämään ympäröivää maailmaa. Opetukselle on asetettu myös laaja-alaisen osaamisen tavoitteita, kuten monilukutaito, kulttuurinen osaaminen ja vaikuttaminen. Hoitamisen kannalta

pyrkimyksenä on, että lapsi oppii toimimaan muiden ihmisten kanssa, huolehtimaan itsestään sekä kokee itsensä arvostetuksi. (OPH 2016, 21-22.)

Varhaiskasvatuksen vaikutukset eivät rajoitu ainoastaan senhetkiseen elämäntilanteeseen, vaan ne ovat nähtävissä myös pidemmällä aikavälillä. Varhaiskasvatus vaikuttaa esimerkiksi koulussa menestymiseen. (Karila 2016, 11.) Laadukkaan varhaiskasvatuksen on todettu olevan yhteydessä parempiin saavutuksiin tulevaisuudessa (Sammons ym. 2014, 110-111, 116). Osa varhaiskasvatuksen hyödyistä näyttäytyy etenkin silloin, kun lapset aloittavat koulunkäynnin. Pidempikestoisen varhaiskasvatuksen on todettu nimittäin olevan yhteydessä lapsen edistyneempään kognitiiviseen kehittymiseen. Varhaiskasvatuksessa oleilla lapsilla on paremmat pohjataidot muun muassa matematiikassa, kielissä, lukemisessa sekä kielen kehittämisessä. Muita varhaiskasvatuksen positiivisia puolia ovat oppilaan parempi kyky itsenäiseen työskentelyyn, keskittymiskyky ja sosioemotionaalinen kehittyneisyys. (Sammons, Elliot, Sylva, Melhuish, Siraj-Blatchford & Taggart 2004, 701-705.) Myös Forryn ym. (2013, 900) mukaan laadukas varhaiskasvatus on yhteydessä lasten parempiin pohjataitoihin kirjallisuuden ja matematiikan osalta sekä parempaan tunnetason hyvinvointiin.

Dearing, McCartney ja Taylor (2009) ovat tutkineet laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikutusta huonotuloisten lasten pärjäämiseen alakoulun matematiikassa ja lukemisessa. Laadukas varhaiskasvatus voi tarjota huonotuloisen perheen lapselle oppimateriaaleja ja psykososiaalista tukea, joita ei välttämättä kotona ole saatavilla. Laadukkaan varhaiskasvatuksen todettiin antavan huonotuloisten lapsille paremmat kouluvalmiustaidot, jotka puolestaan edistivät heidän suoriutumistaan koulussa. Huonotuloisten lasten saavutukset koulussa olivat hyvätuloisten kanssa yhtä hyviä, kun he olivat saaneet laadukasta varhaiskasvatusta 3-4 jakson ajan. Jo yhdenkin laadukkaan varhaiskasvatusjakson todettiin vaikuttavan positiivisesti lasten matematiikassa ja erityisesti sen soveltavissa tehtävissä suoriutumiseen sekä kirjaimien ja sanojen tunnistamiseen. (Dearing, McCartney & Taylor 2009, 1330, 1339-1341.)

Melhuishin ym. (2015) mukaan laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa positiivisesti lapsen sosiaaliseen, kielelliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Vaikutukset korostuvat erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten kohdalla. Varhaiskasvatuksessa opituilla taidoilla on vaikutusta

myöhempään koulutukselliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen menestymiseen. Hyvä koulutus puolestaan tuottaa menestystä työllistymisessä sekä sosiaalisessa sopeutumisessa ja saattaa vähentää myös rikollisuutta. (Melhuish ym. 2015, 82.)

Varhaiskasvatuksen pitkäaikaisista vaikutuksista kertovat myös OECD:n selvitykset ja PISA-testien tulokset. OECD:n selvitysten mukaan varhaiskasvatukseen osallistuminen vähintään kahden vuoden ajan vaikutti selvästi 15-vuotiaana tehtyihin PISA-testien tuloksiin. Selvitysten mukaan lapsuuden varhaiskasvatus lieventää sosiaalista epätasa-arvoa ja auttaa yksilöitä pärjäämään paremmin tulevaisuudessa. (OECD 2017, 261-262.) Kun varhaiskasvatus ja siten parempi pohja peruskoulun aloittamiselle tarjotaan kaikille, varhaiskasvatuksen avulla voidaan estää vähempiosaisia jäämästä yhteiskunnan ulkopuolelle (Sammons ym. 2004, 705).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on ennen kaikkea parantaa lasten hyvinvointia niin nykyhetkellä kuin tulevaisuudessakin. Positiivisten vaikutusten aikaansaaminen on keskeisenä tavoitteena kaikissa OECD:n jäsenvaltioissa. (OECD 2006, 128.) Varhaiskasvatuksen positiiviset vaikutukset ovat merkittäviä, mutta niitä ei kuitenkaan synny itsestään, vaan niiden edellytyksenä on varhaiskasvatuksen korkea laadukkuus ja laadun jatkuva kehittäminen. Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen ei ole ainoastaan osa Suomen varhaiskasvatusta, vaan se on ollut viime vuosina agendana myös maailmanlaajuisesti. Varhaiskasvatuksen laadun parantaminen on ollut jo pitkään kansainvälisten organisaatioiden kuten YK:n, EU:n ja OECD:n kehittämislistoilla. (Karila 2016, 21.)

2.2 Varhaiskasvatuksen laatu ja arviointi

Varhaiskasvatuksen laadun määrittäminen ei ole yksiselitteistä, sillä kyseessä on varsin monimuotoinen käsite. Laatuun vaikuttaa esimerkiksi kulttuurinen konteksti, joten ei ole olemassa yhtenäistä globaalia määritelmää, jonka avulla laatua voidaan käsitellä. (Ishimine, Tayler & Bennett 2015, 68.) Usein määritelmässä korostuvat rakenteelliset tekijät, oppimisympäristöön liittyvät tekijät, opettajan ja oppilaan välisen suhteen ulottuvuudet, sekä erilaiset järjestelmät, joiden avulla laatua voidaan luokitella, arvioida ja kehittää (Pianta, Downer, Hamre 2016, 119).

Laadun arviointiin on kehitelty viime vuosikymmenien aikana monia erilaisia mittareita ja useat mittareista lähestyvät laatua arvioimalla nimenomaan varhaiskasvatuksen rakenteen ja prosessin ulottuvuuksia (Ishimine & Tayler 2014, 274), joten tämän takia tarkastelemme itsekin laatua sen eri ulottuvuuksien avulla.

Rakenteellinen ulottuvuus koostuu muun muassa opetussuunnitelmasta, henkilökunnan koulutuksesta, päivähoidon fyysisestä ympäristöstä sekä aikuisten ja lasten välisestä suhdeluvusta. Rakenteellinen laatu turvataan lainsäädännöllä ja laadusta vastaaminen on ensisijaisesti hallinnon vastuulla. Prosessin laadulla tarkoitetaan puolestaan esimerkiksi lasten ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta, lasten keskinäisiä suhteita sekä opettajan pedagogista osaamista. Prosessitekijät näyttäytyvät vuorovaikutustilanteissa ja vaikuttavat suoraan lapsen jokapäiväiseen kokemukseen varhaiskasvatuksen laadusta. Rakenteellisia tekijöitä on helpompi arvioida kuin prosessitekijöitä, sillä rakenteellisissa tekijöissä on tyypillisesti kyse valmiiksi laadituista standardeista, joiden perusteella varhaiskasvatus tulee järjestää. Vuorovaikutuksen arviointi on haastavampaa. (Ishimine ym. 2015, 68; OECD 2006, 127-128.)

Vuorovaikutuksen laatuun liittyvien tekijöiden arviointi on tärkeää, sillä ne vaikuttavat suoraan lapsen kehitykseen. Vuorovaikutuksessa korostuu muun muassa varhaiskasvattajien herkkyys vastata lasten yksilöllisiin tarpeisiin, positiivisen käyttäytymisen tukeminen sekä kognitiivisen kehityksen edistäminen. Varhaiskasvattajien vuorovaikutusta voidaan parantaa merkittävästi ammatilliseen kehitykseen panostamalla. (Pianta ym. 2016, 119.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaito on tärkeä osa varhaiskasvatuksen laadun arviointia. Henkilökunnan kouluttaneisuuden on huomattu vaikuttavan varhaiskasvatukseen, sillä parempi koulutus luo osaltaan laadukkaampaa varhaiskasvatusta (Manning, Garvis, Fleming & Wong 2017, 44). Varhaiskasvatuksen laatua onkin pyritty parantamaan tukemalla varhaiskasvattajien ammattitaitoa kehittämällä muun muassa heidän osaamistaan, pätevyyttään sekä työolojaan (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017, 70). Varhaiskasvatuksen laatu on kulttuurisidonnaista, mutta kaikissa Pohjoismaissa on koettu tärkeäksi panostaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutukseen (Karila 2012, 586).

Forryn ym. (2013, 894) mukaan päiväkodin ja perhepäivähoidon laadun välillä on eroavaisuuksia, sillä perhepäivähoidossa laatu määräytyy ensisijaisesti perhepäivähoitajan toiminnan perusteella. Forryn ym. (2013) tutkimuksessa selvitettiin, mitkä tekijät ennustavat perhepäivähoidossa tapahtuvan varhaiskasvatuksen prosessin laatua ja ovat yhteydessä perhepäivähoitajan ammatilliseen kehittymiseen. Tutkimuksessa myös arvioitiin perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten akateemisia ja sosioemotionaalisia taitoja. Tulosten perusteella perhepäivähoitajan taloudelliset resurssit vaikuttivat positiivisesti varhaiskasvatuksen laatuun. Perhepäivähoitajan suurempi työkokemuksen määrä puolestaan ennusti taitoa huolehtia lapsista ymmärtäväisemmin, mutta työkokemuksen määrä tai koulutus ei ollut suoraan yhdistettävissä varhaiskasvatuksen laatuun. Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen liittyi olennaisesti perhepäivähoitajan motivaatio tarjota lapsikeskeistä huolenpitoa. Perhepäivähoitajan asenteilla ja uskomuksilla oli vaikutusta lasten taitoihin ja käyttäytymiseen, sillä lapsikeskeinen ajattelutapa oli positiivisesti yhteydessä lasten akateemisiin taitoihin. Perhepäivähoitajan kokema työstressi oli sen sijaan negatiivisesti yhteydessä varhaiskasvatuksen laatuun ja lasten käyttäytymiseen. Tuloksien mukaan stressin kokeminen saattaa vaikuttaa siihen, ettei perhepäivähoitaja siedä yhtä hyvin lasten huonoa käytöstä, mikä todennäköisesti lisää lasten käyttäytymisen ongelmia. (Forry ym. 2013, 900-902.)

Varhaiskasvatuksen laadun arviointiin vaikuttaa myös se, kenen näkökulmasta laatua tarkastellaan. Ceglowski ja Bacigalupa (2002) esittävät Katz'n (1993) teorian pohjalta neljä eri näkökulmaa, joiden perusteella varhaiskasvatuksen laatua voidaan arvioida. Laatua voidaan tarkastella joko lasten, varhaiskasvatuksen henkilökunnan, lasten vanhempien tai tutkijoiden ja ammattilaisten perspektiivistä. Tutkijoiden ja ammattilaisten näkemykset laadusta liittyvät useimmiten varhaiskasvatuksen rakenteelliseen ulottuvuuteen. Vanhemmat arvostavat yleensä varhaiskasvatuksen joustavia järjestelyitä ja henkilökunnan sensitiivisyyttä, kun taas henkilökunnan näkemyksissä korostuvat työympäristöön liittyvät tekijät ja vuorovaikutus johdon kanssa. Lasten näkemyksiä laadusta voidaan puolestaan kartoittaa esimerkiksi tutkimalla, miten lapset viihtyvät päivähoitossa ja miten he saavat osallistua päivähoiton toimintaan. Lasten oman näkökulman esille tuominen on jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle, sillä useimmiten laatua on tutkittu joko vanhempien, henkilökunnan tai ammattilaisten ja tutkijoiden näkökulmasta. (Ceglowski & Bacigalupa 2002, 88-90; Ishimine & Tayler 2014, 273.)

Näkemykset varhaiskasvatuksesta voivat vaihdella eri näkökulmien välillä. Hadley (2012) selvitti kyselytutkimuksellaan, millaisia eroavaisuuksia vanhempien ja varhaiskasvattajien näkemyksissä oli, kun heitä pyydettiin kertomaan asioista, joita he arvostivat varhaiskasvatuksessa. Vanhempien mielestä oli tärkeää, että lapset oppivat noudattamaan varhaiskasvatuksessa sääntöjä, vaikkeivat he pitäisi niistä. Vanhemmat kokivat myös tärkeäksi, että varhaiskasvatuksen henkilökunta varmistaa lapsen osallistuvan oppimistilanteisiin, vaikka osa lapsista ei haluaisi osallistua. Varhaiskasvattajien vastauksissa korostui puolestaan näkemys siitä, että lasten ja henkilökunnan välille tulisi kehittyä toimiva vuorovaikutussuhde ja lasten tulisi oppia ilmaistamaan näkemyksensä myös silloin, kun he eivät pidä jostain asiasta. (Hadley 2012, 43.)

Scopelliti ja Musatti (2013) kartoittivat puolestaan tutkimuksellaan vanhempien käsityksiä varhaiskasvatuksen laadukkuudesta. Vanhemmat toivat omien kokemuksensa lisäksi esille arvion lapsensa päivähoitokokemuksista. Vanhempien arvioiden mukaan lapset olivat päivähoitoon tyytyväisempiä kuin vanhemmat itse. Vanhemmat olettivat, että lapsille tyytymättömyyttä aiheuttivat esimerkiksi päivähoidon rytmi ja sosiaaliset suhteet vertaisten kanssa. Vanhemmille tyytymättömyyttä aiheuttivat pääasiassa varhaiskasvattajien käytös ja päivähoidon organisointiin liittyvät tekijät. Vanhempien omat kokemukset eroavat lasten kokemusten arvioinnista, sillä vanhempien kokemuksiin päivähoidon laadusta vaikuttavat lapsen oppimisen ja hoidon lisäksi myös vanhempien sosiaaliset suhteet varhaiskasvattajien ja muiden lasten vanhempien kanssa. (Scopelliti & Musatti 2013, 1031-1037.)

Wiltzin ja Kleinin (2001, 230) mukaan lasten ja aikuisten näkemykset varhaiskasvatuksen laadusta ovat erilaisia. Terveys- ja turvallisuuskysymykset ovat usein aikuisille keskeisiä, mutta lapsille niillä on vähemmän merkitystä. Lapset ovat usein optimistisia ja sopeutuvaisia ja he kertovat yleensä enemmän mieluisista varhaiskasvatuskokemuksista kuin kielteisistä. Wiltz ja Klein (2001) selvittivät, millaisista asioista neljävuotiaat lapset pitivät ja eivät pitäneet varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa myös vertailtiin, miten lasten näkemykset erosivat korkealaatuisessa ja matalalaatuisessa varhaiskasvatuksessa. Tulokset osoittavat, että lapsilla on paljon tietoa varhaiskasvatuksessa vallitsevasta kulttuurista. Lapset ymmärtävät, että päivähoito koostuu

erilaisista toimintatavoista, rutiineista ja arvoista. Mitä pidempään lapset viettävät aikaansa varhaiskasvatuksessa, sitä tietoisemmiksi he tulevat ympäristöstä. Tutkimukseen osallistuneet lapset osasivat useimmiten myös kuvailla tarkasti kokemuksiaan. (Wiltz & Klein 2001, 228-230.)

Wiltzin ja Kleinin (2001) tutkimuksen mukaan leikkiminen oli lapsille mieluisinta tekemistä, mutta varhaiskasvatuksessa koettiin myös kielteisiä tuntemuksia. Kaikista epämieluisinta oli aikuisten ja vertaisten ilkeä käyttäytyminen. Lapset kuvailivat vertaisten välistä ilkeää käyttäytymistä kertomalla esimerkiksi lyömisestä, potkimisesta, tappeluista, tönimisestä, nimittelystä ja tavaroiden toiselta ottamisesta. Varhaiskasvattajiin liittyviä ikäviä kokemuksia kuvailtiin vähemmän ja tällöin lapset mainitsivat esimerkiksi kärsimättömyyden ja epäystävällisyyden. Lapsille kielteisiä tuntemuksia aiheuttivat myös kurinpidolliset toimet ja varhaiskasvattajan määräämät toimintatavat sekä rutiinit. Eritoten ikäviltä tuntui piirissä oleminen oppimistilanteiden aikana, sillä se kesti lasten mielestä liian pitkään. Päiväuniaika tuntui monen mielestä myös kurjalta pitkän keston vuoksi ja koska silloin ei voinut leikkiä. Lapset kokivat päivittäin toistuvat toiminnot epämieluisina erityisesti silloin, kun he eivät saaneet itse vaikuttaa niiden sisältöihin. Korkealaatuisessa varhaiskasvatuksessa lapsilla oli enemmän valinnanvaraa aktiviteettien suhteen kuin heikkolaatuisessa varhaiskasvatuksessa. (Wiltz & Klein 2001, 223-229.)

3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen oman näkökulman esille tuominen on yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen perusedellytyksistä. Esimerkiksi Sheridanin ja Pramling-Samuelssonin (2001) tutkimuksen mukaan heikkolaatuisessa varhaiskasvatuksessa lapset kokivat, että heillä oli vain rajallinen mahdollisuus tuoda näkemyksiään esille. Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa lapset kokivat useammin, että heidän näkemyksillään oli merkitystä ja niitä myös arvostettiin. (Sheridan & Pramling-Samuelsson 2001, 186-188.) Osallisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen laadukkuuteen, joten sitä voidaan pitää tutkielmamme kannalta yhtenä keskeisimpänä käsitteenä. Osallisuudella tarkoitetaan liittymistä osaksi yhteisöä, siihen kuulumista sekä mahdollisuutta vaikuttaa siinä. Osallisuus vaatii toimiakseen vastavuoroisuutta. Yhteisön tulee huomioida omia jäseniään ja jäsenten puolestaan pitää itse osallistua aktiivisesti yhteisönsä toimintaan, jotta osallisuus olisi mahdollista. Osallisuuden kuuluu vahvasti myös oikeus saada tietoa asioista, jotka koskevat henkilöä itseään ja mahdollisuus vaikuttaa näihin asioihin sanomalla oma mielipiteensä niistä. (Oranen 2008, 9.)

Lasten osallisuus on huomioitu lainsäädännössä ja erilaisissa asetuksissa. Esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsi, joka pystyy muodostamaan omat mielipiteensä, saa ilmaista ne vapaasti kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemyksissä tulee kuitenkin huomioida lapsen ikä ja kehitystaso. Jotta lapsen näkemysten huomiointi toteutuisi, tulee lasta kuulla häntä koskevissa asioissa joko suoraan tai edustajan kautta. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 12 artikla.) Myös varhaiskasvatuslain mukaan lapsen omat mielipiteet tulee

kuulla ja huomioida lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden, kun suunnitellaan ja toteutetaan lapsen varhaiskasvatusta. Tämän lisäksi lapsella on oikeus osallistua yhdessä huoltajiensa kanssa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 2018, 20§.)

Suomen perustuslain kuudennessa momentissa (731/1999) sanotaan, että lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavalla tavalla. Suomen varhaiskasvatuslaissakin (2018, 3§) on kirjattu yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi, että lapsen tulee saada osallistua ja vaikuttaa asioihin, jotka koskevat häntä. Lapsen oikeuksien sopimuksessa ei ollut selkeää mainintaa, että lapsi saisi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuslakia, Suomen perustuslakia ja YK:n yleissopimusta yhdistää kuitenkin näkemys lapsen oikeudesta osallisuuteen lasta itseään koskevissa asioissa.

3.1 Lasten osallisuuden tukeminen

Lainsäädännössä esitetty velvoite lapsen oikeudesta osallistua häntä koskeviin asioihin vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen ovat keskeinen osa suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatussuunnitelmassa velvoitetaan arvostamaan jokaisen toimijan näkemyksiä, mielipiteitä ja aloitteita. Lasten osallisuutta voidaan edistää luomalla myönteisiä kokemuksia kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Osallisuuden tukeminen on tärkeää, sillä se kehittää lasten tietoisuutta heidän oikeuksistaan, vastuunkantamisesta, valintojen seurauksista ja yhteisön toimintatavoista. (OPH 2016, 30.)

Lasten näkemyksiä voidaan kartoittaa kuuntelemalla lasta, tarjoamalla mahdollisuus ajatuksien ja tunteiden kertomiseen, sekä tukemalla lapsen osallisuuden toteutumista. Lasten kokemusten esille tuomisen ja osallisuuden edistämisen kannalta on eri asia, kysyykö lasta koskevista asioista heiltä itseltään vai aikuisilta. Sommer tutkimusryhmineen (2013) erottavat toisistaan lapsinäkökulman ja lapsen näkökulman. Lapsinäkökulma tarkoittaa, että aikuinen huomioi lapsen näkemykset, kokemukset, ilmaisut ja toimintatavat. Pyrkimyksenä on päästä mahdollisimman lähelle lapsen omaa maailmaa, mutta näkökulma on sidoksissa aikuisen tekemään arviointiin,

eikä näin ollen ole puhtaasti lapsen omassa kokemuksessa. Lapsen näkökulma sen sijaan viittaa tapaan, jolla lapsi itse ymmärtää ja kokee oman maailmansa. Lapset ovat subjekteja heidän omassa maailmassaan, ja aikuiset pyrkivät ymmärtämään asiat lasten perspektiivistä. (Sommer ym. 2013, 463, 468.)

Aiemmissa tutkimuksissa lasten näkemyksiä varhaiskasvatuksesta on kartoitettu muun muassa hyvinvoinnin ja osallisuuden näkökulmasta. Sandseter ja Seland (2016) tutkivat 4-6-vuotiaiden lasten näkemyksiä varhaiskasvatuksessa. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista lapsista koki olonsa päivähoitossa ollessaan hyväksi, mutta osallistuneiden joukossa oli myös lapsia, joiden kokemukset hyvinvoinnista olivat keskinkertaisia tai alhaisia. Tutkimustulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen fyysisellä ympäristöllä, leluilla, yhteisillä aktiviteeteilla ja mahdollisuudella vaikuttaa omaan toimintaansa, on merkittävä vaikutus lasten hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksessa koettuun hyvinvointiin liittyy olennaisesti riittävä vapaa-aika, mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuksen tiloja ja leluja haluamallaan tavalla sekä valita aktiviteetit oman mieltymyksen mukaisesti. Lasten kokema hyvinvointia edistää muun muassa mahdollisuus neuvotella päivähoiton aktiviteeteista ja valita myös sellaisia toimintatapoja, jotka eroavat aikuisten valitsemista. (Sandseter & Seland 2016, 913, 927-930.) Mashford-Scottin, Churchin ja Colletten (2012, 232) mukaan lasten omien näkökulmien tutkimisesta on selvää puutetta, vaikka lasten kokemus hyvinvoinnista vaikuttaa keskeisellä tavalla varhaiskasvatuksen laatuun, varhaiseen oppimiseen ja lasten oikeuteen hyvään elämään.

Månsson (2008) puolestaan tutki 1-3-vuotiaita lapsia päiväkotiympäristössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, ovatko lapset oma-aloitteisia, kuinka paljon lapset osallistuvat omaan arkeensa ja millaiset mahdollisuudet lapsilla on aktiiviseen osallistumiseen pedagogisessa ympäristössä. Tutkitussa päiväkodissa muun muassa kirjat, muovailuvaha ja maalaustarvikkeet pidettiin lapsille sopivalla korkeudella, jolloin lapset oma-aloitteisesti hakeutuivat niiden pariin ja pystyivät kehittämään taitojaan. Lapsille annettiin tilaisuuksia osallistua myös päiväkodin arjen toimintoihin. He saivat esimerkiksi itse hakea lisää ruokaa, auttaa patjojen laittamisessa, vaippojen vaihtamisessa sekä teknisten laitteiden kanssa. Lasten osallisuus mahdollistettiin toimivan pedagogisen ympäristön ja arkeen osallistavien varhaiskasvattajien avulla. Lapsille annettiin ai-

kaa ja heitä rohkaistiin ottamaan aktiivisesti osaa, jolloin lapset oppivat, että he voivat itse vaikuttaa arkeen ja sen toimintoihin. Kun lapset saivat itse osallistua eri toimintoihin päivähoitossa, he saivat enemmän vaikutusvaltaa ja osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden kannalta on merkityksellistä mitä varhaiskasvattajat ajattelevat lasten kyvyistä ja rohkaisevatko he lapsia osallistumaan arjen toimintoihin. (Månsson 2008, 21, 29-36.)

On tärkeää hyödyntää lapsen omaa näkökulmaa lasta koskevien asioiden tutkimisessa, sillä lapsilla on tärkeää tietoa heidän omasta arjestaan (Mashford-Scott ym. 2012, 242). Lapset osaavat itse kertoa arjestaan ja tunteistaan. Lapset ovat aktiivisia toimijoita, joilla on omat ideansa ja ymmärryksensä asioista. Lapsen tietämys maailmasta on erilainen kuin aikuisen, ja siksi lapsen näkemykset maailmasta voivat auttaa aikuista ymmärtämään paremmin lapsen kokemuksia. Lapset voivatkin näkemyksillään auttaa aikuisia esimerkiksi lapsia koskevassa päätöksenteossa ja asioiden kehittämisessä. Kun halutaan nähdä lapset osallistuvina kansalaisina, heille täytyy antaa mahdollisuus sanoa omat mielipiteensä ja heidän näkemyksensä tulee ottaa vakavasti. Lapsella on omat oikeutensa yhtä lailla kuin kellä tahansa kansalaisella. (MacNaughton, Hughes & Smith 2007, 459-460, 466.)

Lasten tutkiminen edellyttää lapsille tutun kielen ja sopivien sanavalintojen käyttämistä (Mashford-Scott ym. 2012, 242). Aikuisten tuki vaikuttaakin merkittävästi siihen, miten lapsi kykenee ilmaisemaan omat näkemyksensä ja osallistumaan esimerkiksi päätöksentekoon. Lasten osallisuuden tukeminen edellyttää aikuisilta lapsen kuuntelemista ja näkemyksien huomioimista. Aikuisten on myös tuettava lasta mielipiteiden ilmaisemisessa. (Venninen, Leinonen, Lipponen & Ojala 2014, 212.) Aikuisten on tuettava lasta näkemyksien kertomisessa, sillä lasten näkökulman esille tuomiseen liittyy aina esimerkiksi lapsen ikä. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä haastavampaa oman mielipiteen esille tuominen on vähäisen artikulaation ja kielellisten taitojen vuoksi. (Sommer ym. 2013, 462.)

3.2 Lasten kielellisten taitojen merkitys osallisuuteen

Kielellisen kehityksen huomioiminen on tutkimuksemme kannalta olennaista, sillä kohderyhmämme koostuu 1-8-vuotiasta lapsista. Laaja ikähaarukka saattaa myös tarkoittaa hyvin eritasoisia kielellisiä taitoja. Olennaista onkin pohtia lasten kielellisiä taitoja kussakin ikävaiheessa, jotta saadaan selkeämpi kuva siitä, miten eri ikäiset lapset kykenevät vastaamaan heille esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Lasten kielellinen kehitys etenee vaiheittain. Lapset saattavat oppia ymmärtämään ensimmäisiä sanoja ollessaan vain puolivuotiaita. He oppivat useimmiten itse tuottamaan ensimmäisiä, yksittäisiä sanojaan ollessaan noin vuoden ikäisiä. Nämä ensimmäiset sanat muodostuvat useimmiten lasten omista kokemuksista. Jotta lapsi voi oppia uuden sanan, hänen tulee erottaa se puheen joukosta ja ymmärtää sen tarkoitus. Lasten ollessa noin 1,5-vuotiaita heidän sanavarastonsa laajuus on suunnilleen viisikymmentä sanaa ja viimeistään 2,5-vuotiaana lapset osaavat yleensä jo 200 yksittäistä sanaa. On tärkeää kuitenkin huomioida, että keskenään saman ikäistenkin lasten tuottaman sanaston laajuus ja sisältö vaihtelevat paljon. (Hoff 2006, 237-238.)

Ensimmäisiä sanojen yhdistämisä toisiinsa lapset tekevät ollessaan noin kaksivuotiaita. Tällöin sanoissa ei alkuun ole oikeita taivutuspäätteitä. 2-3-vuotiaat lapset opettelevat ja oppivat taivuttamaan sanoja kieliopillisesti oikein sekä tekemään vähintään kolmen sanan virkkeitä. Noin kolmevuotiaana lasten osaamien lausetyyppien määrä yleensä kasvaa, ja he opettelevat käyttämään esimerkiksi kysymys- ja kieltolauseita. Nelivuotiaat lapset taas osaavat jo käyttää monia erilaisia, vaikeitakin lausetyyppejä. Nämä ovat vain keskimääräisiä arvioita, ja erot kieliopillisessa kehittämisessä vaihtelevat suuresti yksilöiden välillä niin oppimisnopeuden kuin oppimistavan suhteen. (Hoff 2006, 240.) Edellä mainittujen perusteella voidaan päätellä, että keskimäärin noin kolmevuotiaat ja sitä vanhemmat lapset pystyvät itse vastaamaan tutkimuskysymyksiin kokonaislausein. Toisaalta taas noin kaksivuotiaat pystyvät vastaamaan kysymyksiin jo yksittäisin sanoin. Aikuisen tehtävänä on kuitenkin aina auttaa ja tukea lasta mielipiteiden ilmaisemisessa (Venninen ym. 2014, 212).

4 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS

Tutkielmassamme olemme kiinnostuneita lasten pelottavista ja kielteisistä kokemuksista, sekä siitä, miten vertaissuhteet näyttäytyvät kielteisissä kokemuksissa. Tunnepitoisten kokemusten kertominen edellyttää lapselta kykyä ymmärtää ja käsitellä omia tunteitaan. Vertaissuhteisiin perehtymisen kannalta on puolestaan olennaista tarkastella lasten sosiaalista kehitystä. Tästä johtuen on perusteltua pitää lasten sosioemotionaalista kehitystä yhtenä tutkimuksemme keskeisimpänä teoreettisena viitekehyksenä. Sosioemotionaalinen kehitys koostuu kahdesta osa-alueesta, eli sosiaalisesta ja emotionaalisesta kehityksestä. Sosiaalinen kehitys viittaa vuorovaikutuksen kautta opittuihin arvoihin, tietoihin ja taitoihin, joiden avulla yksilö voi toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa tehokkaalla ja positiivisella tavalla. Tähän liittyy olennaisesti taito tunnistaa ja ymmärtää erilaisia tunteita. Emotionaaliseen kehitykseen sisältyy puolestaan kyky tunnistaa tunteita ja säädellä niiden ilmaisuja tilanteen vaatimalla tavalla. (Gill & Jay 2018, 3.) Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys limittyvät toisiinsa, mutta selkeyden vuoksi tarkastelemme niitä seuraavaksi erillään toisistaan.

4.1 Sosiaalinen kehitys varhaislapsuudessa

Varhaislapsuudessa sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu ensisijaisesti huoltajien ja mahdollisten sisarusten kanssa. Perheen sisäiset vuorovaikutustilanteet tarjoavat lapselle mahdollisuuden tarkkailla, oppia ja harjoittaa ihmissuhdetaitoja, jotka edistävät onnistuneiden sosiaalisten suh-

teiden solmimista. Huoltajat voivat edistää lasten sosiaalista kehitystä opettamalla, millaisia sosiaalisia sääntöjä on olemassa ja millaista käytöstä odotetaan erilaisissa tilanteissa. Huoltajien tulee myös opettaa, miten toimitaan vuorovaikutuksessa vertaisten kanssa ja miten esimerkiksi riitatilanteita tulisi ratkaista. (Fabes, Gaertner & Popp 2006, 297, 303.)

Lapsuudessa tulisi oppia hallitsemaan ja jakamaan omia tunteita ja aikomuksia muiden kanssa. Huoltajien asenteet ja käsitykset sosiaalistumisesta sekä tunteista vaikuttavat todennäköisesti siihen, millaisia tunnereaktioita ja käyttäytymistapoja lapsi itse pitää sopivina. Huoltajien reagoiminen lasten tunteisiin vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kompetenssiin. Sosiaaliselle kompetenssille ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää, mutta yleisesti ottaen ajatellaan, että se kuvastaa kykyä toimia onnistuneesti positiivisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Pienten lasten sosiaalista kompetenssia ennustavia tekijöitä ovat temperamentti, sosiokognitiiviset taidot ja kommunikaatiotaidot. (Fabes ym. 2006, 299-303.)

Vuorovaikutussuhteet muiden kuin perheenjäsenten kanssa ovat laadullisesti erilaisia, sillä ne ovat todennäköisemmin vapaaehtoisia ja sisältävät enemmän vertaisten kanssa tapahtuvaa toimintaa (Fabes ym. 2006, 297). Klassiset kehitysteoriat lähestyvät vertaissuhteiden merkitystä eri tavoin. Esimerkiksi psykoanalyttisissa teorioissa vertaissuhteita ei nähdä kehityksen kannalta merkityksellisinä, vaan pääpaino on lapsen ja äidin välisessä suhteessa. Kognitiivisissa teorioissa pienten lasten minäkeskeisen ajattelun nähdään rajoittavan kykyä toimia vuorovaikutuksessa vertaisten kanssa. Sosiaalisen oppimisen teorioissa puolestaan ajatellaan, että vanhemmat vaikuttavat merkittäväällä tavalla lastensa sosiaaliseen kehitykseen, mutta lasten vertaissuhteiden merkitys voimistuu iän myötä. Vaikuttaisi siltä, ettei yksikään keskeisimmistä kehitysteorioista esitä selvästi, että pienet lapset toimisivat merkityksellisellä tavalla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Hay, Caplan & Nash 2009, 122-126.)

Huolimatta siitä, että pienten lasten sosiaalisuutta ei ole juurikaan huomioitu teorioissa, on selvää, että jopa vauvat ja taaperot viettävät aikaa keskenään. Hayn ym. (2009) mukaan aiemmat tutkimustulokset lasten vuorovaikutuksesta osoittavat, että ensimmäisten elinkuukausien aikana lapsilla on alkeellinen kyky toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Sosiaalisen vuorovaiku-

tuksen muotoja on tutkittu melko paljon myös lasten keskuudessa. Näitä muotoja ovat prososiaalinen käyttäytyminen, jossa yksilöt työskentelevät yhdessä esimerkiksi ongelmien selvittämisen eteen ja vastaavat toistensa tarpeisiin, sosiaalinen konflikti eli esimerkiksi omien tavaroiden suojele ja toisen käytökseen vastaaminen, sekä sosiaalisen vaikutuksen ulottuvuudet kuten muilta oppiminen. Yksivuotiaasta lähtien lasten keskuudessa on havaittavissa prososiaalista toimintaa ja sosiaalisia konflikteja, kun taas sosiaalista oppimista alkaa tapahtua kaksivuotiaasta eteenpäin. Pienillä lapsilla konfliktit ovat melko vähäisiä, mihin saattaa vaikuttaa, että taaperokäiset leikkivät useimmiten rinnakkain yhdessä leikkimisen sijaan. Omaan tekemiseen keskittyminen näyttäisi vähentävän ristiriitoja. (Hay ym. 2009, 126-128.)

Aikuiset voivat osallistua suoraan lasten sosiaalisten suhteiden edistämiseen järjestämällä esimerkiksi leikkihetkiä vertaisten kanssa. Sosiaalisen kokemuksen karttuessa lapset oppivat itse ottamaan vastuuta suhteiden kehittämisestä ja ylläpitämisestä. (Fabes ym. 2006, 297, 303.) Leikki-ikäisten lasten sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti, jolloin heillä on aiempaa enemmän työkaluja toimia vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa. 2-5-vuotiailla on havaittu tapahtuvan selkeitä kehityksellisiä muutoksia vertaissuhteissa, joiden ansiosta vuorovaikutuksen määrä vertaisten kanssa sekä lisääntyy että monimutkaistuu. Iän myötä lapset myös osallistuvat itse selvemmin vuorovaikutussuhteiden valintaan. (Coplan & Arbeau 2009, 143, 147.) Vertaiset ovat keskeinen osa varhaiskasvatusympäristöä. Vertaisten väliset sosiaaliset suhteet ovat lasten kehityksen kannalta tärkeitä, sillä vertaisten keskuudessa lapset oppivat muun muassa yhteistyö-, keskustelu-, vuorottelu- ja empatiataitoja. Taidot kehittyvät eritoten leikki-tilanteiden aikana. Vertaisten välinen toiminta ei koostu ainoastaan lasten välisestä vuorovaikutuksesta, sillä aikuisten toiminnalla on vaikutusta siihen, millaiseksi lasten välinen toiminta muotoutuu. (Wiltz & Klein 2001, 231.)

Sosiaalisilla suhteilla on merkitystä lasten kokemaan hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Sandseterin ja Selandin (2018) tutkimus osoittaa, että 4-6-vuotiaiden lasten sosiaaliset suhteet vertaisten ja varhaiskasvattajien kanssa vaikuttavat merkittävästi siihen millaiseksi lapset tuntevat olonsa varhaiskasvatuksessa ollessaan. Tutkimustulokset osoittavat, että monilla lapsilla on hyviä ystäviä varhaiskasvatuksessa, mutta 17% tutkimukseen osallistuneista lapsista kertoi, että heillä on joko vähän tai ei lainkaan ystäviä varhaiskasvatuksessa. On tärkeää, että lapsilla on

sosiaalisia suhteita varhaiskasvatuksessa, sillä ilman ystäviä lapset ovat alttiimpia tuntemaan yksinäisyyttä. Hyvinvointiin vaikuttavat erityisesti kokemukset siitä, ovatko vertaiset ystävällisiä toisilleen. Tutkimuksessa ei tarkasteltu kiusaamista, mutta lapset kertoivat kokemuksia häiritsevistä käyttäytymisistä, kuten lelujen ottamisesta toiselta, lyömisestä ja hiuksien vetämisestä. Kokemukset ikävästä käyttäytymisestä heikentävät lasten kokemaa hyvinvointia. Vuorovaikutus varhaiskasvattajien kanssa on lapsille myös tärkeää, sillä kokemus turvallisesta olosta lisää lasten kokemaa hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. (Sandseter & Seland 2018, 1596-1599.)

Vuorovaikutuksen laatu on keskeinen osa varhaiskasvatuksen prosessin laatua. Vuorovaikutuksen laatu ei välttämättä jakaudu tasaisesti eri päivähoitopaikoissa, eivätkä kaikki lapset koe varhaiskasvatuksessa korkeaa laadukkuutta vuorovaikutuksen osalta. Vuorovaikutukseen panostaminen on tärkeää, koska laadukas vuorovaikutussuhde lapsen ja aikuisen välillä vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen, sosiaaliseen kompetenssiin ja tunteiden säätelyyn. Løkken ym. (2018) selvittivät tutkimuksellaan, miten vuorovaikutuksen laatu kolmivuotiaiden lasten ryhmässä vaikuttaa lasten sosiaaliseen kompetenssiin lasten ollessa viisivuotiaita. Tulokset osoittivat, että vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa pienten lasten empatiataitoihin ja hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Empatiataidoilla näyttäisi olevan vaikutusta siihen, miten viisivuotiaat toimivat vuorovaikutuksessa ja esimerkiksi yhteistyössä vertaistensa kanssa. (Løkken, Broekhuizen, Barnes, Moser & Bjørnstad 2018, 339-343, 350.)

Vuorovaikutuksen laadulla on nykyhetken lisäksi vaikutusta myös lapsen tulevaisuuteen, sillä esimerkiksi Hatfielfin, Burchinalin, Piantan ja Siderisin (2016) tutkimus osoittaa, että vuorovaikutuksen laatu aikuisen ja lapsen välillä vaikuttaa lapsen kouluvalmiuteen. Tutkimuksessa selvitettiin vuorovaikutuksen laadun yhteyttä lasten inhibitoriseen kontrolliin sekä luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen. Inhibitorinen kontrolli on keskeinen osa lapsen itsesäätelykykyä, sillä sen avulla voidaan esimerkiksi ehkäistä hallitsevan reagoititavan toteutuminen. Inhibitorisen kontrollin avulla ensisijainen reagoititapa korjautuu jollain toisella, mikä yleensä tarkoittaa epäsovikkaan toimintatavan ehkäisemistä. Tuloksien mukaan aikuisen emotionaalisella tuella oli myönteisiä vaikutuksia lapsen kouluvalmiuteen, sillä emotionaalinen tuki vaikutti lapsen fonologisen tietoisuuden kehittymiseen ja kykyyn säädellä omaa toimintaansa. Emotionaalinen

tuki viittasi tutkimuksessa esimerkiksi aikuisen käyttämiin positiivisiin ilmauksiin ja lapsen itsenäisyyden tukemiseen. (Hatfield ym. 2016, 562, 567-569.)

4.2 Emotionaalinen kehitys varhaislapsuudessa

Tunne eli emotio tarkoittaa reaktiota johonkin tilanteeseen. Universaaleja ja tutkimuksissa yleisesti hyväksytyjä perustunteita ovat suru, pelko, viha, ilo, inho ja hämmästys. Perustunteista johdettuja, moniulotteisia ja toisiinsa limittyviä tunteita on useita, kuten kateus, ylpeys ja syyllisyys. (Robinson 2008, 106.) Tutkielmamme pääpaino on kielteisissä ja pelottavissa kokemuksissa. Uskoisimme, että kielteisissä kokemuksissa saattaisi olla kyse useiden erilaisten tunteiden limittymisestä toisiinsa, joten tarkempi määrittely on vaikeaa. Pelko määritellään LaBarin mukaan (2016, 751) negatiiviseksi tunteeksi, joka kehittyy yleensä silloin, kun ihminen kokee jostain uhkaavaa. Uhkaavan kokemuksen myötä kehittyy puolustusreaktiona halu suojella itseään tai muita. Pelko liittyy usein johonkin henkilökohtaiseen huolen tai kauhun aiheeseen. Pelon aiheuttaja puolestaan on monesti luonteeltaan pikemminkin psykologinen kuin fyysinen uhka. Pelko voi kehittyä jopa ahdistukseksi, jos ihminen ei saa ratkaistua pelkoa omien selviytymismekanismiensa avulla. (LaBar 2016, 751.)

Emotionaalinen kompetenssi tarkoittaa kykyä kokea, ilmaista ja ymmärtää erilaisia tunteita. Tunteiden kokeminen viittaa tunteiden tiedostamiseen, tunnistamiseen ja tehokkaaseen säätelyyn sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Tunteiden ilmaiseminen tarkoittaa kykyä ilmaista tunteita tarkoituksenmukaisesti, eli sovittaa tunneviesti kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi. Tunteiden ymmärtäminen edellyttää muiden tunneviestien havaitsemista ja tulkintaa. (Denham, Warren, von Salisch, Benga, Chin & Geangu 2011, 415-419.) Lasten käsitteellinen ymmärrys tunteista kehittyy varhain, koska emotionaaliset kokemukset ovat yleensä keskeisessä osassa jokapäiväistä elämää ja sosiaalista kanssakäymistä (Thompson & Lagattuta 2006, 317).

Tietämys lasten kyvystä ymmärtää tunteita pohjautuu vahvasti vauva- ja taaperoiikään. Ennen kuin lapsi oppii edes puhumaan, kehittyy kyky tunnistaa muiden kasvoilla ja äänenpainossa ta-

pahtuvat muutokset eri tunnekokemusten aikana, sekä ymmärrys siitä, miten eri tunteet liittyvät erilaisiin toimintatapoihin. Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi oppii miltä eri tunteet näyttävät ja kuulostavat. Varhaiset tunnekokemukset ovat kypsymättömämpiä kuin vanhemmilla lapsilla, mutta ne mahdollistavat, että pienetkin lapset pystyvät käsittelemään tunteita koskevia tietoja. Ensimmäisen ikävuoden lähestyessä lapsi oppii muun muassa ymmärtämään, että ihmisten tunteet kohdistuvat usein esineisiin, ihmisiin tai ympäristön tapahtumiin, ja välittävät hyödyllistä tietoa sopivista reagoitavoista. (Thompson & Lagattuta 2006, 318-320.)

Tunteidensäätely on vähitellen kehittyvä taito, joka opitaan yleensä vuorovaikutuksessa huoltajan kanssa. Aikuisen tehtävänä on vähentää omalla toiminnallaan lapsen kokemaa ahdistuneisuutta. Tulkitsemalla vauvan liikehdintää ja kasvoilla tapahtuvia muutoksia, on mahdollista tehdä päätelmiä vauvan kokemista tunteista. Vauvan toimiin reagoiminen vahvistaa vähitellen pienen lapsen käsitystä omista tunnetiloistaan. Aikuisen kyky hallita lapsen tunteita auttaa lasta omien tunteiden hallinnassa ja itsensäätelykyvyn kehittämisessä. (Robinson 2008, 107, 120.) Oman esimerkin lisäksi huoltajat voivat opettaa suoralla tavalla, millaisia tunteita on olemassa ja miten niitä voidaan käsitellä. Vuorovaikutustilanteissa voidaan esimerkiksi keskustella tunteista ja opettaa erilaisia tapoja tunnereaktioiden käsittelemiseen. (Brumariu 2015, 33.)

Ikä vaikuttaa olennaisesti tunnekokemuksiin ja kykyyn ymmärtää tunteita. Leikki-ikäisten tunne-elämä on usein jo melko moniulotteinen – he kokevat kaikkia perustunteita, mutta alkavat osoittaa myös niin sanottuja sosiaalisia tunteita, kuten empatiaa ja syyllisyyttä. Tunteet sekoittuvat toisiinsa ja tunnekokemukset voivat olla hyvin moniulotteisia. Jos lapsi esimerkiksi rikkoo kaverinsa lelun ja kaveri kertoo, ettei halua enää olla ystävä, lapsi saattaa samanaikaisesti tuntea vihaa, surua ja syyllisyyttä. Tunteiden kokemisen lisäksi leikki-ikäiset osaavat useimmiten nimetä ja tunnistaa perustunteita, tiedostaa millaisissa tilanteissa tunteita herää, ja lisäksi he osaavat keskustella tunteiden syistä ja seurauksista. (Denham ym. 2011, 418-419.)

Varhaiskasvatusikäisiltä lapsilta on perusteltua kysyä heidän näkemyksiään kielteisistä ja pelottavista asioista, sillä edellä esitellyn teoriapohjan mukaisesti lasten käsitykset tunteista kehittyvät varhain, mikä puolestaan mahdollistaa tunteista keskustelemisen. Lasten kielteisistä kokemuksista varhaiskasvatuksessa oli kuitenkin haastava löytää tutkimustietoa ja näyttäisikin siltä,

että aihe on vähän tutkittu. Muutamissa tutkimuksissa lasten kielteisiä kokemuksia on tuotu esille myönteisten kokemusten ohella. Suomessa varhaiskasvatusikäisten lasten kokemuksia on kartoitettu Alasuutarin ja Karilan (2014) tekemässä tutkimuksessa. Tutkimuksessa kielteisistä kokemuksista ei keskusteltu kaikkien lasten kanssa ja osissa vastauksissa kielteiset kokemukset tuotiin esille myönteisten kokemusten vastakohtina. Jos kielteinen kokemus ilmaistaan myönteisen asian vastakohtana, kertoo vastaus pikemminkin siitä, mikä varhaiskasvatuksessa on mukavaa. (Alasuutari ym. 2014, 75.)

Esittelimme aiemmin Wiltzin ja Kleinin (2001) tutkimuksen lasten varhaiskasvatuskokemuksista. Kansainvälisellä tasolla lasten kokemuksia ovat tutkineet myös Kragh-Müller ja Isbell (2011), jotka kartoittivat saksalaisten ja yhdysvaltalaisien lasten näkemyksiä päivähoidosta. Myönteisten näkemysten lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin, millaisista asioista lapset eivät pitäneet ja millainen suhde lapsilla oli esimerkiksi henkilökuntaan ja vertaisiin. Lasten näkemyksissä korostui vertaisten merkitys, sillä tuloksien perusteella saksalaisten lasten mielestä ikävinä oli leikkiseuran puuttuminen. Lapset, joilla oli puutteita sosiaalisessa kompetenssissa tai heillä ei ollut ystävyysuhteita, kokivat päivähoidossa vietetyn ajan vaikeaksi. Useimmat yhdysvaltalaiset lapset kokivat vertaisten seurassa tapahtuvat konfliktit epämieluisana, erityisesti tätä mieltä olivat tytöt. Osa päivähoidon aktiviteeteista, kuten siivoaminen ja päiväunitilanteet, näyttäytyivät myös lasten kokemuksissa ikävinä. Aktiivisten lasten mielestä rangaistuksien ja sääntöjen noudattaminen oli epämieluisaa, sillä itsekontrollia ja hiljaa olemista vaativat tilanteet tuntuivat yhdysvaltalaisista lapsista ikäviltä. (Kragh-Müller & Isbell 2011, 18-23.)

Emme löytäneet tutkimuksia, joissa olisi suoraan käsitelty vain lasten kielteisiä kokemuksia. Pelkoihin kohdentuvia tutkimuksia oli sen sijaan enemmän, mutta kansainvälisistä tutkimuksista (esim. Zisenwine ym. 2013) suurin osa kohdistui vain tietynlaisiin pelkoihin, eikä pelkoja käsitelty laajemmassa mittakaavassa. Useissa tutkimuksissa kohderyhmänä olivat kouluikäiset lapset (Loxton 2009, 49), mikä ei riitä kertomaan pienten lasten peloista. Meltzerin ym. (2008, 782) mukaan pelot ovat jossain määrin ikäsidonniaisia ja pienten lasten on havaittu pelkäävän heidän lähiympäristöönsä kohdentuvia asioita, kuten vieraita ihmisiä ja kovia ääniä. Kirmasen (2000, 74-86) väitöskirjan perusteella 5-6-vuotiaille lapsille pelkoa ovat aiheuttaneet muun muassa televisio-ohjelmat, pimeä, nukkumaan meno, vaaratilanteet, luonnonvoimat, ikätoverit ja

uudet tilanteet. Mäkelän (2010, 50-53) pro gradu -tutkielman perusteella lasten päiväkodissa kohtaamat pelot voidaan jakaa viiteen eri ryhmään: päiväkodin materiaaleihin ja välineisiin liittyviin pelkoihin, päiväkodin tiloihin liittyviin pelkoihin, päiväkodin todellisiin ja kuvitteellisiin henkilöihin liittyviin pelkoihin sekä päiväkodissa tapahtuvaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviin pelkoihin ja lapsen omaan toimintaan liittyviin pelkoihin.

Lahikainen, Kirmanen, Kraav ja Taimalu (2003) puolestaan tutkivat 5-6-vuotiaiden suomalais- ja virolaislapsien pelkoja puolistrukturoidun haastattelun ja kuvahaastattelun avulla. Puolistrukturoidun haastattelun tuloksien perusteella suomalaislapset pelkäsivät eniten televisio-ohjelmia. Väkivaltaa sisältävät ohjelmat pelottivat lapsia enemmän kuin heille itselle suunnatut ohjelmat. Seuraavaksi eniten pelkoa herättivät tuntemattomat ja tutut eläimet. Tuntemattomia eläimiä olivat villieläimet ja mielikuvituseläimet. Lapset mainitsivat pelkäävänsä esimerkiksi leijonia, dinosaurusia ja karhuja. Tuttuja pelottavia eläimiä olivat muun muassa ampieiset ja käärmeet. Keskeisiin pelkoihin kuuluivat myös painajaiset, mielikuvitusolennot, lievät vammat, pimeät paikat, vieraat ihmiset ja yksinjäätminen. Kuvahaastattelun tuloksien mukaan suomalaislapset pelkäsivät eniten vieraita ja tuntemattomia tilanteita, kuten nukkumaan menoa ja vanhemmista eroon joutumista, sekä vanhemmilta tullutta kritiikkiä. Tutkimustuloksissa ei havaittu merkittäviä eroja sukupuolien välillä. (Lahikainen ym. 2003, 87-97.)

Tutkielmamme aihe on tärkeä, sillä sen avulla saadaan tietoa lasten kielteisistä kokemuksista. Pelkojen tutkiminen on myös perusteltua, sillä Loxtonin (2009, 48) mukaan lasten pelkoja on tutkittu paljon, mutta yhä olisi tarvetta tutkimuksille, jossa ikähaarukka kohdentuisi varhaiskasvatusikäisiin lapsiin ja otanta olisi suurempi. Tutkielmamme aihe antaa lisätietoa lasten peloista, sillä tutkielmamme kohderyhmänä oli 1-8-vuotiaat lapset. Otanta on suhteellisen suuri, koska tutkimusta varten haastateltiin aineistonkeruuvaiheessa yhteensä 5439 lasta.

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimustehtävänämmen on selvittää, millaisia kielteisiä ja pelottavia kokemuksia kunnalliseen päiväkotiin ja perhepäivähoitoon osallistuneilla lapsilla on varhaiskasvatuksesta. Tarkoituksena on tuoda lasten kielteiset ja pelottavat varhaiskasvatuskokemukset esille ja toivomme, että tuloksista on hyötyä varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä. Laadun kannalta on tärkeää selvittää myös lasten negatiivisia kokemuksia, jotta lasten varhaiskasvatuskokemuksista muodostuisi mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva. Muodostimme tutkielmamme tutkimuskysymykset valmiin aineiston pohjalta. Lapset varhaiskasvatuksen arvioijina -tutkimusaineisto sisältää yhteensä 13 kysymystä ja analysoimme niistä itse viisi.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat aineiston pohjalta seuraavat kysymykset:

1. Miten usein lapsi ei halua mennä päivähoitoon?
2. Miten usein lasta pelottaa päivähoidossa?
3. Millaisia kielteisiä kokemuksia lapsilla on varhaiskasvatuksessa?
4. Millaisia kielteisiä kokemuksia lapsilla on vertaisten kanssa varhaiskasvatuksessa?
5. Millaisia pelkoja lapsilla on varhaiskasvatuksessa?

Kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyvät vastaukset ovat tutkielmamme aineistossa numeerisessa muodossa. Vanhemmat valitsivat aineistonkeruuvaiheessa Likert-asteikon vastausvaihtoehdoista lapsen vastausta lähimpänä olevan vaihtoehdon ja kirjasivat sen ylös. Alasuutarin (2005, 156) mukaan suljetut kysymykset rajaavat vastausta haluttuun suuntaan. Kysymyksiin 3-5 liittyvissä vastauksissa lapset saivat avoimesti kertoa kielteisistä ja pelottavista

varhaiskasvatuskokemuksistaan. Avoimet kysymykset edellyttävät useampisanaisia vastauksia ja niiden avulla on mahdollista saada yksityiskohtaisempaa tietoa tutkittavasta aiheesta (Saywitz & Camparo 2014, 21). Tutkielmamme pääpaino on kysymyksissä 3-5, sillä haluamme tuoda lasten äänen kuuluviin ja koemme, että se onnistuu parhaiten tutkimalla lasten sanoittamia vastauksia.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielmamme on mixed methods -tutkimus 1-8-vuotiaiden lasten kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Mixed methods -tutkimuksella viitataan usein monimenetelmälliseen tutkimukseen, sillä siinä yhdistyy tyypillisesti määrällinen ja laadullinen tutkimusote. Mixed methods -tutkimuksissa voidaan yhdistää kvantitatiivinen tietojen kerääminen ja aineiston analysointi kvalitatiivisiin menetelmiin. Monimenetelmällistä tutkimusotetta käyttäessä on syytä perustella, miksi se on tutkimusta varten sopiva menetelmä. Usein esimerkiksi ajatellaan, että kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien käyttö yhdessä mahdollistaa paremman ymmärryksen tutkimuskohteesta. (Clark & Ivankova 2016, 60, 83.) Mixed methods -tutkimus kuvaa tutkielmamme parhaiten, sillä osa aineistomme vastauksista on numeerisessa muodossa ja olemme analysoineet ne määrällistä otetta hyödyntäen. Määrällinen tutkimusote näkyy myös avoimien vastausten käsittelyssä, sillä olemme analysointivaiheessa kirjanneet ylös esimerkiksi vastaajien määrät. Toivomme, että määrällisen ja laadullisen otteen hyödyntäminen antaa kattavamman kuvan lasten varhaiskasvatuskokemuksista.

Tutkielmamme pääpaino on kuitenkin kvalitatiivisessa tutkimusotteessa, sillä keskitymme enemmän vastauksiin, joiden kohdalla lapset saivat kertoa avoimesti kokemuksistaan. Greigin, Taylorin ja MacKayn (2007) mukaan laadulliselle tutkimusotteelle on ominaista, että yksilöiden kokemukset ja näkemyksen nähdään sosiaalisesti rakennettuina. Laadullisen tutkimusotteen tarkoituksena on ymmärtää tutkimuksen kohdetta tämän luonnollisessa ympäristössä, kuten päiväkodissa. Laadullinen tutkimusmenetelmä sopii erityisesti lasten tutkimiseen, sillä lapset tuottavat usein sanallisesti ja kuvallisesti laajoja vastauksia. (Greig ym. 2007, 137-138.)

6.1 Sosiaalinen konstruktioismi tieteenfilosofisena lähtökohtana

Tutkielmamme tieteenfilosofinen lähtökohta on sosiaalisessa konstruktioismissa. Sosiaaliselle konstruktioismille ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Sosiaalisessa konstruktioismissa ajatellaan, että yksilö rakentaa tietoa ja käsitteitä sosiaalisissa tilanteissa kielen välityksellä. Yksilöt rakentavat tietoaan aina tiettyssä kontekstissa, johon vaikuttaa vallitseva ajanjakso ja kulttuuri. Käsitteet ovat muuttuvaisia, eivätkä suinkaan objektiivisia havaintoja todellisuudesta. (Burr 2015, 2-5.) Burrin tavoin myös Youngin ja Collinin (2004, 377) mukaan tieto on sosiaalisessa konstruktioismissa aina historia- ja kulttuurisidonnaista. Sosiaalinen konstruktioismi näkyy tutkielmamme taustalla, sillä oletamme, että lasten kielteiset ja pelottavat kokemukset eivät ole objektiivisia tai muuttumattomia, eivätkä ne kerro absoluuttista totuutta varhaiskasvatuksen laadusta. Lasten kokemuksissa on kyse sosiaalisissa tilanteissa rakennetuista tulkintatavoista. Sosiaaliseen konstruktioismiin perustuen ymmärrämme, että lasten haastatteluissa kertomat kokemukset kuvastavat vain tiettyjen lasten mielipiteitä tietyllä hetkellä.

Sosiaalisen konstruktioismin näkökulmasta tietoa voidaan ylläpitää sosiaalisten prosessien avulla, ja tieto sekä sosiaalinen aktiivisuus kuuluvat yhteen. Sanotaankin, että sosiaalisen konstruktioismin pääpaino on yleisesti ottaen sosiaalinen eikä niinkään yksilökeskeinen. Sosiaalisessa konstruktioismissa ajatellaan, että sosiaalinen maailma rakentuu sosiaalisten prosessien ja harjoitusten kautta. (Young & Collin 2004, 376-377.) Tutkielmamme tavoitetta tukee ajatus siitä, ettei sosiaalinen konstruktioismi ole yksilökeskeistä, sillä tavoitteenamme on tutkia lasten kielteisiä ja pelottavia kokemuksia yleisellä tasolla. Sosiaalisen maailman rakentuminen koskee myös tutkielmaamme, sillä tutkimme lasten kielteisiä varhaiskasvatuskokemuksia vertaisten kanssa. Sosiaalisen konstruktioismin tarkoitus on haastaa ihmisiä tarkastelemaan maailmaa kriittisesti ja uudella tavalla (Schultheiss & Wallace 2012, 2). Tutkielmassamme haluamme myöskin tuoda asioihin sosiaalisen konstruktioismin mukaisesti uutta näkökulmaa ja uskomme tämän toteutuvan, sillä mielipiteitä on aikuisten sijaan kysytty lapsilta.

6.2 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkielmamme aineisto koostuu vuosina 2012 ja 2015 toteutetuista lasten haastatteluista. Haastatteluaineistot on yhdistetty yhdeksi tiedostoksi, sillä tulokset olivat eri vuosina melko samankaltaisia. Emme ole itse osallistuneet tutkielmamme aineistokeruuvaiheeseen tai aineiston litteointiin, vaan saimme aineiston valmiina. Tutkielmamme aineistossa haastatteluja on yhteensä 5439, joista 371 on perhepäivähoidossa olevilta lapsilta ja 5068 puolestaan kunnallisen päiväkodin puolelta. Aineistonkeruuvaiheessa haastattelijoina toimivat lasten vanhemmat. Haastattelut toteutettiin joko perheiden kotona tai lasten päivähoitopaikassa tuonti- ja hakutilanteiden aikana. Haastatteluhetki toteutettiin kahden kesken vanhemman ja lapsen välillä. Haastatteluun kului aikaa noin kymmenen minuuttia. Päiväkodissa vanhempien käyttöön tarjottiin usein tietokone, jolla vanhemmat kirjoittivat lastensa vastaukset ylös.

Brinkmannin (2012, 2) mukaan haastattelu on monipuolinen aineistonkeruumenetelmä, jota voidaan toteuttaa kasvokkain tai esimerkiksi puhelimen tai internetin välityksellä. Haastattelun avulla tuotetaan tietoa haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa. Lasten haastattelu mahdollistaa subjektiivisten kokemusten kartoittamisen, eli heidän oman äänensä ja näkökulmansa kuulemisen sekä esille tuomisen (Alasuutari 2005, 145). Haastattelutilanteen struktuuri voi vaihdella strukturoidusta puolistrukturoituun ja strukturoimattomaan. Strukturoiduissa haastatteluissa kysymykset ja vastausvaihtoehdot on ennalta määritelty. Strukturoitua haastattelua käytetään esimerkiksi silloin, kun aineisto halutaan käsitellä määrällisesti. Laadulliset tutkimukset ovat usein puolistrukturoituja, jolloin haastateltava esittää ennakkoon suunnitellut kysymykset, mutta voi esimerkiksi joustavasti vaihdella sanamuotoja tilanteen vaatimalla tavalla. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa haastateltavilla on myös mahdollisuus vastata tarkemmin ja vapaammin esitettyihin kysymyksiin. Strukturoimattomia eli avoimia haastatteluja käytetään, kun tarkoituksena on tuottaa tietoa mahdollisimman vapaasti. (Brinkmann 2012, 2; Saywitz & Camparo 2014, 3.)

Tutkielmassamme käytettyä aineistonkeruumenetelmää voidaan pitää puolistrukturoituna haastatteluna, sillä vanhemmat olivat saaneet ohjeistuksen haastattelua varten ja heillä oli lupa esit-

tää kysymykset omin sanoin. Haastattelussa lapsilta kysyttiin sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Vanhemmat valitsivat suljetuissa kysymyksissä lapsen vastausta lähimpänä olevan vastausvaihtoehdon neliportaiselta Likert-asteikolta. Avoimien kysymysten kohdalla vanhempia ohjeistettiin kirjoittamaan vastaus ylös sellaisena kuin lapset sen ilmaisivat. Tutkimukseen osallistui myös pieniä lapsia, joten vanhempia pyydettiin tulkitsemaan lastensa ilmaisuja, jos lapsi ei esimerkiksi ikänsä takia pystynyt kuvaamaan sanallisesti tuntemuksiaan. Liiallista ohjaamista kehoitettiin kuitenkin välttämään.

Lasten oman näkökulman esille tuominen ja heidän äänensä merkityksellisyyden korostaminen ovat osa lapsuudentutkimuksen ajatusmaailmaa (Ahlbeck, Lappalainen, Launis & Tuohela 2017, 10). Lapsen osallisuuden ja toimijuuden korostuminen ovat vaikuttaneet siihen, että lapsi nähdään nykyisin aktiivisena toimijana omassa arjessaan. Aiemmin lapsia koskevista asioista kysyttiin harvoin heiltä itseltään, vaan niitä tiedusteltiin esimerkiksi lasten vanhemmilta. Lapsinäkökulman painottuminen on lisännyt tutkijoiden kiinnostusta haastatella myös lasta häntä itseään koskevissa asioissa. Lapsia tutkiessa on useimmiten kiinnostavinta tietää, mitä mieltä lapset ovat asioista, eli painopiste ei ole niinkään siinä ovatko esiin tuodut kokemukset aikuisten mielestä todenmukaisia. (Ritala-Koskinen 2001, 145-146, 152; Roos & Rutanen 2014, 30.)

Lasten haastattelut eroavat aikuisten haastatteluista, eikä lapsia voi haastatella samalla tavalla kuin aikuisia (Ritala-Koskinen 2001, 145). Lasten haastattelutilanteisiin on usein vaikea varautua kunnolla, sillä haastatteluiden aikana lapset saattavat esimerkiksi kertoa avoimesti kokemuksistaan tai vaihtoehtoisesti olla vähäsanaisia (Roos & Rutanen 2014, 29). Saywitzin ja Camparon (2014, 18) mukaan kysymyksiä esittämiseen ja saatuihin vastauksiin vaikuttavat lapsen kommunikaatiotaidot, kognitiiviset kyvyt ja sosioemotionaalinen kypsyyt. Kommunikaatiotaidot viittaavat tässä yhteydessä esimerkiksi artikulaatioon ja sanavarastoon, kognitiiviset kyvyt muistiin ja tarkkaavaisuuteen, ja sosioemotionaalinen kypsyyt lapsen itsetuntemukseen. Haastattelutilanne tulee aina sovittaa lapsen kehitystasoa vastaavaksi.

Yksilöllisen kehitystason lisäksi haastattelutilanteen konteksti, kuten fyysinen ja psykososiaalinen ilmapiiri, vaikuttavat olennaisesti aineiston keräämiseen. Pienten lasten keskittyminen saattaa esimerkiksi herpaantua, jos ympäristön esineet kiinnostavat enemmän kuin kysymyksiin

vastaaminen. Haastattelijan tarjoama tuki vaikuttaa myönteisesti haastattelun kulkuun. On tärkeää, ettei lapsen kannustaminen ole riippuvainen saaduista vastauksista, vaan sitä tapahtuu koko ajan. (Saywitz & Camparo 2014, 16-17.) Lapsia tutkiessa korostuu haastattelijan roolin merkitys, sillä vuorovaikutus lapsen ja haastattelijan välillä vaikuttaa siihen, miten lapsen oma ääni tulee haastattelutilanteessa esille. Lapsia tutkiessa on hyvä kysellä asioita, jotka ovat osa heidän arkipäiväänsä. Lasten on helpompi vastata esimerkiksi tunteita koskeviin kysymyksiin, jos heiltä ei yleisesti ottaen kysytä, miltä jokin asia tuntuu, vaan tiedustellaan esimerkiksi ikä-vintä asiaa, jonka lapsi on kokenut. (Alasuutari 2005, 145, 154, 158, 160.)

Lasten kykyyn kertoa omista ajatuksistaan vaikuttaa haastattelijan taito kohdata lapsi (Ritala-Koskinen 2001, 152). Roos ja Rutanen (2014) esittelevät teoksessaan Gollopin (2002) tutkimuksen, jonka mukaan haastattelijan ja lapsen välinen suhde vaikuttaa merkittävästi haastattelun onnistumiseen. On tärkeää, että aikuinen keskittyy kuuntelemaan lasta, jotta lapsen on mahdollista jakaa tuntemuksiaan. Aikuinen voi tukea lapsen mielipiteiden ilmaisua arvostamalla lapsen näkemyksiä ja kannustamalla lasta kertomaan ajatuksiaan. (Roos & Rutanen 2014, 43.) Tuen merkitys oli huomioitu myös tutkielmamme aineistonkeruuvaiheessa. Vanhempia ohjeistettiin kertomaan lapsille, että he ovat kiinnostuneita lapsen omista ajatuksista ja tunteista. Lisäksi heitä kehoitettiin arvostamaan lapsen kuvailemia kokemuksia ja mielipiteitä, ja kiittämään saaduista vastauksista. Lapsen osallisuuden toteutumisen näkökulmasta on olennaista, että lapset kokevat ajatuksiensa olevan arvokkaita.

6.3 Aineiston analyysi

Tutkielmassamme on viisi tutkimuskysymystä. Tutkimusaineiston vastaukset oli syötetty valmiiksi SPSS-ohjelmaan. Numeeriset vastaukset käsitelimme SPSS-ohjelmassa ristiintaulukoinnin avulla ja avoimet vastaukset analysoimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen. Kuvailemme aluksi tiiviisti numeeristen vastausten käsittelyn ja syvennymme tämän jälkeen esittelemään sisällönanalyysia.

Numeeristen vastausten ristiintaulukointi

Tutkielmamme pääpaino on kysymyksissä, joihin liittyen lapset saivat vapaasti tuoda kokemuksia esille. Halusimme kuitenkin käsitellä tiiviisti myös aineistomme numeeriset vastaukset, jotta saisimme mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan lasten kielteisistä ja pelottavista kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Käsitelimme numeeriset vastaukset SPSS-ohjelmalla ristiintaulukoinnin avulla, koska se mahdollistaa kahden muuttujan välisen suhteen selittämisen. Yhteyksiä voidaan kuvata esimerkiksi frekvenssien tai prosenttilukujen avulla. (Metsämuuronen 2011, 610.) Koemme, että prosenttilukujen hyödyntäminen on tutkimuksemme tarkoituksen kannalta riittävä tapa kuvata muuttujien välisiä suhteita, koska emme ole tässä yhteydessä kiinnostuneet esimerkiksi muuttujien välisten riippuvuuksien tilastollisesta merkitsevyydestä.

Ristiintaulukointia tehdessä valitsimme selitettäväksi muuttujaksi numeeriset vastaukset ja selittäväksi muuttujaksi lapsen päivähoitopaikan ja sukupuolen. Kysymyksiin vastaaminen tapahtui neliportaisella Likert-asteikolla. Vanhempi valitsi valmiina olevista vastausvaihtoehdoista lapsen vastausta lähimpänä olevan. Kun lapsilta tiedusteltiin heidän haluttomuuttansa mennä päivähoitoon, vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: en halua mennä, usein en halua mennä, yleensä tykkään mennä, tykkään aina mennä. Kun lapsilta tiedusteltiin pelkojen kokemista päivähoitossa, kysymykseen liittyvät vastausvaihtoehdot olivat: pelottaa, välillä pelottaa, joskus on pelottanut, ei pelota. Ristiintaulukoinnin avulla saimme selville, miten vastaukset jakaantuivat päiväkodin ja perhepäivähoidon sekä poikien ja tyttöjen välillä. Teimme tuloksista havainnollistavat diagrammit Powerpointia ja Exceliä hyödyntäen. Tulokset esittelemme tutkimustuloksia käsittelevässä osiossa.

Avoimien vastausten sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan Holstin (1969) mukaan mitä tahansa tekniikkaa, jonka avulla voidaan tehdä objektiivisia päätelmiä ja tunnistaa systemaattisesti viestin spesifejä piirteitä. Sisällönanalyysi on joustava tapa analysoida kirjoitettuja ja suullisia viestejä sekä niiden sisältöjä.

(Druckman 2011, 258.) Sisällönanalyysia voidaan hyödyntää hyvin laajasti erilaisissa kvalitatiivisissa tutkimusperinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Julienin (2012, 122) mukaan sisällönanalyysia voidaan käyttää muun muassa haastatteluiden, avointen kysymysten vastauksien, kertomuksien, puheiden, videoiden ja kuvien analysoinnissa. Sisällönanalyysin etuna on, että sen avulla voidaan kuvailla ja ymmärtää ihmisten viestejä, ja sillä voidaan tutkia joko ihmisen sanomaa asiaa suoraan tai vaihtoehtoisesti tehdä siitä johtopäätöksiä. Syy-seuraussuhteiden tekeminen ei ole kuitenkaan mahdollista, sillä niitä ei voida perustella riittävän hyvin. Sisällönanalyysi on melko turvallinen menetelmä verrattuna muihin analyysimenetelmiin, sillä virheiden sattuessa analyysissa voidaan aina palata taaksepäin ja korjata ne. Sisällönanalyysin haittoihin kuuluu puolestaan erityisesti se, että analyysin toteuttaminen voi olla monimutkaista ja vaatia paljon työtä ja aikaa. (Maier 2018, 241-243.)

Laadullinen sisällönanalyysi pohjautuu kvantitatiivisen sisällönanalyysiin. Kvantitatiivista sisällönanalyysia voidaan käyttää aineiston analysoinnissa esimerkiksi silloin, kun halutaan saada vastaukset suljettuihin kysymyksiin. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi voi puolestaan auttaa tutkijaa analysoimaan tarkemmin yksilöiden kokemuksia. (Julien 2012, 122.) Laadullisen sisällönanalyysin tavoitteena on kuvailla tai selittää tutkittua ilmiötä mahdollisimman objektiivisesti eli niin, etteivät tutkijan ennakoasenteet vaikuta tutkimuksen kulkuun (Neuendorf 2017, 18). Täysin objektiiviseen kuvaukseen pyrkiminen on toki ongelmallista, koska tutkijan havainnot eivät ole koskaan täysin objektiivisia, sillä tutkija itse valikoi menetelmän, muodostaa tutkimusasetelman ja valitsee käytettävät käsitteet. Tutkijan tulkinnat vaikuttavat esimerkiksi kategorioiden muodostamiseen, sillä aineistoa analysoidessa on tehtävä päätös millä perusteella ilmauksia yhdistellään ja erotetaan toisistaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109, 114.)

Valitsimme avoimien kysymysten analysointimenetelmäksi sisällönanalyysin, sillä se on hybridetekniikka, jonka avulla voidaan yhdistää laadullinen ja tilastollinen analysointimenetelmä (Bauer 2011, 132). Määrällinen ote näkyy analyysissamme, koska olemme kirjanneet ylös, miten usein ilmaukset esiintyvät aineistossamme. Menetelmän valintaan vaikutti myös se, että sisällönanalyysissa voidaan hyödyntää jo olemassa olevia tekstejä, mikä nopeuttaa aineiston keräämistä (Maier 2018, 241). Emme ole itse osallistuneet millään tavoin tutkielmamme aineistonkeruuvaiheeseen.

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Teorialähtöinen analyysi perustuu esimerkiksi aikaisempaan käsitejärjestelmään. Teoriaohjaava analyysi toteutetaan aineiston ehdoilla, mutta analyysin viimeisessä vaiheessa tulokset liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet muodostetaan aineiston pohjalta. Valitsimme menetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska sen avulla on mahdollista pyrkiä ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toteuttamiseen on olemassa erilaisia tapoja. Toteutimme analyysimme yhdysvaltalaisesta perinteestä, eli Tuomen ja Sarajärven (2018) teoksessa kuvatun Milesin ja Hubermanin (1994) esittämän tavan mukaisesti. Mallin mukaan analyysissä edetään aineiston lukemisesta pelkistämiseen ja siitä edelleen ilmauksien ryhmittelyyn ja kategorioiden luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108-114, 127, 133.)

Sisällönanalyysi on systemaattinen menetelmä, sillä aineistosta tulee aluksi tutkia huolellisesti kaikki tutkimuskysymysten kannalta olennaiset tiedot, jotta tulokset nousevat pikemminkin aineistosta eivätkä tutkijan ennakko-olettamuksista (Schreier 2014, 171). Analyysin alussa aineisto luetaan ja siihen perehdytään huolellisesti. Analyysin aloittaminen edellyttää analyysiyksikön määrittämistä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Analyysiyksikkönä voi olla esimerkiksi sana, lause tai kappale. Analyysiyksikön valinta on tärkeä vaihe, sillä sisällönanalyysin luotettavuusongelmat kohdistuvat useimmiten analyysiyksikön rajaamiseen ja sisällön koodaamiseen. Sisällön koodaus viittaa tekniseen päätökseen, jonka tutkija tekee aineistoa analysoidessa, ja sillä tarkoitetaan useimmiten analyysiyksikköjen laskemista. Yleensä pienemmät analyysiyksiköt ovat helpompia koodata kuin suuremmat (Druckman 2011, 260-261). Huomasimme aineistoon perehtyessä, että lasten vastauksien pituus vaihteli yhdestä sanasta useampaan lauseeseen. Päätimme analysoida yhden puheenvuoron kerralla, eli valitsimme analyysiyksiköksi lapsen lausuman.

Tutkimusaineiston redusointi

Varsinainen analyysi alkaa aineiston *pelkistämällä eli redusoinnilla*. Pelkistämässä on kyse olennaisten ilmauksien etsimisestä ja tiivistämisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-124.) Analysoimme kolme tutkimuskysymystä sisällönanalyysia hyödyntäen ja päätimme selkeyden

vuoksi käsitellä kysymyksiin liittyvät vastaukset erikseen, joten teimme kustakin kysymyksestä oman analyysitaulukkonsa. Loimme analyysia varten Excel-tiedostot, joihin kirjasimme pelkistetyn ilmauksen kohdalle vastaajan sukupuolen ja päivähoitopaikan. Pojasta käytimme lyhennettä P, tytöstä T, kunnallisesta päiväkodista PK ja perhepäivähoidosta PH. Kirjasimme Excel-tiedostoihin, kuinka usein mikäkin pelkistetty ilmaus esiintyi aineistossamme. Taulukossa 1 on esimerkki tekemästämme Excel-tiedostosta.

TAULUKKO 1. Esimerkki kielteisten varhaiskasvatuskokemusten taulukoinnista.

1	Pelkistetty ilmaus	P (1)	T (2)	PK (1)	PH (3)
2	Tyhjä		358	312	595
3	En tiedä		70	71	132
4	Ei mikään		338	393	665
5	Jotain muttei kerro		6	3	8
6	Kaikki		4	5	9
7					
8	Nukkuminen		149	122	259
9	Päivätunet		159	135	284
10	En saa unta		1	8	8
11	Herääminen		4	7	9
12	Nukkari		18	22	40
13	Ei saa nukkua tarpeeksi		1	4	5
14	Pitää nukkua liian kauan		25	13	38
15	Patjalla odottaminen			1	1
16	Päiväunilla vihreä valo		1		1
17	Päiväunilla on liian pimeää		1	2	3
18	Unihiekan heittäminen		1		1
19	Nukkarissa meteliä		5	8	12
20	Nukkarissa häiritseminen			2	2
21	Päivälevolla pitää olla hiljaa		8	6	14
22	Nukkumisen jälkeen ei jaksa tehdä mitään			1	1
23	Painajaisen näkeminen		1		1
24	Olen väsynyt			2	2

Emme listanneet ilmauksia alkuperäisessä järjestyksessä, vaan jäsentelimme samankaltaiset ilmaukset toistensa lähelle. Käytimme taulukoinnissa apunamme yksittäisten vastausten värikoodausta ja Excel'in hakutoimintoa, jotta löytäisimme jo kirjatun ilmauksen sujuvammin. Pelkistettyjä ilmauksia listatessa on erittäin tärkeää, ettei aineistosta kadoteta mitään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Kirjoitimme pelkistetyt ilmaukset alkuperäisilmauksien pohjalta, joten käsitteet ovat yhdenmukaisia lasten omien sanavalintojen kanssa ja ovat paikoitellen puhekielisiä. Julienin (2012, 123) mukaan on suositeltavaa käyttää termejä, jotka esiintyvät alkuperäisaineistossa, jotta analyysin tulokset olisivat yhdenmukaisia haastateltavien ilmauksien kanssa.

Tuomen ja Sarajärjen (2018, 124) mukaan yksi lausuma voi sisältää useita pelkistettyjä ilmauksia. Havainnollistamme taulukossa 2, miten muodostimme useampisanaisesta alkuperäisilmauksesta pelkistettyjä ilmauksia.

TAULUKKO 2. Esimerkki pelkistettyjen ilmauksien muodostamisesta.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
"Kun aikuiset ei tuu hakemaan heti, kun haluis vaan olla kotona, kun ei saa nukkua päivän vielä vaikka väsyttää - ne tädit aina käskee heräämään, kun kaikki leikkii muitten kaa eikä mun kaa, kun muut lapset välillä kiusaa"	Vanhemmat tulevat hakemaan myöhään
	Haluaisi olla kotona
	Ei saa nukkua tarpeeksi
	Leikin ulkopuolelle jääminen
	Kiusaaminen

Excel-tiedostomme sisältävät lukuisia pelkistettyjä ilmauksia, sillä pyrimme olemaan tarkkoja, ettemme tehneet analyysin ensimmäisessä vaiheessa liikaa yhdistelyjä ilmauksien välillä. Analysoimme ensimmäisenä vastaukset lasten kielteisistä varhaiskasvatuskokemuksista. Kysymyksen laajuuden vuoksi pelkistettyjä ilmauksia kertyi 566. Kysymys koskien lasten kokemuksia vertaisista on selvästi jo rajatumpi ja pelkistettyjä ilmauksia muodostui alkuperäisilmauksien pohjalta 182. Kun lapset saivat kertoa varhaiskasvatuksessa kokemista peloistaan, pelkistettyjä ilmauksia muodostui alkuperäisen aineiston pohjalta 379. Huomioimme pelkistettyjä ilmauksia kirjatessa myös vastaamatta jättämiset ja näkemykset siitä, ettei lapsilla ollut kielteisiä tai pelottavia kokemuksia varhaiskasvatuksessa. Taulukosta 3 voi havaita, että vastaamatta jättämisessä oli eroavaisuuksia eri kysymyksiä välillä. Kielteisiä kokemuksia käsitteleviin kysymyksiin oli vastattu suhteellisen hyvin, mutta kysymys koskien pelkoja on jäänyt yli puolella lapsista vastaamatta.

TAULUKKO 3. Vastaamatta jättämiset ja ei mikään –vastauksien prosenttiosuudet.

	Ei vastausta	Ei mikään
Päiväkotiin osallistuneiden lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset	11,7%	15,7%
Perhepäivähoitoon osallistuneiden kielteiset varhaiskasvatuskokemukset	20,2%	20,2%
Päiväkotiin osallistuneiden lasten kielteiset kokemukset vertaisista	14,6%	24,4%
Perhepäivähoitoon osallistuneiden kielteiset kokemukset vertaisista	22,6%	22,4%
Päiväkotiin osallistuneiden lasten pelottavat varhaiskasvatuskokemukset	54,2%	60%
Perhepäivähoitoon osallistuneiden pelottavat varhaiskasvatuskokemukset	60%	16,7%

Tutkimusaineiston klusterointi

Sisällönanalyysissa toisena vaiheena on *ryhmittely eli klusterointi*. Klusteroinnin avulla pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset ryhmitellään yhteen alaluokkaan, joka puolestaan nimetään kuvaamaan sisältöään. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi ilmausta kuvaavaa käsitettä. Seuraavaksi alaluokkia yhdistetään toisiinsa ja luokat nimetään kuvaamaan aineistossa esiintyvää ilmiötä. Aineistolähtöisyyden vuoksi ei voida tarkasti määritellä etukäteen minkä tasoisia luokkia aineistosta on muodostettavissa. Luokkia yhdistellään niin kauan kuin se on aineiston kannalta tarpeellista. Analyysin lopuksi muodostetaan yhdistäviä luokkia, jotka liittyvät tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-125.)

Ryhmittelyvaiheessa kopioimme ensin pelkistetyt ilmaukset Excel-tiedostoistamme ja siirsimme ne erillisiin Word-tiedostoihin. Asettelimme pelkistetyt ilmaukset tiedostoon allekkain ja tulostimme ne. Ilmauksien tulostaminen sujuvoitti työskentelyämme. Merkitsimme samalla värillä samankaltaiset ilmaukset ja pyrimme muodostamaan niitä kuvaavat käsitteet. Pelkistettyjen ilmauksien määrän vuoksi vaihe tuntui ajoittain haastavalta. Osa muodostamistamme alaluokista koostui vain yhdestä pelkistetyistä ilmauksesta, sillä emme halunneet tehdä liikaa yhdistelyitä vielä tässä vaiheessa. Taulukossa 4 on esimerkki pelkistettyjen ilmauksien ryhmitteystä.

TAULUKKO 4. Esimerkki kielteisten varhaiskasvatuskokemusten klusteroinnista.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
- Kielikylpy	Opetustilanteet
- Suujumppa	
- Lystitunti	
- Askeleittain hetki	
- Kellon katselu	
- Muskari	
- Aamupiiri	
- Piirissä olo	

Jatkoimme ryhmittelyä edelleen yhdistelemällä samankaltaisia alaluokkia keskenään ja keksimällä alaluokille niitä kuvaavan yläluokan nimen. Tätä vaihetta varten tulostimme kaikki pelkistetyt ilmaukset ja niiden alaluokat paperille. Leikkasimme alaluokat irti toisistaan ja ryhmitelimme niitä pöydällä. Laitoimme samaan yläluokkaan kuuluvat alaluokat allekkain ja kirjoitimme lapulle, mikä yläluokka niistä voisi tulla. Tällä tavoin pystyimme paremmin käsittelemään suurta alaluokkien määrää ja löysimme yhteneväisyyksiä, jotka olisivat voineet jäädä huomaamatta, jos olisimme tehneet ryhmittelyn vain tietokoneella.

Tutkimusaineiston abstrahointi

Sisällönanalyysin viimeisenä vaiheena on *käsitteellistäminen eli abstrahointi*, jolloin ryhmittelyssä saaduista luokista eritellään tutkimuksen kannalta tärkeät tiedot. Kyseisen tiedon avulla muodostetaan lopulta teoreettisia käsitteitä, joita tulee jatkuvasti verrata alkuperäiseen aineistoon. Käsitteitä yhdistelemällä on mahdollista saada vastaus tutkimuskysymyksiin, sillä tiivistetystä aineistosta voidaan tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-127.) Päätelmien tekeminen eri tutkimuksien välillä on kuitenkin hankalaa, koska tutkijat voivat käsitellä ja koodata muuttujia eri tavoin (Maier 2018, 244).

Abstrahointi on osa klusterointivaihetta, sillä tarkoituksena on jatkaa aineiston luokittelua niin pitkälle kuin se on mahdollista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125). Teimme tätä vaihetta osittain samaan aikaan kuin muodostimme yläluokkia, sillä yläluokkia pohtiessa tuntui loogiselta myös miettiä, miten ne voisivat lopulta yhdistyä. Emme kokeneet tarpeelliseksi tehdä yläluokista pääluokkia, vaan siirryimme suoraan yhdistävien luokkien muodostamiseen. Taulukossa 5 kuvastamme, miten luokittelumme eteni alaluokista yläluokkiin ja yläluokista yhdistäviin luokkiin. Esimerkki on muodostettu lasten pelottavien kokemusten pohjalta.

TAULUKKO 5. Esimerkki yläluokkien ja yhdistävien luokkien muodostamisesta.

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Uudessa paikassa aloittaminen	Vieraat tilanteet ja paikat	UUDET
Vieras paikka		
Ryhmän vaihtuminen		
Uudet tilanteet		
Päivähoitoon meno tauon jälkeen		

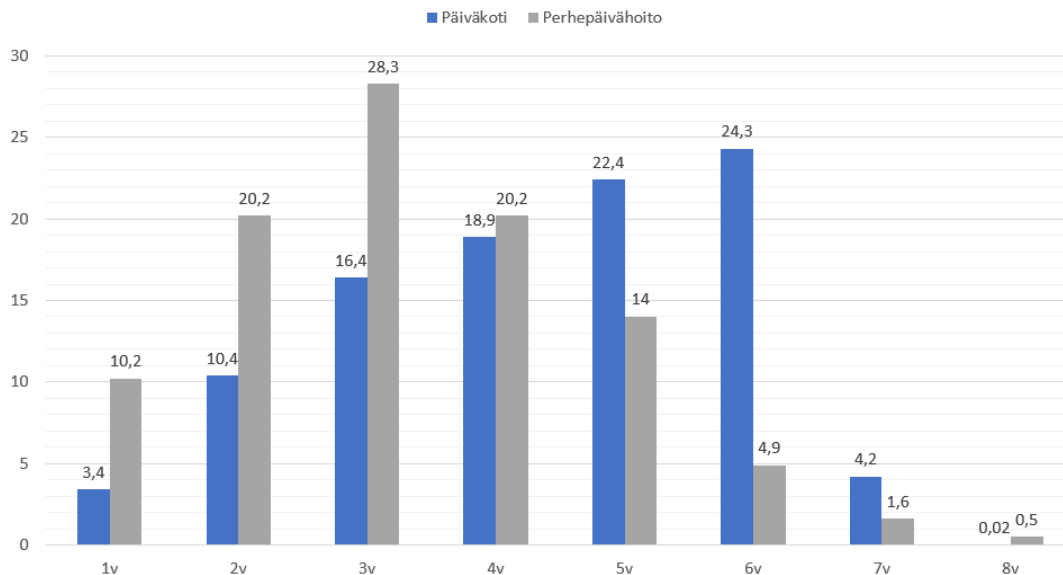
Vierastaminen	Vierastaminen	KOKEMUKSET
Vieraat ihmiset		
Vanhemmat lapset		

Abstrahoinnissa alkuperäisilmauksista muodostetaan teoreettisempia käsitteitä ja luodaan lopulta kuvaus tutkimuskohteesta. Tuloksissa esitellään luokittelun pohjalta muodostetut kategoriat ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-127.) Muodostimme avoimista vastauksista kokoavat taulukot (Liitteet 1-3), joissa tuomme esille, miten vastaukset jakaantuivat pelkistettyjen ilmauksien ja analyysiluokkien kohdalla. Taulukoistamme on hyvin nähtävillä sisällönanalyysille ominainen aineiston tiivistyminen. Monet laadulliset analyysimenetelmät laajentavat käsiteltävää aineistoa entisestään, mutta sisällönanalyysi sopii hyvin myös suurten aineistojen analysointiin, sillä se vähentää materiaalin määrää. Aineiston luokittelu tiivistää käsiteltäviä materiaalia, sillä analyysin edetessä kuvaukset tiivistyvät ja kategorioista tulee spesifimpien sijaan enemmän abstrakteja. (Schreier 2014, 171; Bauer 2011, 135.) Muodostimme lasten kielteisten varhaiskasvatuskokemusten pohjalta 566 pelkistettyä ilmausta, jotka tiivistyivät analyysimme edetessä kymmeneen yhdistävään kategoriaan.

Sisällönanalyysissa korostuu systemaattinen työskentelytapa, sillä analyysi etenee vaiheittain (Schreier 2014, 171). Vaikka toteutimme analyysimme Tuomen ja Sarajärven (2018) teoksessa kuvattun mallin mukaisesti, ei työskentelytapaamme voi kuvata täysin suoraviivaiseksi. Palasimme vaiheissa tarpeen mukaan taaksepäin ja teimme muutoksia jo tehtyihin luokkiin ja käsitteisiin, koska ymmärryksemme aineistosta ja sen analyysista kehittyi työskentelyn edetessä. Teimme muutoksia erityisesti silloin, kun kaikki kysymykset oli analysoitu ja kokoavat taulukot muodostettu. Huomasimme analyysissamme pieniä epäjohdonmukaisuuksia, kun vertasimme kysymyksiä välisiä luokkia toisiinsa. Käsitteissä oli hieman ristiriitaisuuksia, joten muokkasimme muutamaa luokkaa siten, että taulukoiden välisistä termeistä tuli yhdenmukaisia. Selkeyden vuoksi olemme myös noudattaneet luokkien esittämisessä samankaltaista järjestystä (Liitteet 1-3). Kun analyysitaulukot olivat valmiit, laskimme vielä kunkin kysymyksen kohdalla, miten vastausmäärät jakaantuivat yhdistävissä luokissa ja yläluokissa sukupuolen ja päivähoitopaikan kesken.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksien kannalta on olennaista tiedostaa, miten ikäjakauma jakaantui päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä. Haastatelluista lapsista 15% oli 1-2-vuotiaita, 36% 3-4-vuotiaita, 45% 5-6-vuotiaita ja 4% 7-8-vuotiaita. Ikäjakauma saattaa vaikuttaa vastauksien määrään, mutta ikäjakauman hahmottaminen on myös luotettavuuden kannalta tärkeää. Emme pyri erottamaan vanhempien tulkintoja lasten omista vastauksista, mutta on tärkeä tiedostaa, etteivät kaikki kokemukset välttämättä ole puhtaasti lasten omia. Havainnollistamme kuviossa 1 vastaajien iän jakaantumisen päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä.

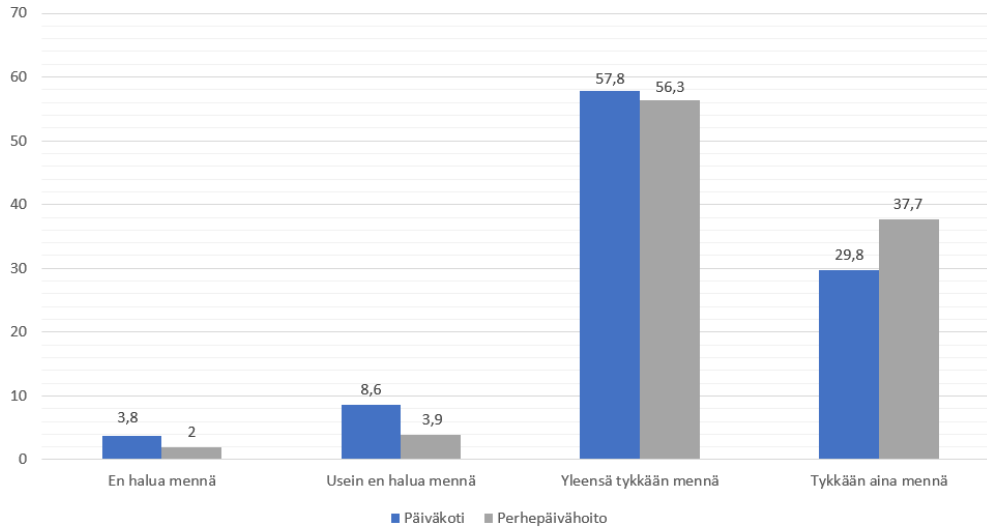

KUVIO 1. Lasten ikäjakauma päiväkodissa ja perhepäivähoidossa (%).

Esittelemme seuraavaksi tutkimustulokset kysymys kerrallaan. Aloitamme numeerisista vastauksista ja etenemme kysymyksiin, joiden kohdalla lapsi sai vapaasti kertoa kielteisistä ja pelottavista tuntemuksistaan. Pyrimme havainnollistamaan tutkimustuloksia tekstin joukossa olevien diagrammien ja taulukoiden avulla. Koemme, että ne selkiyttävät tuloksia ja helpottavat lukuprosessia, sillä näin ollen lukijan ei tarvitse lukiessaan toistuvasti selata työmme liitteisiin asti. Tuloksissa kerromme mainintojen ja kokemusten yleisyyksistä prosenttiluvuin, jotka lasimme aina koko aineiston osalta. Päiväkodin lapsiin viitattaessa vastauksia on verrattu päiväkohtiin osallistuneiden lasten kokonaismäärään (5068) ja perhepäivähoidon kohdalla vastaavasti perhepäivähoitoon osallistuneiden kokonaismäärään (371). Poikien ja tyttöjen vastauksia olemme verranneet lasten kokonaismäärään (5439), sillä aineistonkeruuvaiheeseen oli osallistunut lähes saman verran sekä tyttöjä ja poikia. Hyödynnämme tuloksien esittämisessä myös aineistosta poimittuja sitaatteja. Anonymiteetin turvaamiseksi olemme muuttaneet sitaateissa esiintyneet nimet. Emme koe tarpeelliseksi erotella yksittäisten sitaattien kohdalla päivähoitopaikkaa, sukupuolta tai ikää, sillä tavoitteenamme on tutkia lasten kielteisiä ja pelottavia kokemuksia yleisellä tasolla.

7.1 Lasten haluttomuus mennä varhaiskasvatukseen

Teimme ristiintaulukoinnin pohjalta diagrammit, joilla havainnollistamme vastauksien jakaantumista kunnallisen päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä. Lapsen haluttomuutta mennä päivähoitoon kartoitettiin aineistonkeruuvaiheessa neliportaista Likert-asteikkoa hyödyntäen. Vanhempi luki lapselle kysymyksen ja valitsi valmiina olevista vaihtoehdoista lapsen vastausta lähimpänä olevan. Vastausvaihtoehdot oli yhteensä neljä: en halua mennä, usein en halua mennä, yleensä tykkään mennä, tykkään aina mennä. Kuvaamme kuviossa 2 miten tulokset jakaantuivat vanhempien kirjaamien vastauksien perusteella päivähoitopaikkojen välillä ja tämän jälkeen kerromme, millaisia eroavaisuuksia poikien ja tyttöjen vastauksissa esiintyi.

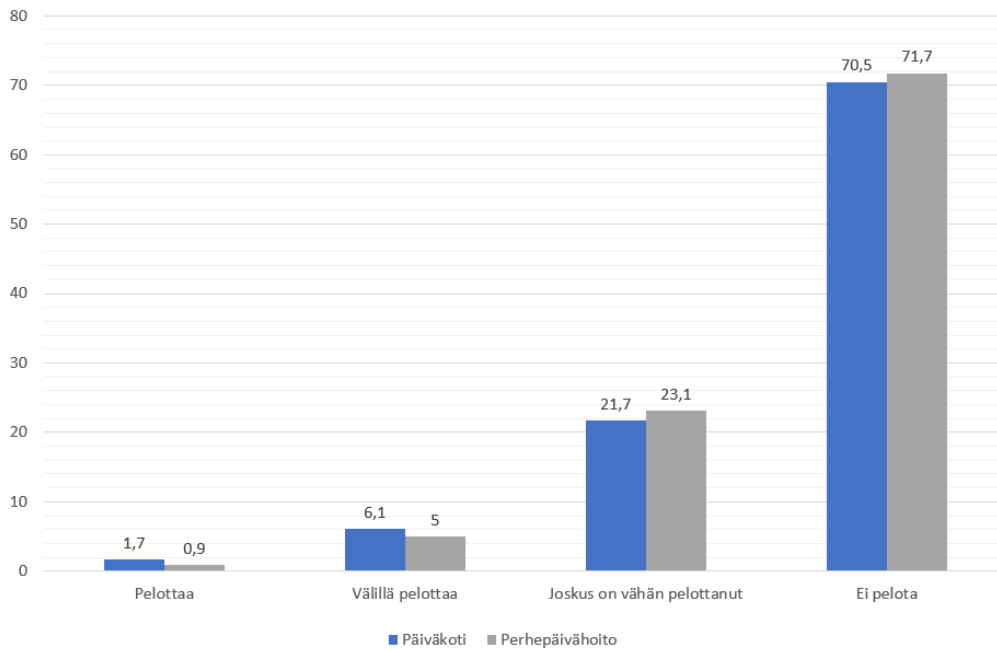
KUVIO 2. Pylväsdiagrammi lapsen haluttomuudesta mennä päivähoidon (%).

Kuvion 2 mukaan lapset kokivat päiväkodissa ja perhepäivähoidossa vain harvoin, etteivät he halunneet mennä päivähoidon. Vanhempien tulkintojen mukaan pojista 4,8% ja tytöistä 2,6% oli vastannut, etteivät he haluaisi mennä päivähoidon. Sukupuolijakaumassa oli hieman eroja Usein en halua mennä -vaihtoehdon kohdalla, sillä tulosten perusteella pojista 10,1% ja tytöistä 6,4% oli kuvaillut kokemuksiaan siihen liittyen. Lapset kokivat vanhempien kirjaamien vastauksien perusteella päivähoidon menemisen yleensä mieluisana asiana, sillä tulosten perusteella vastausmäärät jakaantuivat melko tasaisesti päivähoiton ja perhepäivähoidon sekä poikien (58,6%) ja tyttöjen (56,8%) keskuudessa.

Kuviosta 2 on huomattavissa, että perhepäivähoidon ja päiväkodin osalta oli enemmän eroavaisuuksia siinä, kokivatko lapset päivähoidon menemisen aina mieluisana. Eroja oli havaittavissa myös sukupuolten välillä, sillä vanhempien tulkintojen mukaan pojista 26,5% ja tytöistä 34,1% koki päivähoidon menemisen aina mieluisana kokemuksena. Kuvion 2 perusteella voidaan sanoa, että pojat kokivat useammin kuin tytöt päivähoidon menemisen epämieluisana ja tytöt puolestaan kokivat poikiin verrattuna useammin päivähoidon menemisen mukavana kokemuksena.

7.2 Lasten pelon määrä varhaiskasvatuksessa

Aineistonkeruuvaiheessa lasten pelon kokemista päivähoidossa kartoitettiin myös neliportaisella Likert-asteikolla. Vastausvaihtoehtoina oli: pelottaa, välillä pelottaa, joskus on pelottanut, ei pelota. Vanhempi esitti kysymyksen lapselle ja valitsi vastausta lähimpänä olevan vaihtoehdon. Kuvaamme kuviossa 3, miten vastaukset jakaantuivat päivähoitopaikkojen välillä ja tuomme tämän jälkeen esille eroja tyttöjen ja poikien kokemusten välillä.

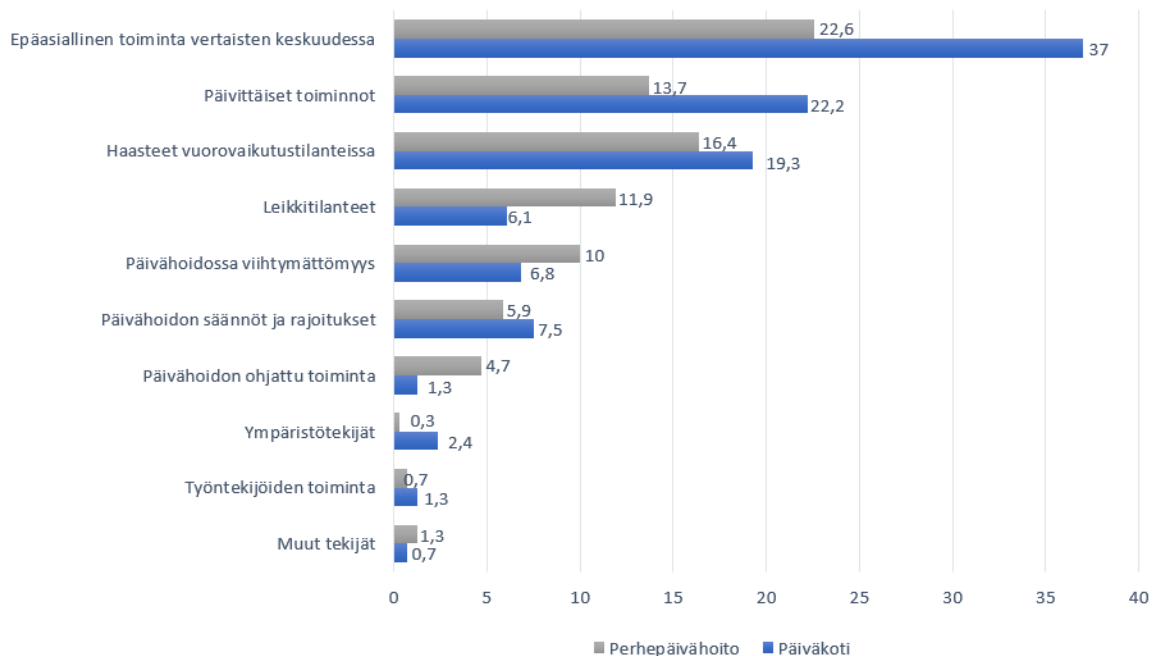

KUVIO 3. Pylväsdiagrammi lapsen pelon kokemisesta päivähoidossa (%).

Vanhemmat olivat useimmiten tulkinneet, etteivät lapset kokeneet päivähoidossa pelkoja. Aineistomme mukaan päiväkodin lapsista 70,5% ja perhepäivähoidossa olevista 71,7% eivät kokeneet pelottavia tuntemuksia päivähoidossa olleessaan. Tulosten perusteella pojista 73,1% ja tytöistä 67,9% oli haastattelutilanteessa tuonut esille, ettei heitä pelottanut varhaiskasvatuksessa. Vanhempien tulkintojen mukaan pojista 19,9% ja tytöistä 23,7% koki joskus pelkoja päivähoidossa, kun taas välillä pelkoja koki pojista 5,4% ja tytöistä 6,6%. Tulosten mukaan päivähoidon mielsi pelottavaksi pojista 1,5% ja tytöistä 1,8%. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että tytöt kokivat vanhempien tulkintojen mukaan useammin päivähoidossa pelkoja kuin pojat. Kuvion 3 perusteella päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä vastaukset näyttäisivät jakaantuvan melko tasaisesti kaikissa vastausvaihtoehdoissa.

7.3 Lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset

Kun lapset saivat avoimesti kertoa kielteisiä kokemuksiaan varhaiskasvatuksesta, vastaukset liittyivät vertaisten keskuudessa tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan ja leikki-tilanteisiin sekä varhaiskasvatuksen päivittäisiin toimintoihin, sääntöihin ja rajoituksiin, ympäristötekijöihin ja ohjattuun toimintaan. Lapsille kielteisiä kokemuksia aiheuttivat myös päivähoitossa viihtymättömyys, vuorovaikutustilanteet vertaisten ja varhaiskasvattajien kanssa, varhaiskasvattajien toiminta sekä muut tekijät. Kuviossa 4 kuvaamme vastauksien jakaantumisen suuruusjärjestyksessä eri teemojen välillä päiväkotiin ja perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksissa. Selkeyden vuoksi esittelemme teemat kuvion mukaisessa järjestyksessä.

KUVIO 4. Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksessa (%).

Kielteiset kokemukset epäasiallisesta toiminnasta vertaisten keskuudessa

Lapset kertoivat eniten vertaisten toimintaan liittyvistä kielteisistä kokemuksistaan, sillä päivähoitoon osallistuneista lapsista 37% ja perhepäivähoidosta 22,6% kuvasivat vastauksessaan jonkin epäasiallisen toiminnan muodon. Maininnat kohdistuivat kiusaamiseen, epäkohteliaaseen

toimintaan, verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan sekä fyysiseen toimintaan. Taulukossa 6 kuvaamme, millaisia kielteisiä kokemuksia lapset toivat haastattelutilanteissa esille.

TAULUKKO 6. Lasten kielteiset kokemukset epäasiallisesta toiminnasta.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Kiusaaminen, Epäoikeudenmukainen kohtelu	Kiusaaminen	EPÄASIALLINEN TOIMINTA VERTAISTEN KESKUUDESSA
- Rauhattomuus ruokailussa, Vessarauhan häiritseminen, Päiväunilla häiritseminen, Häiritsevä käyttäytyminen, Pelottelu, Pelleily, Riehuminen, Jahtaamistilanteet. Pahanteko, Tyhmät teot, Vakoileminen	Epäkohtelias toiminta	
- Syyttäminen, Komentaminen, Härnäminen, Jankuttaminen, Väittelemine, Huutaminen, Rumat puheet, Pilkkaaminen, Uhkaileminen, Irvailu, Tuijottaminen, Lällättely, Matkiminen	Verbaalinen ja nonverbaalinen toiminta	
- Ravistaminen, Repiminen, Kädellä satuttaminen, Lyöminen, Töniminen, Potkiminen, Satuttaminen, Pureminen, Tappeleminen, Tiputtaminen, Sylkeminen, Aineksen heittäminen, Esineiden heittäminen, Päälle tuleminen	Fyysinen toiminta	

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 13% mainitsi kiusaamisen, kun taas perhepäivähoidon puolella vastaajien määrä rajoittui 4,6%. Lapset eivät useinkaan määritelleet kiusaamista sen tarkemmin. Emme toisaalta halunneet myöskään tulkita, että muissa epäasiallisen toiminnan muodoissa olisi kyse kiusaamisesta, sillä kiusaaminen on käsitteenä melko leimaava. Epäkohteliaaseen toimintaan kohdistuvista kielteisistä kokemuksista kertoivat 1,6% sekä päiväkotiin että perhepäivähoitoon osallistuneista lapsista. Epäkohteliaalla toiminnalla kuvastamme muun muassa sellaisia vastauksia, joissa lapset kuvailivat häiritsemiseen liittyviä kurjia tilanteita, esimerkiksi *”kun usein käy niin, että kun toinen on WC:ssä, niin toinen avaa oven ja näyttää muille”*. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi myös riehuminen, jahtaaminen ja pelleily.

Verbaalisen ja nonverbaalisen toiminnan oli maininnut 5,9% päiväkodista ja 3% perhepäivähoidosta. Verbaalisen ja nonverbaalisen toiminnan muodoista päiväkodin lapset kertoivat eniten kurjia kokemuksiaan liittyen pilkkaamiseen, sillä sen mainitsi 106 päiväkotiin osallistunutta lasta. Kielteiset kokemukset pilkkaamisesta liittyivät esimerkiksi haukkumiseen, nimittelyyn ja toiselle nauramiseen. Perhepäivähoidon puolelta vain yksittäiset lapset kertoivat verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan liittyvistä negatiivisista tuntemuksistaan. Perhepäivähoitoon osallistuneiden vastauksissa esiintyi kuvailuja muun muassa komentamisesta ja huutamisesta.

Kaikista eniten lasten maininnat kohdistuivat epäasiallisen toiminnan muodoista fyysiseen toimintaan, sillä siitä kertoivat haastatteluissa 16,5% päiväkotiin ja 13,5% perhepäivähoitoon osallistuneista. Fyysisen toiminnan muodoista erityisesti töniminen ja lyöminen olivat korostetusti esillä lasten vastauksissa, sillä lyömisen mainitsi päiväkotia käyvistä lapsista 311 ja perhepäivähoitoa käyvistä 12. Tönimisestä kertoi perhepäivähoidosta 15 lasta ja päiväkodin puolelta mainintoja kertyi vastaavasti 252. Lasten vastauksissa esiintyi myös usein monta tekijää, jotka liittyivät epäasialliseen toimintaan vertaisten keskuudessa.

Lyöminen. Tappelu. Huutaminen. Kiljunta. Rumat sanat. Ja...no toi vessasanat.

Jos pojat lyö, kun pojat kiusaa. Pojat leikkii hippaa, ensin lyö päähän ja huutaa ota kiinni mandariini. Joskus lyö myös peppuun pojat.

No ainakin kiusaaminen, potkimiskiusaaminen ja nyrkillä lyöminen, jos lyö jotain pikkuista.

Kuran kaataminen toisen päälle tahallaan, sohvalta pois vetäminen, jos ei itse halua.

Kun eräs poika heittelee ruokia ja tavaroita ja näyttää pyllyä. Miksi se on kurjaa, kysyn. Se sattuu ja on ällöttävää, vastaa lapsi.

Epäasiallisen toiminnan muodot tulivat monipuolisesti esille niin tyttöjen kuin poikienkin vastauksissa, mutta sukupuolten välillä oli havaittavissa vastausmäärissä myös eroavaisuuksia. Pojat kertoivat tyttöjä enemmän fyysiseen toimintaan liittyvistä kielteisistä kokemuksistaan, sillä pojat mainitsivat vastauksissaan hieman useammin tappelamisen ja satuttamisen. Tytöt kertoivat puolestaan poikia enemmän epäasialliseen toimintaan sekä verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan liittyvistä tilanteista. Epäasialliseen toimintaan liittyvistä tekijöistä tytöt kertoivat enemmän kokemuksiaan häiritsevistä tilanteista, kuten hetkistä, jolloin ruokailutilanteessa oli ollut rauhatonta. Verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan liittyvistä tekijöistä tytöt mainitsivat poikia useammin ikävien ja rumien sanojen sanomisen sekä komentamisen ja määräilyyn.

Kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen päivittäisistä toiminnoista

Lapset mielsivät kielteisiksi kokemuksiksi päivähoidon arjessa toistuvia tilanteita (Taulukko 7). Päivähoidossa tuntui ikävältä esimerkiksi ”kun aina pitää mennä päiväkotiin ja syödä ruokaa

ja välipalaa ja mennä nukkumaan”. Ikävät kokemukset liittyivät myös WC-käynteihin ja siivoamiseen. Tulostemme mukaan pojat toivat tyttöjä useammin esille kielteisiä kokemuksia päiväunista, sillä pojista 363 ja tytöistä 325 mainitsi päiväuniin liittyvän ikävän asian. Tytöt mainitsivat sen sijaan poikia useammin ulkoiluun liittyvän negatiivisen kokemuksen, sillä tulosten perusteella 121 tyttöä ja 100 poikaa kertoi ulkoiluun liittyvistä asioista. Muiden päivittäisiin toimintoihin liittyvien kielteisten kokemusten osalta sukupuolijakauma oli melko tasainen.

TAULUKKO 7. Lasten kielteiset kokemukset päivittäisistä toiminnoista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Ruokailutilanne, Ruokailupaikka, Epämieluisa ruoka, Haasteet ruokailussa, Ruokailun kesto	Ruokailu	PÄIVITTÄISET TOIMINNOT
- WC-käynnit, Eritteisiin liittyvät huolet, Vaippojen laittaminen, Käsienpesu	WC-käynnit	
- Pukeutuminen, Ulkona vs. sisällä oleminen, Sään vaihtelu, Ulkona vietetty aika	Ulkoilu	
- Päiväunet, Päiväunien kesto, Nukkumapaikka, Päiväunien valaistus, Pelot päiväunilla, Väsymyksen määrä	Päiväunet	
- Siivoaminen	Siivoaminen	

Lapset mainitsivat päivittäisistä toiminnoista eniten päiväuniin liittyviä kielteisiä asioita. Päiväkotiin osallistuneista lapsista 662 eli 13,1% ja perhepäivähoitoon osallistuvista 26 eli 7% mainitsi jonkin päiväuniin liittyvän kielteisen kokemuksen. Päiväuniin liittyen lapset esimerkiksi kertoivat, kuinka *”päivälepo ei ole kivaa, ei yhtään kivaa”*, *”päivälepo on pitkä aika, se on kurjaa, kun pää oltava tyynyssä, ei saa liikkua yhtään tai päätä nostaa”*, *”mä en tykkää nukkumisesta, se on tylsää, en tykkää herätä”* ja *”kun on pimeää nukkumahuoneessa, haluaisin edes vähän nukkumahuoneeseen valaistusta”*.

Päivittäisiin toimintoihin liittyvistä kielteisistä asioista ulkoiluun kohdistui toiseksi eniten mainintoja päiväkodin (4,2%) ja perhepäivähoidon (2,7%) lasten vastauksissa. Osaa harmitti ulkona oleminen ja osaa puolestaan se, ettei päässyt ulos. Lapset esimerkiksi kertoivat, kuinka *”ulos meneminen on tylsää”*, *”jos sataa ei mennä ulos”* ja *”kun mennään kaksi kertaa ulos, kerta riittäisi”*. Kielteiset kokemuksen kohdentuivat myös pukeutumistilanteisiin, sillä vastauksissa esimerkiksi kerrottiin, että päivähoidossa on kurjaa *”kun sataa vettä ja joutuu menee ulos ja pukea kurahousut”* ja *”pitää laittaa villapukua tai mekkoa päälle, hanskat laitetaan hihojen päälle”*.

Lapset toivat vastauksissaan esille myös ruokailutilanteisiin liittyviä kielteisiä kokemuksia. Lasten vastauksissa esiintyi mainintoja liittyen epämieluisaan ruokaan. Vastaajien mielestä päivähoidossa oli kurjaa esimerkiksi ”pahat ruuat ja välipalat”, ”juustoruuat ja hernekeitto” ja ”pi-naattiletut ja pannukakku”. Osa lapsista kertoi myös ruokailussa kohdattavista haasteista, kuten ”jos jää ruoka kurkkuun, eikä saa nielaistua”, ”se mua ärsyttää päiväkodissa, kun vispipuuro ei lähde kauhasta irti” ja ”se että syömiseen on varattu liian vähän aikaa, enkä ehdi syödä siinä ajassa”. Lisäksi lapset mainitsivat päivittäisiin toimintoihin liittyen WC-käynteihin kohdistuvia kielteisiä asioita, kuten vessassa käymisen, vaippojen laittamisen ja käsienpesun. Muutaman vastaajan mielestä päivähoidossa oli myös epämieluisaa esimerkiksi lelujen siivoaminen.

Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen vuorovaikutustilanteista

Lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset liittyivät vuorovaikutukseen muiden lasten ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa (Taulukko 8). Haastaviin vuorovaikutustilanteisiin liittyvistä kokemuksista kertoivat päiväkodin lapsista 19,3% ja perhepäivähoidosta 16,4%.

TAULUKKO 8. Lasten kielteiset kokemukset vuorovaikutustilanteiden haasteista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Keskustelutilanteet, Aikuiselle kertominen, Anteesipyyntöt	Kommunikointitilanteet	HAASTEET VUOROVAIKUTUS- TILANTESSA
- Lähelle tuleminen, Kutittaminen	Läheisyys	
- Riidat, Erimielisyydet	Erimielisyydet	
- Asian peruminen, Salaisuuksien paljastaminen, Huijaaminen	Luottamuksen pettäminen	
- Kiukutteleminen, Paha mieli, Suuttuminen	Mielen pahoittaminen	
- Kavereiden määrä, Jännittäminen, Kaverin toiminta, Leikki-seura, Epämieluisa leikkiseura, Yhdessä toimiminen, Rauhassa oleminen, Hauskanpito, Tekemisen puute	Vertaisten seurassa oleminen	
- Leikin ulkopuolelle jääminen, Kaverit eivät kuuntele, Syntymäpäiväkutsut, Yksin oleminen, Kaikki ei pidä minusta	Ulkopuolisuuden kokeminen	

Vuorovaikutustilanteisiin liittyvistä kokemuksista maininnat kohdentuivat suurimmaksi osaksi ulkopuolisuuden kokemiseen, sillä päiväkodista 11,4% ja perhepäivähoidosta 7% kuvailivat ulkopuolisuuteen liittyviä kielteisiä kokemuksiaan. Vastaukset liittyivät muun muassa leikin ulkopuolelle jäämiseen, yksin olemiseen ja tilanteisiin, joissa lapsesta tuntui, ettei kaveri pidä hänestä. Lapset esimerkiksi kuvailivat, kuinka heistä on ikävää ”se, että kaverit jättää mut ulkopuolelle”, ”kun joku ei ota leikkiin mukaan, koska sehän on aika kurjaa kyllä” ja ”kaikki ei leiki

aina mun kanssa, eikä kaikki tykkää musta”. Tytöt kertoivat ulkopuolisuuteen liittyviä kielteisiä kokemuksia enemmän kuin pojat, sillä poikien kohdalla mainintoja tuli yhteensä 285 ja tytöiltä puolestaan 321. Sukupuolten välisissä vastausmäärissä ei ollut juurikaan eroja muiden vuorovaikutukseen liittyvien kokemusten kohdalla.

Toiseksi eniten vuorovaikutustilanteisiin liittyvät haasteet tulivat ilmi vertaisten seuran liittyvien kokemusten kuvailussa. Suurin osa vertaisten seuran liittyvistä maininnoista kohdistui leikkiseuraan, sillä lapset kuvailivat, kuinka *”olisi kiva leikkiä välillä rauhassa, ihan yksin”* ja *”haluaisin leikkiä yksin eikä kahdestaan”*. Vertaisten seuran liittyviä kokemuksia kuvailtiin myös vastauksissa, jossa lapsi olisi halunnut leikkiä kaverin kanssa rauhassa, jolloin epämieluisalta tuntui, kun leikkiin tultiin kutsumatta. Muutaman lapsen mielestä kurjaa oli *”kun siellä on liikaa kavereita”* ja osasta ikävältä tuntui sen sijaan, kun päivähoitossa oli *”liian vähän kavereita”*. Osa puolestaan kuvaili, että ikävää päivähoitossa oli, jos jännitti jokin asia tai jos ei uskaltanut leikkiä muiden kanssa.

Vuorovaikutustilanteisiin liittyvät haasteet tulivat vastauksissa esille myös erimielisyyksien kuvailuina. Erimielisyydet liittyivät vastauksissa vertaisten keskuudessa tapahtuvaan toimintaan. Erimielisyydet ilmenivät lasten vastauksissa esimerkiksi leikin roolijaosta puhumisena ja riitojen kuvailuna: *”kun taloleikissä ei saanut olla tonttu vaan piti olla yks muumi”*, *”minun täytyy olla leikissä tuhma kissa, vaikka haluaisin olla kiltti kissa”* ja *”kun siellä on riitoja, joskus riidellään”*. Lapset kuvailivat kielteisiä tunteita myös kertomalla kommunikointitilanteisiin liittyvistä asioista. Lasten kokemuksissa kurjina näyttäytyivät esimerkiksi tilanteet, jolloin muut eivät anna puheenvuoroa, puhuvat päälle tai eivät ymmärrä lapsen kommunikointiyrityksiä. Lapset esimerkiksi kertoivat, että heidän mielestään kurjaa on *”kun ei ymmärrä, kun mä kyselen”*, *”jos ei saa itseä ymmärretyksi”*, *”kaverit ei ymmärrä aina mun sääntöjä”* ja *”kielen puute ja leikkiminen muiden kanssa, kun ei ymmärrä”*. Ikävältä tuntui myös kokemukset anteeksipyyntöihin ja niiden pyytämättömyyteen liittyen. Vastauksissa esimerkiksi kerrottiin, kuinka on ikävää, jos joku *”ei pyydä anteeksi”*, *”kun joutuu syliin ja pyytämään anteeksi”* ja *”kun pitää sanoa mitä on tehty ja pyytää anteeksi”*.

Aineistossa esiintyi ilmauksia myös mielen pahoittamisesta, sillä lapset kertoivat kielteisiä kokemuksiaan kuvaillessa, että heidän mielestään oli ikävää ”jos joku on ollut hyvä ystävä ja ystävä on vihainen” tai ”se kun yksi tyttö aina huutaa siellä ja mä en tahdo sitä kiukuttelua kuunnella”. Vuorovaikutuksessa kohdattavat haasteet liittyivät lisäksi läheisyyteen ja luottamuksen peittämiseen. Läheisyyteen ja luottamuksen peittämiseen liittyen emme löytäneet yhtään mainintaa perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksista. Läheisyyteen liittyviä asioita oli havaittavissa päiväkotiin osallistuneiden lasten vastauksista, sillä osissa vastauksissa kuvailtiin kielteisiä kokemuksia lähelle tulemisesta ja pussausyrityksistä. Päiväkotiin osallistuneet lapset kokivat ikävinä myös tilanteet, jolloin heidän luottamuksensa oli petetty. Luottamuksen peittämiseen johtavista tilanteista lapset mainitsivat sovitun asian perumisen, salaisuuksien paljastamisen, huijaamisen ja valehtelemisen.

Kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen leikkitalanteista

Leikkitalanteet ovat merkittävä osa päivähoidon jokapäiväistä arkea. Monille lapsille leikkiminen on luultavasti mieluisinta tekemistä päivähoidossa, mutta leikkitalanteisiin liittyy joskus myös kielteisiä kokemuksia. Päiväkotiin osallistuneista lapsista 6,1% ja perhepäivähoidosta 11,9% kertoivat kielteisistä kokemuksistaan leikkiin liittyen. Taulukosta 9 on huomattavissa, että lapset kertoivat epämieluisista leluista ja leikeistä, leikkejä ja leluja koskevista huolista, sattumisesta ja epäonnistumisen kokemisesta.

TAULUKKO 9. Lasten kielteiset kokemukset leikkitalanteista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Tietyt leikit, Leikkiminen, Päivähoidon lelut	Epämieluisat lelut ja leikit	LEIKKITILANTEET
- Leikki epäonnistuu, Leikkiä häiritään, Lelu ei ole saatavilla, Esineiden rikkominen, Lelujen jakaminen, Esineen otto toiselta, Esineiden huomiointi	Leikkejä ja leluja koskevat huolet	
- Sattuminen, Vahinkojen sattuminen, Päähän kohdistuvat kolhut, Kaatuminen, Putoaminen	Sattuminen	
- Kilpaileminen, Jalkapallossa vinoon syöttö, Perässä pysyminen	Epäonnistumisen kokeminen	

Tyttöjen mielestä epämieluisia leikkejä olivat muun muassa autoleikit ja poikien mielestä koti-leikit sekä nukke- ja barbileikit. Muutaman vastaajan mielestä leikkiminen itsessään oli epämieluisaa eikä väliä ollut leikin muodolla, osa taas koki esimerkiksi väsyneenä leikkimisen kielteisenä kokemuksena. Päivähoidon leluista epämieluisiksi mainittiin muun muassa dublot ja legot, roolivaatteet sekä *”tyttöjen jutut”*. Pojat toivat enemmän esille kielteisiä kokemuksia liittyen päivähoidon leluihin ja epämieluisiin leikkeihin, mutta muihin leikki-tilanteisiin liittyvien kokemusten kohdalla sukupuolijakauma oli suhteellisen tasainen.

Lapset kertoivat haastatteluissa myös huolistaan leikkeihin ja leluihin liittyen. Lasten mielestä oli esimerkiksi ikävää, jos *”kukaan ei anna mulle pulkkaa”*, *”ei ole kivaa, kun kukaan ei osaa leikkiä Star Warsia”*, *”kun en löydä sitä lelua, mitä haluan”*, *”lelujen jakaminen”* ja *”lelupäivänä harmittaa, kun ei itsellä ole samanlaisia leluja kuin kavereilla”*. Lapset mainitsivat, että päivähoidossa tuntuu pahalta myös leikin häiritseminen, eli esimerkiksi jos *”joku häiritsee minun ja leikkikaverin leikkejä”* ja *”kun pojat ampuu mua, vaikka haluan vain leikkiä rauhassa”*.

Lasten kielteisissä kokemuksissa kuvailtiin myös sattumiseen liittyviä tekijöitä, kuten putoamiseen, kaatumiseen ja vahinkojen sattumiseen johtavia tilanteita. Monet sattumiseen liittyvät ilmaukset vaikuttivat tapahtuneen leikki-tilanteiden aikana. Lasten mielestä oli esimerkiksi ikävää *”jos pallo osuu naamaan”* tai *”se kun minä vesileikeissä kopsautin leuan altaaseen”*. Lasten vastauksien perusteella myös epäonnistuminen koettiin ikävänä asiana. Epäonnistumisen kokemukset liittyivät esimerkiksi tilanteisiin, joissa vastaaja koki vertaisensa suoriutuvan itseään paremmin. Vastauksissa esimerkiksi mainittiin, että päivähoidossa kielteistä on *”se kun kavero voittaa juoksukilpailun”* ja *”jos joku taistelee paremmin”*. Muita esimerkkejä epäonnistumisen kokemisesta oli kuvailut, joissa kerrottiin, että kurjaa on, jos ei pysy muiden perässä tai jos jalkapallossa syötetään vinoon.

Kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksessa viihtymättömyydestä

Lasten kokemuksissa ilmeni tekijöitä, jotka liittyivät päivähoidossa viihtymättömyyteen (Taulukko 10). Päivähoidossa viihtymättömyyteen liittyviä asioita mainitsi päiväkodin puolelta 6,8% ja perhepäivähoidosta 10%.

TAULUKKO 10. Kielteiset kokemukset päivähoitossa viihtymättömyydestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Ryhmän kokoonpano, Ryhmän vaihtuminen, Tiettyssä ryhmässä oleminen, Kerhoihin kuuluminen	Ryhmään kuuluminen	PÄIVÄHOIDOSSA VIIHTYMÄTTÖMYYS
- Kotiin hakeminen	Kotiinlähtö	
- Perheen ikävöinti	Koti-ikävä	
- Päivähoitossa oleminen vs. poissaoleminen	Päivähoitossa oleminen	
- Päivärytmi, Päivän kesto, Tietty ajankohta	Päivähoidon rytmi	

Lasten vastauksissa esiintyi erilaisia kielteisiä kokemuksia liittyen ryhmään kuulumiseen. Lapset esimerkiksi mainitsivat ryhmän kokoonpanoon liittyviä negatiivisia tekijöitä, kuten *”ei ole saman ikäistä seuraa, eikä samaa sukupuolta olevia kavereita, muut ovat paljon nuorempia”* ja *”isovelji on eri ryhmässä”*. Ryhmän vaihtuminen oli muutaman vastaajan mielestä ikävää, sillä eritoten perhepäivähoitoon osallistuneet lapset kertoivat, että heidän mielestään oli epämieluisaa joutua varahoitoon perhepäivähoitajan poissaolon vuoksi. Ikävältä saattoi tuntua myös päivähoitopaikan vaihtuminen, sillä esimerkiksi eräs lapsi kuvaili kokemuksiaan kertomalla, kuinka päivähoitossa oli ikävää *”kun joutui perhepäivähoitosta siirtymään päiväkotiin”*. Lapset mainitsivat myös tiettyssä ryhmässä olemiseen liittyviä kielteisiä kokemuksia, kuten eskariin osallistumisen ja pienryhmässä olemisen. Osa kuvaili vastauksissaan myös kerhoihin liittyviä negatiivisia tekijöitä, sillä lasten mielestä oli esimerkiksi kurjaa, jos päivähoitossa *”ei pääse kaikkiin kerhoihin”* ja kun *”tytöt kutsuivat minut ja kaverini tyttöjen kerhoon”*.

Lapset toivat vastauksissaan esille kotiin hakemiseen liittyviä haasteita. Osa lapsista mielsi kotiin hakemisen yleisesti ottaen kurjaksi ja toisia harmitti liian aikaisin tai liian myöhään hakeminen, kesken leikkien lähteminen tai se, että kaveria tultiin hakemaan aikaisemmin kuin itseä. Lapset esimerkiksi kuvailivat tuntemuksiaan kertomalla, kuinka päivähoitossa oli ikävää *”kun tullaan hakemaan”*, *”kun äiti tulee hakemaan tosi myöhään”*, *”kun äiti hakee kotiin kesken pikkuväkileikin”* ja *”joskus päiväkodista lähteminen on tylsää”*. Lasten vastauksissa esiintyi myös koti-ikävään kohdistuvia ilmauksia, sillä lapset kokivat päivähoitossa ollessaan kielteisenä kokemuksena vanhempien ikävöimisen sekä vanhemmista ja sisaruksista erossa olemisen. Ikävöinti ilmaistiin esimerkiksi seuraavasti: *”mua harmittaa, kun sä lähdet pois”*, *”äitiä ja isää ikävä”* ja *”kun ei näe pikkusiskoja niin paljoa”*. Haastattelussa koti-ikävään liittyvistä asioista kertoi 94 tyttöä ja 64 poikaa.

Lasten maininnat kohdentuivat myös päivähoidossa olemiseen, sillä osaa lapsista harmitti päivähoidosta poissaoleminen, kun taas osa kuvasi päivähoidossa olemisen ja päivähoitoon jäämisen kielteisenä kokemuksena. Lapset kuvailivat kokemuksiaan esimerkiksi seuraavanlaisesti: *”tuntuu kuin olisi häkissä ja tulee ikävä omaa taloa”* ja *”kun äiti ja isä on töissä ja minäkin haluisin olla töissä, mutta tarvitsee olla päiväkodissa”*. Pojat mainitsivat tyttöjä useimmin päivähoidossa olemiseen liittyviä tekijöitä, sillä pojista 46 ja tytöistä 19 kertoi jonkin päivähoidossa olemiseen kohdentuvan kielteisen kokemuksen.

Lasten kielteiset kokemukset liittyivät myös päivän rytmiin, keston ja tiettyyn ajankohtaan. Päivärytmiä ei vastauksissa määritelty sen tarkemmin, sillä tähän kohdistuvissa maininnoissa kerrottiin yleisesti ottaen ikäviä kokemuksia esimerkiksi päivähoiton rytmistä, kuten *”päiväkodin päivärytmiin sopeutuminen”*. Päivän keston liittyvissä kokemuksissa kuvailtiin, että varhaiskasvatuksessa ikävältä tuntuivat liian pitkät päivät tai se, että päivä loppuu liian pian. Osa vastauksista liittyi tiettyyn ajankohtaan, sillä päivähoitoon liittyen lapsia harmitti esimerkiksi *”aamulla aikaisin herääminen”* ja *”aamu”*.

Kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen säännöistä ja rajoituksista

Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksesta liittyivät osaltaan myös päivähoiton sääntöihin ja rajoituksiin. Kokemuksissa kuvailtiin odottamiseen, tilannekohtaisiin rajoituksiin, toiminnan rajoittamiseen ja päivähoitoarjen yleisiin sääntöihin liittyviä tekijöitä. Taulukossa 11 on tarkemmin nähtävillä, millaisista asioista lapset kertoivat, kun he kuvailivat sääntöjen ja rajoitusten aiheuttamia kielteisiä tunteita.

TAULUKKO 11. Kielteiset kokemukset säännöistä ja rajoituksista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Jonotustilanteet, Odottaminen, Ruuan odottaminen	Odottaminen	PÄIVÄHOIDON SÄÄNNÖT JA RAJOITUKSET
- Spesifit rajoitukset	Tilannekohtaiset rajoitukset	
- Epämieluisa tekeminen, Ei saa mennä haluamaansa paikkaan	Toiminnan rajoittaminen	
- Aikuisten totteleminen, Sääntöjen noudattaminen, Rangaistukset, Yleistä toimintaa koskevat säännöt, WC:n lukitseminen, Päiväunien säännöt, Leikkimistä koskevat rajoitukset, Ruokailusäännöt	Päivähoitoarjen yleiset säännöt	

Emme havainneet perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksissa yhtäkään mainintaa liittyen odottamiseen ja tilannekohtaisiin rajoituksiin. Päiväkotiin osallistuneista lapsista pieni osa (0,5%) kertoi odottamiseen liittyvistä kielteisistä kokemuksistaan. Esimerkiksi jonotustilanteissa epämieluisaksi koettiin jonottamisen lisäksi jonossa etuileminen, viimeisenä oleminen ja se, ettei saanut olla ensimmäisenä jossakin paikassa. Osa lapsista kuvaili myös ruuan odottamiseen liittyviä kielteisiä asioita, kuten *”kestää kauan ennen kuin saa hakea lisää”*.

Lapset kertoivat ikävistä tilannekohtaisista rajoituksista, sillä vastauksissa esiintyi seuraavallaisia kuvailuja päivähoidosta: *”ei saa piirtää”*, *”ei saa askarrella”*, *”ei pääse rakentamaan”* ja *”ei saa tehdä hamahelmiä”*. Tilannekohtaisuus kuvastaa tuloksissamme, että uskomme näissä säännöissä olevan kyse spesifeistä rajoituksista, eli esimerkiksi siitä, ettei lapsi saa haluamallaan hetkellä piirtää, mutta piirtäminen on toisessa tilanteessa kuitenkin sallittua. Lasten kielteiset kokemukset liittyivät myös toiminnan rajoittamisen aiheuttamiin tuntemuksiin. Toiminnan rajoittaminen kuvastaa kokemuksia epämieluisasta tekemisestä ja toisaalta siitä, ettei lapsi saanut mennä haluamaansa paikkaan. Lapset mainitsivat kielteisenä kokemuksena esimerkiksi tilanteet, jolloin *”pitää tehdä jotain rankkaa”*, *”pitää tehdä jotain mitä ei halua”*, *”ei saa tehdä mitä haluaa”* tai *”ei pääse saliin”*.

Perhepäivähoitossa olleista lapsista 19 eli 5,1% ja päiväkodista 282 eli 5,6% mainitsivat asioita, joissa oli kyse päivähoitoarjen yleisiin sääntöihin liittyvistä tekijöistä. 175 poikaa ja 126 tyttöä mainitsi jonkin yleisen säännön aiheuttaman kielteisen tuntemuksen. Vastauksissa ilmeni, että lapsista oli kurjaa noudattaa sääntöjä ja saada rangaistuksia omasta toiminnastaan. Esimerkiksi: *”joskus voi tuntua ikävältä, jos joutuu jäähypenkille ja miettii, miksi meni niin tekemään, yhden kerran pääsin pois, kun pyysin anteeksi”* ja *”joutuu istumaan aulassa, jos tekee jotain väärin”*. Päivähoitoarjen yleisiin sääntöihin liittyivät myös lasten kielteiset kokemukset WC:n lukitsemisesta, aikuisten tottelemisesta, leikkiä koskevista rajoituksista sekä yleistä toimintaa, päiväunia ja ruokailutilanteita koskevista säännöistä. Lasten mielestä päivähoitossa oli ikävää lukita WC:n ovi ja toisaalta se, ettei sitä jossain päivähoitopaikoissa saanut lukita laisinkaan. Vastauksissa esiintyi myös kuvailuja aikuisten tottelemiseen liittyen, sillä lapset kertoivat kokemuksiaan muun muassa tottelemista. Lasten mielestä päivähoitossa oli esimerkiksi ikävää, kuinka *”aikuisen laskee kolmeen”*, *”lapset ei tottele aikuisia”* ja *”ei määrätä aikuisia”*.

Kielteisenä koettiin yleiseen toimintaan liittyvät rajoitukset, sillä lasten vastauksissa ilmeni, kuinka päivähoitossa oli epämieluisaa noudattaa erilaisia yleistä toimintaa koskevia sääntöjä. Tällaisia ilmauksia olivat esimerkiksi ”ei saa potkia mattoa”, ”ei saa ajaa setää takaa autolla”, ”ei saa leikkiä piilosta sisällä” ja ”ei saa tapella”. Oletimme analyysia tehdessä tällaisten asioiden olevan kiellettyjä tilanteesta riippumatta. Yleisen toiminnan ohella lapset kertoivat päiväuniin ja ruokailutilanteisiin liittyvistä epämieluisista säännöistä. Esimerkkinä tällaisista säännöistä olivat seuraavanlaiset ilmaukset: ”kun ei saa pelleillä ruokapöydässä, kun ei saa leikkiä sängyssä” ja ”ruoka loppuu välillä eikä saa ottaa lisää, vaikka olisi vielä nälkä”.

Kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen ohjatusta toiminnasta

Lapset kertoivat haastatteluissa kielteisistä kokemuksistaan liittyen liikuntaan, kädentaitoihin, esiintymisiin, lukuhetkiin ja tehtävien tekoon. Taulukossa 12 kuvaamme, millaisia ohjattuun toimintaan liittyviä kielteisiä tuntemuksia lapset toivat tuloksiemme mukaan esille.

TAULUKKO 12. Lasten kielteiset kokemukset ohjatusta toiminnasta.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Hikoileminen, Pelaaminen, Liikuntamuodot, Talviliikunta	Liikunta	PÄIVÄHOIDON OHJATTU TOIMINTA
- Kuvataide, Käsityö, Rakentaminen	Kädentaidot	
- Esiintymistilanteet	Esiintyminen	
- Lukeminen, Sadun kuunteleminen	Lukuhetket	
- Opetustilanteet		
- Tietyt tehtävätyypit, Tehtävien määrä, Tehtävien vaatimustaso, Keskeneräisen asian tekeminen, Uuden opettelu, Vaikeudet tehtävissä	Tehtävien teko	

Liikuntaan liittyvistä kielteisistä tekijöistä lapset mainitsivat esimerkiksi juoksemisen, kävelemisen, luistelun, pulkkamäessä olemisen ja hyppimisen. Kädentaitoihin liittyvistä tekijöistä lapset kokivat epämieluisana muun muassa väritystehtävät, askartelun ja maalaamisen. Esiintymistilanteilla viittaamme lasten vastauksiin, joissa kuvailtiin laulamiseen ja esiintymiseen liittyviä epämieluisia kokemuksia. Lapset mainitsivat ikävinä kokemuksina myös lukemisen ja satujen kuuntelemisen.

Päivähoidon ohjattuun toimintaan liittyvissä vastauksissa maininnat kohdistuivat eniten tehtävien tekoon. Lapset kertoivat negatiivissävyytteisiä tuntemuksiaan opetustilanteisiin ja erilaisiin tehtäviin liittyen. Tietyistä opetustilanteista lapset mielsivät kielteiseksi esimerkiksi eskarin, kielikylvyn, muskarin ja aamupiiriin osallistumisen. Lasten kokemuksissa epämieluisina näyttäytyivät myös erilaiset tehtävätyypit, kuten koritehtävät, logikojen teko ja nukketehtävät. Lasten mielestä kurjaa oli myös tehtävien vaatimustasoon liittyvät tekijät, sillä lapsia harmitti ”jos joutuu liian helppoihin tehtäviin tai liian vaikeisiin”, ”ope neuvo, vaikka osaan jo” tai ”jos ei osaa tehdä jotain”.

Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksen ympäristötekijöistä

Lapset toivat haastatteluissa esille päivähoidon ympäristötekijöihin liittyviä asioita kertoessaan kielteisistä kokemuksistaan liittyen äänimaisemaan, ympäristön siivottomuuteen sekä hoitopaikan fyysiseen ympäristöön ja välineisiin (Taulukko 13).

TAULUKKO 13. Kielteiset kokemukset ympäristötekijöistä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Musiikki, Hiljaa oleminen, Äänenvoimakkuus, Melutaso päiväunilla	Äänimaisema	YMPÄRISTÖTEKIJÄT
- Ympäristön sotkuisuus, Vaatteiden sotkeutuminen, Haiseminen	Ympäristön siivottomuus	
- Puutteet päivähoidon varustuksessa, Lämpötila, Ahtaus, Kiireisyys, Tietty paikka, Päivähoidon etäisyys, Tietty esine	Hoitopaikan fyysinen ympäristö ja välineet	

Päiväkodista 2,4% ja perhepäivähoidosta 1,3% lapsista kertoi ympäristöön liittyvistä kielteisistä kokemuksistaan. Ympäristötekijöihin liittyvistä asioista päiväkotiin osallistuneiden lasten maininnat kohdistuvat eniten äänimaisemaan. Lapset kokivat vastauksiensa perusteella kielteinä asioina niin ääniin kuin hiljaisuuteenkin liittyvät tekijät. Varhaiskasvatuksessa lasten mielestä mukavaa ei esimerkiksi ole ”hiljaa oleminen”, ”kova meteli ja rauhattomuus” ja kun ”musiikki soi”. Perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastaukset kohdentuivat ympäristötekijöiden osalta eniten hoitopaikan fyysiseen ympäristöön ja välineisiin. Lapset mainitsivat kielteisiä ko-

kemuksia kuvaillessaan esimerkiksi tiettyjä esineitä ja paikkoja, kuten ”napalukko”, ”desibeli-mittari”, ”palokello”, ”työhuone missä aikuiset riisuu vaatteita” ja ”verhokolo”, mutta eivät sen tarkemmin kertoneet mikä näissä esineissä ja paikoissa oli kielteistä.

Osan mielestä ikävää oli päivähoidon sijainti, sillä matka kotoa päivähoitoon oli pitkä. Lapset myös kertoivat, että päivähoidossa on kurjaa, jos siellä on liian lämmintä tai liian kylmä. Vastauksissa esimerkiksi ilmeni, kuinka ”päiväkodissa on hiki ja kuuma”. Lisäksi vastauksissa esiintyi kuvailuja päivähoidon puutteelliseksi koetusta varustuksesta. Lapset esimerkiksi mainitsivat, ettei päivähoidossa ole ”pahvilaatikoita millä leikkiä ja rakentaa”, ”lattiatyynyjä ja ilmapalloja”, ”kivaa liukumäkeä”, ”muovailuvahaa”, ”eläimiä”, ”kylpyallasta” ja ”jumppahuonetta”.

Muutamissa vastauksissa kuvailtiin myös ympäristön siivottomuuteen liittyviä tekijöitä, kuten haisemista, vaatteiden sotkeutumista tai kastumista sekä ympäristön sotkuisuutta. Ympäristön sotkuisuus ilmeni muun muassa seuraavissa ilmauksissa: ”kun vessa jätetään vetämättä” ja ”sotkut, roskat”. Ympäristön siivottomuutta kuvailtiin suhteellisen samoissa määrin tyttöjen ja poikien vastauksissa, mutta pojat toivat enemmän esille fyysiseen ympäristöön ja välineisiin liittyviä kielteisiä kokemuksia ja tytöt puolestaan mainitsivat useammin äänimaisemaan liittyvän kielteisen kokemuksen.

Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvattajien toiminnasta

Tulosten perusteella osa lasten vastauksista liittyi varhaiskasvattajien toimintaan, sillä päivähoidon puolelta 1,3% ja perhepäivähoidosta 0,8% kuvailivat kokemuksiansa liittyvän työntekijöiden toimintatapoihin. Taulukossa 14 havainnollistamme, millaisia työntekijöihin liittyviä kielteisiä kokemuksia lapset toivat haastattelutilanteissa esille.

TAULUKKO 14. Yhdistävä luokka työntekijöiden toiminnasta.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Aikuisten poissaolo, Aikuisten määrä	Työntekijöiden läsnäolo	TYÖNTEKIJÖIDEN TOIMINTA
- Aikuisten toiminta, Aikuisten kovaäänisyys, Aikuiset ottavat kiinni, Sylissä oleminen	Työntekijöiden epämukava toiminta	
- Aikuiset eivät tee jotain	Työntekijöiden passiivisuus	

Lasten kielteiset kokemukset liittyivät varhaiskasvattajien läsnäoloon, sillä vastauksissa kuvailtiin aikuisten poissaoloon ja määrään liittyviä tekijöitä, kuten ”*aikuisilla on palaveri*”, ”*liian vähän aikuisia*” ja ”*hoitajat lähtevät juttelemaan pois, kun lapset nukahtavat*”. Ikävältä tuntui myös esimerkiksi ”*kun vastaanottava hoitaja onkin vieras eikä tuttu ja turvallinen*” ja ”*kun oman ryhmän hoitajat lähtee kotiin*”. Läsnäoloon liittyvien tekijöiden lisäksi kielteisiä tunteita aiheutti varhaiskasvattajien toiminta. Työntekijöiden epämukavaa toimintaa kuvaili 37 poikaa ja 17 tyttöä. Lapset kokivat epämukavaksi esimerkiksi komentamisen ja huutamisen.

On kurjaa, kun komennetaan, kun minä pelleilen. Haluaisin, että aikuiset on rauhallisia mulle ja lohduttaa mua. Pelleilen kun mulla on kurja mieli.

Pitää aina tehdä, mitä aikuiset päättää.

Tädit joskus huutaa meille kaikille.

Aikuiset huutaa, ei saa tehdä aina niin kuin haluaa, kun hoitajat on vihaisia.

Varhaiskasvattajien toimintaan liittyviä kokemuksia tuli esille myös vastauksissa, joissa kerrottiin, että päivähoitossa on ikävää, kun ei pääse syliin. Osaa harmitti myös syliin joutuminen. Kielteiset kokemukset kohdentuivat myös varhaiskasvattajien passiivisuuteen, sillä lapset kuvailivat vastauksissaan tilanteita, jolloin päivähoiton aikuinen ei tehnyt jotakin heidän halumaansa asiaa. Ikäviksi koettiin esimerkiksi seuraavalaiset tilanteet: ”*kun ei tädit hae kopioita papereista, kurjaa istuskella vaan sohvilla*” ja ”*aikuiset eivät leiki lasten kanssa*”.

Muihin tekijöihin kohdentuvat kielteiset kokemukset

Lasten vastauksissa oli mainintoja, jotka joko erosivat huomattavasti muista vastauksista tai joiden tarkoitusta emme täysin ymmärtäneet. Päiväkodin osalta 0,7% ja perhepäivähoidosta 1,3% toivat vastauksissaan esille kielteisiä kokemuksia, jotka määrittelimme kuuluvan osaksi muita tekijöitä (Taulukko 15).

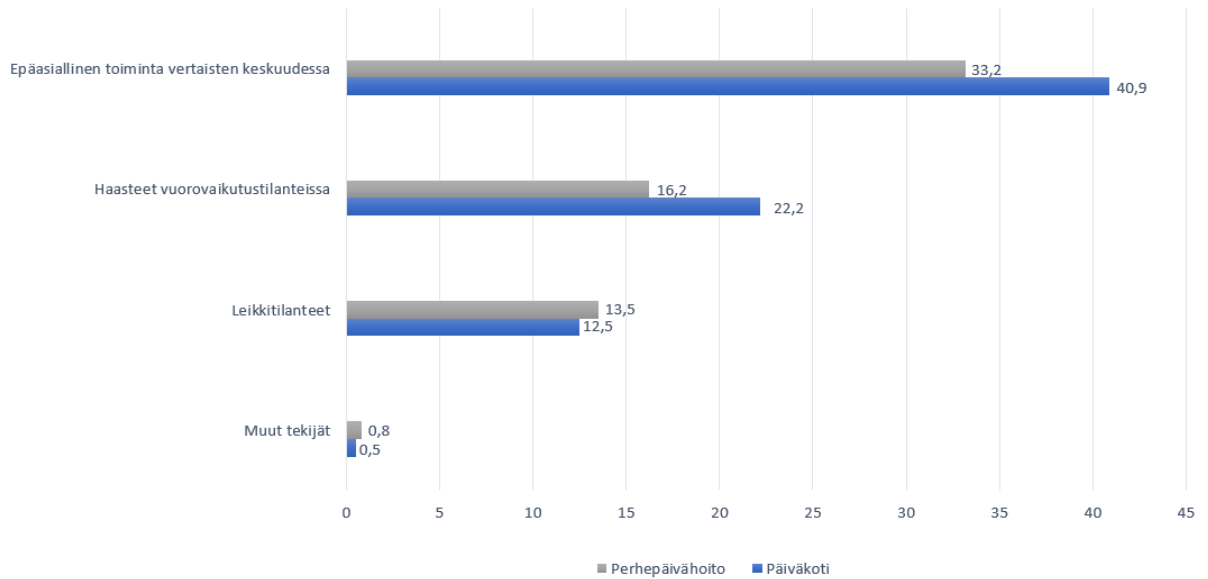
TAULUKKO 15. Yhdistävä luokka muista tekijöistä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Mielikuvitusolennot, Eläimet, Muu epämieluisa toiminta, Kipeänä oleminen, Haastattelut, Huono päivä, Koulun aloitus	Muut	MUUT TEKIJÄT

Lapset mainitsivat, että heidän mielestensä päivähoidossa oli kurjaa esimerkiksi sokeritoukat, kynttilän sammuttaminen, kuoleminen, aivasteleminen ja maanantai. Vastauksia ei kuvailtu tarkemmin, joten emme aivan ymmärtäneet niiden yhteyttä varhaiskasvatukseen. Lapset kertoivat myös koulun aloitukseen kohdentuvista ikävistä kokemuksistaan, mutta ne eivät myöskään suoranaisesti liittyneet varhaiskasvatukseen. Lasten maininnoista kouluun liittyivät esimerkiksi seuraavanlaiset ilmaukset: ”kun pitää lopettaa päiväkotii, kun joutuu lähtee kouluun”, ”se, että mun tulevaa koulua on haukuttu” ja ”menisin mieluummin kouluun”. Kouluun liittyvien kokemusten kertominen saattaa osaltaan myös tarkoittaa, ettei lapsi viihdy päivähoidossa. Kaikissa kouluun kohdistuvissa ilmauksissa ei kuitenkaan ollut kyse siitä, että lapsi olisi mieluummin mennyt kouluun tai mieluummin jäänyt päivähoidoon, sillä vastauksissa mainittiin myös koulun haukkuminen. Liiallisen tulkinnan välttämiseksi siirsimme lasten kokemukset koulusta osaksi muita tekijöitä.

7.4 Lasten kielteiset varhaiskasvatuskokemukset vertaisten kanssa

Kysyttäessä lasten kielteisiä kokemuksia vertaisten kanssa koetuista asioista, lapset kertoivat kokemuksiaan epäasiallisen toiminnan muodoista, vuorovaikutustilanteisiin liittyvistä haasteista sekä leikkutilanteista (Kuvio 5). Osa vastauksista ei liittynyt suoranaisesti vertaisiin, joten tuomme vastauksissa esille myös muita tekijöitä, joita lapset mainitsivat haastattelutilanteiden aikana. Samankaltaisia kielteisiä kokemuksia esiintyi myös edeltävään kysymyksen liittyvissä vastauksissa, mutta sisällöissä ja vastausmäärien jakaantumisessa oli hieman eroavaisuuksia. Tuomme erot esille tuloksien esittelyssä.

KUVIO 5. Lasten kielteiset kokemukset vertaisten kanssa (%).

Epäasiallinen toiminta vertaisten keskuudessa

Kun lapsia pyydettiin kertomaan kielteisistä varhaiskasvatuskokemuksistaan, vastauksissa esiintyi eniten ilmauksia liittyen vertaisen keskuudessa tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan, sillä päiväkodista 37% ja perhepäivähoidosta 22,6% oli maininnut siihen liittyviä tekijöitä. Lapset toivat vastauksissaan esille epäasiallisen toiminnan muotoja myös silloin, kun he saivat vapaasti kertoa, millaisia ikäviä asioita oli tapahtunut vertaisten seurassa. Kysyttäessä vertaisiin liittyvistä kokemuksista, päiväkodista 40,9% ja perhepäivähoidosta 33,2% mainitsivat epäasialliseen toimintaan liittyviä tekijöitä, eli päiväkodin lasten osalta maininnat lisääntyivät 3,9%, kun taas perhepäivähoidossa mainintoja kertyi 10,6% enemmän. Taulukossa 16 kuvaamme, millaisia asioita lapset toivat tuloksiemme mukaan haastatteluissa esille.

TAULUKKO 16. Lasten kielteiset kokemukset epäasiallisesta toiminnasta.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Kiusaaminen	Kiusaaminen	EPÄASIALLINEN TOIMINTA
- Pelottelu, Epäsovelias käytös, Ilkeät teot, Vakoileminen, Riehuminen, Häiritseminen, Sääntöjen noudattamattomuus, Jahtaamistilanteet, Toisen paikan ottaminen, Pelleily	Epäkohtelias toiminta	

- Matkiminen, Ärsyttäminen, Pilkkaaminen, Huijaaminen, Irvistäminen, Lällättely, Rumat puheet, Komentaminen, Uhkaileminen, Kovaäänisyys	Verbaalinen ja nonverbaalinen toiminta	VERTAISTEN KESKUUDESSA
- Repiminen, Tappeleminen, Lyöminen, Töniminen, Potkiminen, Aineksen heittäminen, Esineen heittäminen, Kädellä satuttaminen, Satuttaminen, Pureminen, Tiputtaminen, Sylkeminen, Päälle tuleminen, Toiminnan estäminen	Fyysinen toiminta	

Epäasiallisen toiminnan muodoista lapset toivat eniten esille fyysiseen toimintaan liittyviä kokemuksia, sillä siihen liittyi tulostemme mukaan 26,6% päiväkodin ja 23,2% perhepäivähoidon lasten vastauksista. Ikävät kokemukset fyysisistä toimintatavoista ilmenivät vastauksissa esimerkiksi seuraavanlaisesti: *”kaveri hyppäsi selän päälle, löi korvaan autolla ja hanskalla, löi mua kun me leikittiin”, ”mua raavitaan” ja ”joku on pomppanut mun päällä”*. Pojat kertoivat useammin (15%) fyysiseen toimintaan liittyvistä kokemuksista kuin tytöt (11,5%). Pojat mainitsivat tyttöjä useammin muun muassa lyömisen, tönimisen ja tappelemisen.

Verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan liittyviä tekijöitä kuvailivat päiväkodin lapsista 5,9% ja perhepäivähoidosta 4,9%. Vastaukset liittyivät esimerkiksi vertaisten tapaan arvostella vastaajan vaatetusta, kuten *”peikkohattua on sanottu majavaksi”, ”toi mekko ei sovi sulle” ja ”pojat sano, että mulla on poikien vaatteet”*. Haukkuminen kohdentui vaatetuksen lisäksi esimerkiksi vastaajan kokoon, sillä erään vastaajan mielestä oli ikävää *”kun ne haukkuu mua pikkupätkäksi”*. Vastauksissa tuotiin esille myös huijaamiseen liittyviä ikäviä kokemuksia, sillä eräs vastaaja kuvaili kokemustaan seuraavalla tavalla: *”Jos ei ole kuullut eskaritehtävän ohjeita, ja vieruskaveri kertoi itsekeksityt ohjeet. Sitten ope on sanonut, että on tehty väärin.”* Lapset kokivat esimerkiksi myös uhkailun ikävänä asiana, sillä vastauksissa kerrottiin, kuinka *”kaveri uhkasi laittaa minut vankilaan” ja ”kaveri uhkasi tulla kotiin keskellä yötä ja tappaa moottorisahalla”*. Tyttöjen kokemukset liittyivät poikia useammin verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan, sillä tytöt mainitsivat useammin ikävien tai rumien sanojen käyttämisen, komentamisen, uhkailemisen ja huutamisen.

Kielteiset kokemukset vertaisista liittyivät myös kiusaamiseen, sillä sen mainitsi 6,8% päiväkotiin ja 4% perhepäivähoitoon osallistuneista lapsista. Lapset muun muassa kertoivat, kuinka päivähoitossa on ikävää *”kun se yksi poika kiusaa” ja kun ”koviskaverit kiusaa mua ja kavereita”*.

Kiusaamiseen liittyvät maininnat jakaantuivat tasaisesti tyttöjen ja poikien välillä, sukupuolija-kauma oli suhteellisen tasainen myös epäkohteliaaseen toimintaan kohdistuvissa kuvailuissa. Päiväkodista 1,6% ja perhepäivähoidosta 1,1% mainitsivat jonkin epäkohteliaan toimintatavan. Lapset toivat esimerkiksi esille häiritsevään käyttäytymiseen liittyviä tilanteita, kuten ”joskus kaveri tulee liian lähelle lepoa hetkellä ja kuiskuttelee vaikka minä haluaisin levätä” ja ”nyt tulee mikä on kaikista kurjin levolla joku heittää sukkaa mun patjalle ja mä herään siihen”. Vastauksissa kuvailtiin myös yllyttämiseen liittyviä tilanteita, kuten ”minua on pyydetty tekemään sel-laista, jota ei saa tehdä”.

Lasten vastauksissa esiintyi vertaisiin liittyvien tekijöiden lisäksi paikoitellen myös oman epä-asiallisen toiminnan kuvailua.

Mä oon välillä kiusannut Maijaa. Timo sanoi, että ei varmana, kun mä sanoin, että mä voin mennä sen kanssa naimisiin. Ja sitten kun sanoin uudelleen, niin se sanoi, että repii mun päähän irti.

No kun mä löin kaikkii lapsii.

Olen vahingossa huitaissut kaveria kepillä ulkona viime kesänä. Olen jääkimpaleella viime talvena kolauttanut kaveria päähän ja kaveri teki samalla lailla takaisin.

Lisäksi lapset kokivat kurjiksi tilanteet, jolloin epäasiallinen toiminta ei ollut kohdistunut hä-neen itseensä, vaan kaveriin. Esimerkkejä tämänkaltaisista vastauksista olivat seuraavanlaiset maininnat: ”ei mitään minulle, yksi poika kiusaa muita”, ”jos toisella sattuu jotain kurjaa, niin siitä on naurettu” ja ”kaveri heitti kivellä hyvää kaveria päähän ja tuli verta”.

Haastavat vuorovaikutustilanteet vertaisten parissa

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 22,2% ja perhepäivähoidosta 16,2% kertoivat vuorovaiku-tustilanteissa kohdattavista haasteista. Taulukosta 17 on nähtävillä, että lapset toivat haastatte-luissa esille kielteisiä kokemuksia liittyen vuorovaikutustilanteisiin, erimielisyyksiin, tunneti-loihin, vertaisesta erossa olemiseen ja ulkopuolisuuden tunteeseen.

TAULUKKO 17. Lasten kielteiset kokemukset haastavista vuorovaikutustilanteista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Keskustelut, Luottamuksen pettäminen, Läheisyys, Kaverin toiminta	Vuorovaikutustilanteet	HAASTEET VUOROVAIKUTUS- TILANTEISSA
- Erimielisyydet, Riidat, Turhat syytökset, Kaveri ei tee haluamaani asiaa	Erimielisyydet	
- Mielen pahoittaminen, Hermostuminen, Itkeminen, Kiukuttelemisen, Alhainen vireytystaso	Muutokset tunnetiloissa	
- Kaverista erossa oleminen, Kaverista eroon joutuminen	Kaverista erossa oleminen	
- Ulkopuolelle jääminen, Yksinäisyys, Haasteet ystävyys-suhteessa, Itsenäinen toiminta	Ulkopuolisuuden kokeminen	

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 24 toi jonkin vuorovaikutustilanteeseen liittyvän asian esille. Maininnat kohdentuivat keskustelutilanteisiin, luottamukseen, läheisyyteen ja kaverin toimintaan. Vastaavia ilmaisuja ei esiintynyt perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksissa. Päiväkotiin osallistuneet lapset kokivat vertaisten seurassa ikävänä asiana puheen keskeyttämisen ja kuuntelematta jättämisen. Kokemukset liittyivät osaltaan myös luottamuksen pettämiseen, sillä lapset kertoivat esimerkiksi, että ikäviä olivat tilanteet, jolloin *”kaveri lupaa jotain, mutta pettää lupauksen”*, *”kaverit ei pidä lupauksiaan”*, *”joskus kaverit pettää leikkilupauksen”* ja *”kaveri lupaa että huomenna leikkii, muttei sitten leikikään”*. Osa päiväkotiin osallistuneista lapsista koki läheisyyteen liittyvät asiat negatiivisena, sillä heillä oli kokemuksia liian lähelle tulemisesta ja ei toivotusta haalaamisesta. Eräs vastaaja kuvaili, kuinka *”kaveri laittoi kerran naaman liian lähelle”*, toisesta oli puolestaan ikävää, kun *”Timo ei halunnut, että minä halin sitä”*. Päiväkotia käyvät lapset näkivät myös vertaisen toiminnassa muutamia ikäviä asioita. Lapset esimerkiksi mainitsivat, kuinka *”kaveri on tyhmä”* ja *”kaveri on sammakko”*.

Päiväkotiin osallistuneista 11,1% ja perhepäivähoidosta 10% mainitsivat erimielisyyteen liittyviä asioita. Lapset kertoivat leikkeihin kohdistuvista erimielisyyksistä, sillä vastaajia harmitti esimerkiksi *”se kun toinen haluaa tehdä toista ja toinen toista, niin kun silloin kun toinen haluaa piirtää ja toinen leikkiä”*, *”toiset kaverit haluavat sitä ja toiset tätä, ei tiedä kumpaa tekis kun haluis leikkiä kaikkien kanssa”* ja *”kun joskus ne tekee väärin, jos minä oon sanonut, että kaivaa kuopan toita puolelta, niin ne kaivaakin toiselta puolelta”*. Erimielisyydet liittyivät myös riitoihin, turhiin syytöksiin ja kokemuksiin siitä, ettei kaveri tehnyt vastaajan haluamaa asiaa.

Erimielisyydet kavereiden kanssa, esim. kaveri syyttää jostain ilman syytä.

Tulee kinaa, kun joku on epäreilua kuten et toisella on hienommat kengät tai jotain.

Keljuja kun kaveri ei halunnut pitää aurinkolaseja.

Vuorovaikutustilanteisiin liittyviä haasteita esiintyi myös vastauksissa, joissa kuvailtiin tunne-tiloihin liittyviä kielteisiä kokemuksia. Lapset esimerkiksi kertoivat, että kurjaa on, kun ”joskus ei jaksa”, ”joskus jollakin itkettää ja on surullinen”, ”kaveri lähtee välillä pois mököttelemään lumihankeen” ja ”jotkut lapset suuttuu herkistä asioista”. Lasten ikävät kokemukset liittyivät osaltaan myös vertaisesta erossa olemiseen. Vastauksissa esimerkiksi mainittiin, että ”joskus tärkeä kaveri on poissa”. Erossa oleminen saattoi johtua esimerkiksi siitä, että kaveri oli sairastumisen vuoksi poissa päivähoidosta tai lähti kotiin eri aikaa kuin vastaaja itse. Erossa oleminen tuli esille myös vastauksissa, joissa kerrottiin kaverin kanssa eri kouluun menemisestä ja toisen osapuolen muualle muuttamisesta.

Ulkopuolisuuden kokemiseen liittyviä tekijöitä mainitsi päiväkodista 8,7% ja perhepäivähoidosta 3,8%. Pojista 191 (3,5%) mainitsi ulkopuolisuuteen liittyviä tekijöitä ja tytöistä puolestaan 266 (5%). Lapsista oli ikävää esimerkiksi syrjinnän kohteeksi joutuminen sekä leikin ulkopuolelle tai yksin jääminen. Osissa vastauksissa ulkopuolisuuden kokeminen ei kohdistunut vastaajaan itseensä, vaan huolta aiheuttivat myös kaverin kokemukset.

Joskus hylkivät porukasta.

Kesällä toiset peitti mut peittojen alle ulkona ja jätti mut sinne, se oli kurjaa.

Joskus ei löytynyt kaveria leikkiin. Tuntui kurjalta olla yksin ja katsoa, kun muut on iloisia.

Kaikkia ei oteta mukaan leikkiin, vaikka minä olen päässyt mukaan niin toisia ei ole otettu vaikka olisivat halunneet.

Ulkopuolelle jääminen näkyi myös niissä vastauksissa, joissa lapset mainitsivat esimerkiksi kavereiden vähäisen määrän, ystävyssuhteen päättymisen, syntymäpäiville kutsumatta jäämisen ja yksin siivoamaan joutumisen. Esimerkkejä tällaisista vastauksista olivat seuraavat ilmaisut: ”ei ole kavereita usein”, ”Tinon kanssa menty erilleen, eikä oltu pitkään aikaan ystäviä”, ”sitten on tullut silleen, että toiset ei pääse jonkun synttäreille, välillä on sanottu kirjaimet ketkä pääsee synttäreille” ja ”kurjaa on siivota yksin”.

Epämieluisat leikkiatilanteet vertaisten kanssa

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 12,5% ja perhepäivähoidosta 13,5% kuvasivat leikkiatilanteisiin liittyviä kielteisiä asioita, kun heitä pyydettiin kertomaan vertaisten kanssa tapahtuvista kokemuksistaan (Taulukko 18). Kun lapsilta tiedusteltiin yleisesti, millaisia kielteisiä kokemuksia heillä oli varhaiskasvatuksessa, päiväkodista vain 6,1% kertoi leikkiatilanteisiin liittyvistä kokemuksistaan ja perhepäivähoidosta 11,9%. Perhepäivähoidon suhteen vastausmäärä pysyi melko samanlaisena, mutta päiväkotiiin osallistuvien lasten kohdalla vastaajien määrä kaksinkertaistui.

TAULUKKO 18. Lasten kielteiset kokemukset leikkiatilanteista.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Epämieluisat leikit, Leikkiä häiritään, Tekemisen puute, Epämieluisa leikkiseura	Leikkejä koskevat huolet	LEIKKITILANTEET
- Lelu kadoksissa, Esineiden rikkominen, Tavaroiden omistaminen, Esineen ottaminen toiselta	Esineitä koskevat huolet	
- Sattuminen, Törmääminen, Vahinkojen sattuminen, Tippuminen, Kaatuminen	Sattuminen	

Leikkiatilanteissa lapsille aiheuttivat huolia epämieluisat leikit, kuten *“pelottava hirviöleikki”*, *“pojat leikkii ampumista”*, *“välillä on leikit tylsiä”* ja *“hippaleikki koska siinä mä oon tosi huono”*. Ikäviltä tuntuivat toisaalta myös tilanteet, jolloin kavereiden kanssa ei ollut mitään tekemistä tai *“kun ei tiedetä mitä leikkiä”*. Vertaisten seurassa huolenaiheet kohdentuivat myös tilanteisiin, jolloin muut häiritsivät leikkimistä. Vastauksissa esimerkiksi kerrottiin, kuinka *“kaverit sotkevat hiekkakakkuja”* ja *“kaikki tulee tuijottamaan joskus, kun leikkii kaverin kanssa”*. Toisinaan leikkiseura tuntui epämieluisalta, sillä ikävää oli esimerkiksi *“kun ois halunnut leikkiä vaan yhden tai kahden kaverin kanssa ja muut haluaa mukaan leikkiin”*.

Lasten kielteiset kokemukset vertaisista liittyivät myös esineisiin ja asioihin, sillä lapset kertoivat kokemuksiaan muun muassa esineiden ottamisesta ja rikkoontumisesta. Ikäviä tuntemuksia aiheuttivat esimerkiksi tilanteet, jolloin *“lelu on mennyt rikki”*, *“Matti ei ole kaveri, se vie aina mopon”*, *“kaveri koski minun autoon”* ja *“Anni otti tuomasveturilelun oikeasta kädestä”*. Alla olevat sitaatit ovat myös esimerkkejä esineisiin kohdistuvista huolista.

Se on musta kurjaa, kun sattuu kaverien kanssa, kun me tehdään torneja ja toiset rikkoo ne ja se on kurjaa, kun me tehdään kaikkea hauskaa ja kivaa ja se on musta kurjaa, kun ne kaverit rikkoo meidän tekeleet.

Joskus ku Eetu ei oo tuonu lelua, ni sit se koko ajan leikkii mun lelulla eikä anna mun yhtään. Ei ikinä anna mun yhtään.

Kielteiset kokemukset vertaisista näyttäytyivät lasten ilmauksissa epämieluisia tuntemuksia tai kipua tuottavina kokemuksina. Lapset esimerkiksi kertoivat, että vertaisten seurassa oli ikävää, kun ”auto osui otsaan”, ”joskus tullut verta peleissä” ja ”kolahtanut pää, on tullut panda-silmä”. Sattuminen saattoi myös johtua kaatumisesta, tippumisesta tai törmäämisestä. Vastaukset eivät kohdistuneet ainoastaan vastaajaan itseensä, vaan osa kielteisistä kokemuksista liittyi myös kaverin kokemiin tuntemuksiin.

Jos jotain kaveria sattuu jalkaan tai käteen, niin se on kurjaa mun mielestä.

Aika vaikea kysymys tämä. Kerran kun me leikittiin siinä isossa pyörimisjutussa, niin kaveri kaatui ja satutti oman polven.

Kummitus ajoi takaa ja kaveri törmäsi johonkin.

Kaveri on kaatunut, loukannut itsensä ja tippunut kiipeilytelineestä.

Kaverin kokemat ikävät asiat tuotiin vastauksissa selvästi esille, kun lapsilta kysyttiin vertaisiin liittyvistä ikävistä kokemuksista. Kun lapset saivat kertoa vapaasti kielteisistä varhaiskasvatuskokemuksistaan, vertaisten kokemiin tuntemuksiin kohdistui vähemmän mainintoja.

Vertaisiin liittymättömät huolenaiheet

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 0,5% ja perhepäivähoidosta 0,8% kertoivat kokemuksista, jotka eivät suoranaisesti liittyneet vertaisiin. Olemme kuvanneet taulukkoon 19 tällaisia kokemuksia.

TAULUKKO 19. Lasten kielteiset kokemukset muihin kuin vertaisiin liittyvistä tekijöistä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Työntekijöiden käytös, Vanhempia ikävä, Täit, Pitkään nukkuminen, Juomiseen liittyvät huolet, Vaatteisiin kohdistuvat huolet, Ei saa tehdä mitä haluaa, Rangaistukset	Muut	MUUT TEKIJÄT

Lapsille huolta aiheuttivat tilanteet, jotka liittyivät vertaisten sijaan enemmän varhaiskasvattajiin, kuten ”aikuiset määrää omista leluista, ei saa leikkiä toisen leluilla” ja ”kun meitä kaverin kanssa yleensä aina komennetaan, esim. kun lelujen siivoaminen kesti kauan ja muut kerkesivät jo aloittamaan syömistä, kun ulkoillessa komennetaan”. Lapset kertoivat myös juomiseen ja vaatteisiin liittyvistä huolista, kuten ”maito kaatui” ja ”leikissä joskus lähtee kenkä tai hanska pois kädestä”.

7.5 Lasten pelot varhaiskasvatuksessa

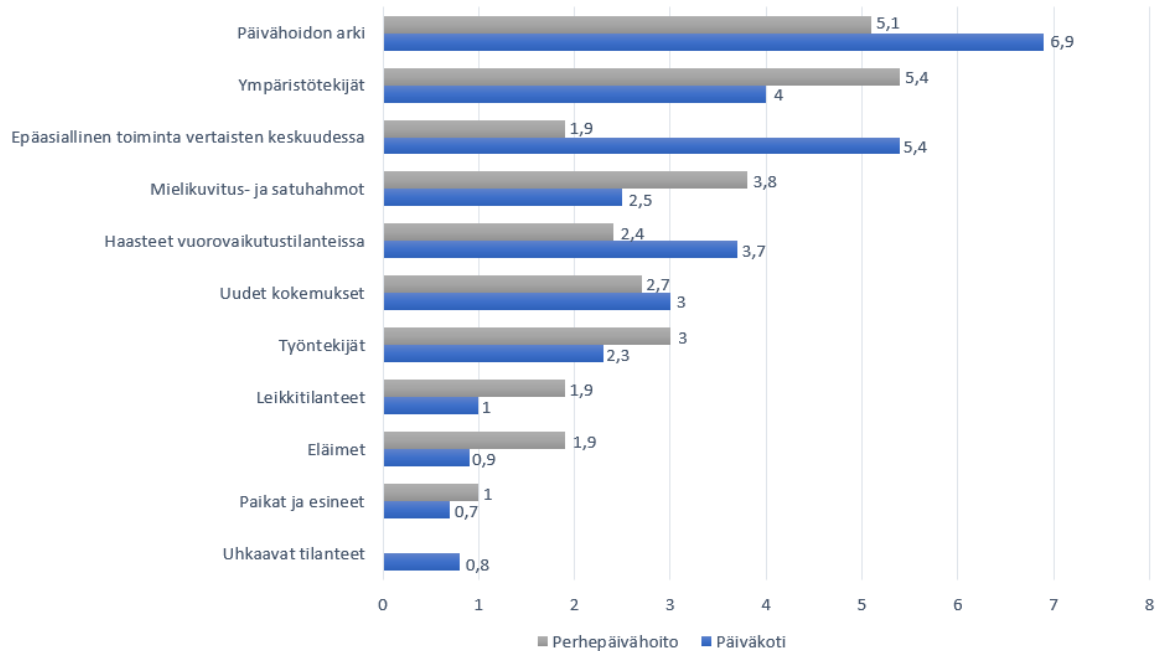
Tutkimamme viimeinen kysymys käsittelee lasten kokemia pelkoja varhaiskasvatuksessa. Hyvin moni lapsista jätti vastaamatta kysyttäessä heidän peloistaan päivähoitossa, päiväkodista 54,2% ja perhepäivähoidosta 60%, joten vastanneiden määrät ovat melko pieniä tähän kysymykseen liittyvien vastauksien osalta. Usean lapsen mielestä päiväkodissa ei myöskään ollut mitään pelottavaa. Kunnallisessa päiväkodissa tätä mieltä oli 18,3% ja perhepäivähoidossakin 16,7% lapsista. Alapuolelle olemme valikoineet muutaman sitaatin, jotka kuvastavat lasten kokemuksia siitä, ettei päivähoitossa pelottanut mikään.

Ei pelota, päiväkotia on tuttu paikka.

Ei ole ikinä pelottanut, miten päiväkodissa voisi pelottaa?!

Ei mua todellakaan pelota, mä kerron Tiinalle, jos joku urppii mulle.

Vähäisestä vastausmäärästä huolimatta vastauksista esiin tulleet pelot liittyivät moniin erilaisiin tekijöihin. Lasten pelot kohdistuivat päivähoitonsa arkeen, työntekijöihin, vuorovaikutustilanteissa kohdattaviin haasteisiin, leikkitilanteisiin, epäasialliseen toimintaan vertaisten keskuudessa, uusiin kokemuksiin, uhkaaviin tilanteisiin, ympäristötekijöihin, paikkoihin ja esineisiin, eläimiin sekä mielikuviin- ja satuhahmoihin. Kuviossa 6 kuvastamme, miten pelot jakaantuivat suuruusjärjestyksessä kunnallisen päiväkotin ja perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksissa.

KUVIO 6. Lasten pelot varhaiskasvatuksessa (%).

Varhaiskasvatuksen arkeen liittyvät lasten pelot

Lasten pelot kohdistuivat suurimmaksi osaksi päivähoidon arkeen, sillä päiväkodissa 6,9% ja perhepäivähoidossa 5,1% pelkäsi jotain siihen liittyvää. Päiväkotia käyvien lasten pelot liittyivät eniten päivähoidon arkeen ja perhepäivähoidon osalta toiseksi eniten. Päivähoidon arkeen yhdistämämme aiheet ovat nähtävissä taulukossa 20. Päivähoidon arkeen liittyviä tekijöitä mainitsi tytöistä 208 ja pojista 160. Tytöt kertoivat haastatteluissa poikia useammin peloista koskien päivähoidossa viihtymättömyyttä ja päivähoidossa tapahtuvaa toimintaa.

TAULUKKO 20. Lasten pelottavat kokemukset päivähoidon arjesta.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Päivähoidossa oleminen, Kaverit poissa, Päivän pituus, Päivähoitopaikka, Päivähoidon ajankohta, Koti-ikävä	Päivähoidossa viihtymättömyys	PÄIVÄHOIDON
- WC-käynnit, Virtsamiseen liittyvät huolet	WC-käynnit	
- Kouluruokailu, Epämieluisa ruoka, Ruuanlaitto, Ruuan määrä, Ruuan hakeminen, Välipalan ohimeno	Ruokailutilanteet	

- Päiväunitilanne, Väsymystaso, Painajaiset, Nukkumapaikka	Päiväunitilanteet	ARKI
- Esitysten katsominen, Esiintyminen, Laulaminen, Satu- tai elokuvahetki, Liikunta, Ulos meneminen	Päivähoidossa tapahtuva toiminta	
- Haastavat tehtävät, Tietyt tehtävät, Aamupiiri	Oppimistilanteet	
- Naamiaiset, Halloween, Jouluhahmo	Päivähoidon tapahtumat	
- Epätietoisuus, Paikallaan oleminen, Käytävässä juokseminen, Pahanteosta kiinni, Ei saa tehdä haluamaansa, Sääntöjen noudattamattomuus	Sääntöjen noudattaminen	
- Kotiinhakuaika, Pelko, ettei tulla hakemaan	Kotiinhaku	

Tuloksien perusteella päiväkotia käyvien lasten pelot kohdistuivat päivähoidon arjen osalta eniten päivähoidossa viihtymättömyyteen. Päiväkotia käyvistä lapsista 1,9% toi esille arkeen liittyvän pelon kohteen. Lapset esimerkiksi kertoivat, kuinka päivähoidossa oleminen ja sinne jääminen pelottaa: *”jos äiti ja isä lähtevät kiireellä pois päiväkodilta eikä ehdi kunnolla halata aamulla viedessä”* ja *”aamulla jääminen jännittää”*. Pelottavana koettiin myös, jos kaverit eivät olleet paikalla, eli esimerkiksi *”jos lempikaverit on lomalla tai eri vuorossa hoidossa”*. Päivähoidossa viihtymättömyys näkyi myös, kun lapset kertoivat pelkäävänsä liian pitkiä päiviä, päiväkodin suuruutta sekä yövuoroja päivähoidossa. Lapset pelkäsivät myös ikävän kokemista, sillä vastauksissa ilmeni, että päivähoidossa *”välillä tulee myös ikävä äitiä ja isää sekä lemmikkejä”* ja *”välillä pelotti, kun en tiennyt, missä sisko on”*.

Lapset mielsivät pelottaviksi myös jotkin WC-käynteihin ja ruokailutilanteisiin liittyvät kokemukset. Lapset esimerkiksi mainitsivat, että heidän mielestään päivähoidossa pelottavaa on *”kun ei tullut kakkaa pönttö”*, *”kun on tullut pissa housuun”*, *”se kun ensimmäisellä kerralla oli hernekeittoa ja oli paikko maistaa ja söin vahingossa kaiken”* ja *”pienenä pelotti hakea lisää ruokaa”*. Perhepäivähoitoon osallistuneet lapset mainitsivat päiväkodin arkeen liittyen eniten päiväunitilanteisiin kohdistuvia pelkoja (2,2%). Lapsia pelotti esimerkiksi *”jos näkee pahaäunä päiväunilla”* ja *”Lassi on hiippaillut päiväunilla peiton alle”*. Päiväkotia käyvien lasten peloissa esiintyi myös päiväuniin liittyviä vastauksia, sillä päiväkotiin osallistuneista 1,6% pelkäsi päiväuniin liittyviä asioita.

Heräsin päikkäreiltä eikä ollut yhtään naista.

Se kun mentiin nukkumaan Hattivatteihin ja nukuin liian myöhään ja kun mä heräsin niin huomasin, et apua välipalakärret.

Nukkuminen koska en vaan tykkää siitä.

Perhepäivähoitoon osallistuvista lapsista kukaan ei ollut tuonut vastauksissaan esille pelkoja liittyen päivähoiton toimintaan, oppimistilanteisiin eikä tapahtumiin. Sen sijaan päiväkotia käyvät lapset kuvailivat, kuinka pelottavaa on ”mummeille virpominen” ja ”joulujuhlassa esiintyminen, kun muut on kattomassa”. Heitä pelottivat myös jotkut tietyt esitykset tai laulut, kuten ”kolme pukkia ja peikko teatteri”, ”se hämähäkki (laulu) ja muurahainen” sekä ”näytelmät, jossa naamioituneita hahmoja”. Päiväkotia käyvät lapset kokivat myös jotkin liikuntamuodot tai niihin liittyvät asiat pelottavina, sillä he mainitsivat esimerkiksi, että ”hiihto pelottaa” ja ”uintiretkellä luulin, että joudumme syvään altaaseen”. Oppimistilanteissa ja päivähoiton tapahtumissa päiväkotia käyvät lapset näkivät myös muutamia pelon kohteita.

Sellinen, ku joskus tekee jotain tosi vaikeita juttuja, vaikka ku tänään tehtiin kynäjuttuja, kuu oli tosi vaikee.

Pelottaa, että on liian vaikeita askarteluja.

Halloweeninä pelotti, kun oli juhlat ja kaikki oli pukeutuneet pelottavasti.

Päiväkotikaverin naamari pelotti.

Välillä kun mennään saliin katsomaan teatteria.

Lapset niin päiväkodista kuin perhepäivähoidostakin mainitsivat haastatteluissa sääntöjen noudattamisen ja kotiinhaun pelkäämisen. Kotiin hakemiseen liittyen pelottavana koettiin viimeisenä haetuksi tuleminen tai jos vanhempi ei tulisikaan hakemaan.

Kun muita haetaan.

Kun joskus luulen, ettei isä tule hakemaan.

Kun äiti on kävellyt ikkunan ohi ja mennytkin ensin hakemaan veljiä, niin ihmettelin, tuleeko äiti ollenkaan hakemaan minua.

Sääntöjen noudattamisessa puolestaan nähtiin pelottavana sääntöjen noudattamattomuus, rangaistuksien saaminen ja ettei päivähoitossa saanut tehdä jotakin. Tähän aiheeseen liittyviä vastauksia olivat esimerkiksi ”jotkut lapset eivät tottele”, ”tietokone, kun ei saa painella nappeja” ja ”että joutuu jäähylle”.

Varhaiskasvatusympäristöön liittyvien tekijöiden pelkääminen

Perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten pelot kohdentuivat eniten varhaiskasvatusympäristöön, sillä perhepäivähoitoon osallistuneista lapsista 5,4% toi esille ympäristöön liittyvän pelottavan kokemuksen. Päiväkotia käyvien lasten pelottavat kokemukset kohdentuivat kolmanneksi eniten ympäristötekijöihin, sillä päiväkodista 4% mainitsi jonkin siihen liittyvän tekijän. Miellenkiintoista oli, että lasten kielteisiä kokemuksia kysyttäessä varhaiskasvatusympäristöön kohdistui kuitenkin kolmanneksi vähiten mainintoja. Taulukosta 21 on havaittavissa, että lasten pelot liittyivät ympäristötekijöissä sääolosuhteisiin, sotkuisuuteen ja puhtauteen, ääniin ja pimeyteen. Sukupuolieroja tutkittaessa huomasimme, että tytöistä 135 ja pojista 89 oli maininnut pelkäävänsä jotain varhaiskasvatusympäristöön liittyvää. Tytöt kuvailivat poikia useammin ääniin ja sääolosuhteisiin liittyviä pelkoja.

TAULUKKO 21. Lasten pelottavat kokemukset päivähoidon ympäristöstä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Sää	Sääolosuhteet	YMPÄRISTÖTEKIJÄT
- Bakteerit, Sisäilman laatu, Tukkiutunut WC	Sotkuisuus ja puhtaus	
- Oksan putoaminen, Oudot äänet, Äänet päivänunilla, Kovaäänisyys, Melu	Äänet	
- Pimeys, Pimeys päivänunilla	Pimeys	

Lapset mainitsivat sääolosuhteisiin kohdistuneita pelkoja, kuten ”jos on kova sade niin pelottaa, tai ainakin alussa se pelotti”, ”pelottaa, jos lunta tulee niin paljon, että ovea ei saa auki”, ”salamat, ukkonen, myrskyt”, ”mä nään siellä koko päivän sellaista lumiauralunta” ja ”kun ulkona tuulee kovaa”. Lapset puhuivat haastatteluissa myös päivähoitopaikan sotkuisuudesta ja puhtaudesta esimerkiksi ”pöpöistä”, bakteereista, sisäilman laadusta ja vessan tukkiutumisesta. Edellä mainittujen lisäksi lapset kuvailivat, että heitä pelottaa ”jos puhalletut ilmapallot puhkeavat”, ”remontti” sekä ”tosi iso männynoksa tipahti alas puusta pihalla”. Tulkitsimme kyseisissä tapauksissa, että lasten pelon kohteena oli tapahtumasta seurannut kova ääni. Äänten osalta lapset kuvasivat pelottavia ääniä myös seuraavilla esimerkeillä.

Musiikki pimeässä.

Se voisi pelottaa, jos ei näkisi ja jostain kuuluisi hirveä ääni.

Silloin pelottaa, kun joku mies käy vaihtamassa päiväkodin mattoja ja siitä kuuluu tosi kova ääni.

Varhaiskasvatusympäristöön liittyvistä tekijöistä lapset pelkäsivät eniten pimeyttä, sillä sitä pelkäsi 2,3% päiväkotia käyvistä lapsista ja 2,4% perhepäivähoidon lapsista. Vastauksia pimeyteen liittyen oli monia erilaisia ja pimeyttä pelättiin eri tilanteissa. Pimeys koettiin yleisesti ottaen pelottavana asiana, mutta pelottavalta tuntui myös pimeys päiväunien aikana. Pimeän pelkääminen tuli esille esimerkiksi seuraavista vastauksista: ”se, että kun mennään pimeeseen majaan, tosi pimeeseen”, ”pimeä, ei mikään muu oikeastaan, joskus vaikka joku vessasta sammuttaa valot vahingossa” ja ”kun on liian pimeää päiväunilla, mua pelottaa myös, että aikuiset näyttää ihan pimeiltä siellä”.

Epäasiallisen toiminnan aiheuttamat pelot varhaiskasvatuksessa

Päiväkodista 5,4% ja perhepäivähoidosta 1,9% kertoivat pelottavista kokemuksistaan, joissa ilmeni epäasiallista toimintaa vertaisten keskuudessa. Tähän aiheeseen liittyviä pelkoja päiväkotia käyvät lapset mainitsivatkin toiseksi useimmin kaikista teemoista. Yleisesti ottaen voisi kuitenkin sanoa, että ilmaukset epäasiallisesta toiminnasta jäivät melko vähäisiksi, sillä kielteisiä kokemuksia käsittelevissä kysymyksissä aiheeseen liittyviä mainintoja oli huomattavasti enemmän. Epäasialliseen toimintaan kohdistuvia pelkoja kuvaamme taulukossa 22.

TAULUKKO 22. Lasten kokemukset epäasiallisen toiminnan pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Kiusaaminen	Kiusaaminen	EPÄASIALLINEN TOIMINTA VERTAISTEN KESKUUDESSA
- Pelotteleminen, Jahtaaminen, Pelleily, Häiritseminen, Riehuminen, Kuraisilla hanskoilla naamaan	Epäkohtelias toiminta	
- Riidat, Lällättely, Haukkuminen, Rumat sanat, Toruminen, Uhkaileminen, Komentaminen, Ivailu, Tuijottaminen	Verbaalinen ja nonverbaalinen toiminta	
- Töniminen, Päälle tuleminen, Tappelut, Lyöminen, Ulos heittäminen, Pureminen, Aineksen heittäminen, Satuttaminen, Kädellä satuttaminen	Fyysinen toiminta	

Kysyttäessä lasten kielteisiä varhaiskasvatuskokemuksia ja kielteisiä kokemuksia vertaisten kanssa, lapset kokivat fyysisen toiminnan kaikista kielteisimpänä kokemuksena epäasiallisen

toiminnan osalta. Lapset kokivat fyysisen toiminnan myös pelottavimpana epäasiallisen toiminnan muotona, sillä päiväkodin lapsista 2,3% ja perhepäivähoidon puolelta 1,1% mainitsivat siihen kohdistuvia toimintoja. Päivähoidossa pelotti esimerkiksi ”purruksi tuleminen”, ”että joku kaveri lyö mua taas sormille” ja ”jos minut nakataan ulos tai jotain muuta, raju taistelu tai riita, koska minä en edes halua taistelua”.

Lasten puhuessa pelottavasta epäasiallisesta toiminnasta vertaisten keskuudessa maininnat kohdentuivat toiseksi eniten epäkohteliaaseen toimintaan. Epäkohteliaan toiminnan pelottavuus ilmeni lasten vastauksissa esimerkiksi seuraavanlaisesti: ”kun joku laittaa kurasilla hanskoilla naamaan”, ”jos joku hiipii taakse ja sanoo pöö”, ”ryhmän isompien poikien riehuminen ja häirintä” ja ”jos kaveri pelästyttää minua, niin silloin jää pelon tunne vähäksi aikaa”.

Päiväkodin lapsista 32 (0,6%) kuvasi verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan kohdistuvia pelottavia kokemuksia, kun taas perhepäivähoidosta yksikään ei tuonut tähän liittyviä pelkoja esille. Verbaalisen ja nonverbaalisen toiminnan muodoista lapset pelkäsivät esimerkiksi pilkkaamista, komentamista ja uhkailua.

No kun aina joku teki mulle tyhmiä leikkejä ja naurelee. Mä en tykkää, kun mulle naurellaan.

Vaikka jos joku sanoo, että sinulle laitetaan saha millä sinua sahataan palasiksi.

Kun pitää totella kaverin käskyjä.

Kaveri on sanonut: Jos et tee näin, en ole sinun kaverisi.

Päiväkodin lapsista 52 (1%) mainitsi kiusaamiseen liittyviä pelkoja, perhepäivähoidon puolelta kiusaamista ei mainittu lainkaan. Kiusaamiseen liittyvissä ilmauksissa päiväkotiin osallistuneet lapset kertoivat välillä pelottavia kokemuksia siitä, että tytöt, pojat tai tietty lapsi kiusaa. Useammin he kuitenkin mainitsivat kiusaamisen pelottavan heitä ylipäätään, eikä vastauksessa asiaa määritelty tarkemmin. Lapset kertoivat esimerkiksi pelkäävänsä ”että mua kiusataan”.

Mielikuvitus- ja satuhahmojen pelkääminen varhaiskasvatuksessa

Lapset kertoivat haastatteluissa myös mielikuvitus- ja satuhahmoihin kohdistuvista peloistaan (Taulukko 23). Perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastausten osalta tämä oli kolmanneksi yleisin pelon kohde. Perhepäivähoitoon osallistuvista lapsista 3,8% mainitsi mielikuvitus- ja satuhahmoihin liittyviä pelkoja ja päiväkodista puolestaan 2,5%. Pojat kertoivat haastatteluissa hieman tyttöjä useammin pelkäävänsä mielikuvitusolentoja. Pojille pelkoa aiheuttivat enemmän esimerkiksi kummitukset.

TAULUKKO 23. Lasten kokemukset mielikuvitus- ja satuhahmojen pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Hirviöt, Taruolennot, Kummitukset, Mielikuvitus päiväunilla, Mielikuvitus	Mielikuvitusolennot	MIELIKUVITUS- JA SATUHAHMOT
- Tietty hahmo, Muumihahmo	Hahmot	

Mielikuvitusolennoissa lapsia pelotti heidän oma mielikuvituksensa ylipäättään tai jokin epätoellinen olento.

Luulin, että velho tulee hakemaan linnaan ja vie pataan.

Kun sukka liikkuu itsestään päiväkodissa ja löydettiin penkin alta klommo ja lattia oli rikki ja siellä oli kummitus. Vieteriovi liikkui itsestään, eli siellä on kummituksia.

Pelottaa, että lelu on muuttunut oikeaksi peiton alla.

Ihan pikkuriikkisen joskus. Kummitukset liikkuvat, kun olen sängyssä, mutta kun herään niin ei niitä olekaan. Aika hassua.

Lapset kuvailivat pelkojaan kertomalla myös kokemuksiaan erilaisista pelottavista hahmoista. Varhaiskasvatuksessa lapsia pelotti erilaiset muumihahmot. Esimerkkinä tällaisista maininnoista ovat ”haisuli pelottaa” ja ”että siellä on hattivatteja”. Osa peloista kohdistui hahmoihin, joita emme itse tunnista, joten käytimme hahmoista nimitystä ”tietty hahmo”. Tällaisia pelon kohteita olivat esimerkiksi ”Tonttu Teppana joulun aikaan ja pääsiäisenä Noita Morgan” ja ”joku ohjelmassa ollut hahmo”.

Vuorovaikutustilanteiden pelkääminen varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutuksen haasteita ja niihin kohdistuvia pelkoja lapset kohtasivat työntekijöiden, muiden lasten ja ikävien tunnetilojen osalta (Taulukko 24). Kunnallisissa päiväkodeissa 3,7% ja perhepäivähoidossa 2,4% lapsista mainitsi haastaviin vuorovaikutustilanteisiin liittyviä pelkoja. Sukupuolten osalta tytöistä 119 ja pojista 78 kertoi pelkäävänsä vuorovaikutustilanteisiin liittyviä haasteita. Tytöt pelkäsivät vuorovaikutustilanteiden teemojen osalta poikia enemmän muita lapsia sekä yksin olemista.

TAULUKKO 24. Lasten kokemukset vuorovaikutustilanteiden pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Aikuisten keskustelut, Aikuisten kanssa kommunikointi, Huomiotta jääminen, Vaikeudet ymmärtämisessä	Vuorovaikutustilanteet	HAASTEET VUOROVAIKUTUSTILANTEISSA
- Pajjaaminen, Kutittaminen, Pussausyritykset	Läheisyys	
- Lasten määrä, Tietty lapsi	Muut lapset	
- Yksin oleminen, Ulkopuolelle jääminen, Kaverien saaminen	Yksinäisyys	
- Surullisuus, Suuttuminen, Vihaisuus	Ikävät tunnetilat	

Vuorovaikutustilanteiden osalta lasten maininnat kohdistuivat eniten muihin lapsiin liittyviin tekijöihin. Päiväkodissa tätä mieltä oli 1,5% ja perhepäivähoidossa puolestaan 1,9% lapsista. Vastaukset liittyivät lasten suureen määrään, johonkin tiettyyn lapseen tai riehakkaisiin lapsiin.

Se kun siellä on niin hirveän paljon lapsia. Mä törmäilen kaikkia päin. Sitten kun on vähän lapsia lähtenyt pois niin ei enää pelota.

Joskus olen pelännyt kahta isoa poikaa (ulkona). Ei ne ole tehnyt mitään pahaa. En mä mitenkään paljon pelkää.

Vuorovaikutustilanteissa lapset kokivat pelottavana erityisesti päivähoiton aikuisten kanssa kommunikoinnin, heidän kovaäänisyytensä ja mahdollisen huomiotta jättämisen lapsen keskusteluyrityksistä huolimatta.

Jos kysytään jotain, jos on käynyt joku vahinko et miten tässä kävi. Jos kysytään mielipiteitä tai miltä musta tuntuu.

Jos joku kysyy vaikeita kysymyksiä, niin niihin pelottaa vastata välillä. En uskalla puhua tädeille. Muut on rohkeampia. Mun pitäisi sitä rohkeutta kerätä lisää.

Ei pelota, mutta en uskalla sanoa ääneen aikuiselle, kun muut riitelee ja sanoo et mun pitää mennä sanomaan aikuiselle. Yritin joskus sanoa aikuiselle, että toiset hyppii kielletystä paikasta, mutta aikuinen ei kuunnellut, kun jutteli juuri jonkun äidin kans.

Perhepäivähoidossa käyvät lapset eivät kertoneet peloista kohdistuen läheisyyteen eikä ikäviin tunnetiloihin. Päiväkodissa puolestaan läheisyyteen liittyvissä maininnoissa esiintyivät pelot epätoivotusta läheisyydestä, kuten ”kun tytöt yrittää pussailla” ja ”muut lapset tulee pajjamaan päästä”. Ikävät tunnetilat ilmenivät lasten vastauksissa, kun he kertoivat pelkäävänsä omia tai muiden negatiivisia tunteita tai jossain tapauksissa myös niiden aiheuttamista: ”joskus itken minun sängyssä”, ”kun kaverit ovat välillä vihaisia” ja ”mua pelottaa se, että mä loukkaan jonkun kaverin tunteita”. Lisäksi lapset pelkäsivät yksinäisyyttä ja kertoivat esimerkiksi yksin jäämisestä erilaisissa tilanteissa: ”pelottaa, että olen yksin nukkumassa” ja ”jos joudun leikkimään yksin, mulle tulee ikävä ja huono mieli”. Lapset mainitsivat haastatteluissa myös pelkäävänsä, ettei heillä ole päiväkodissa kavereita. Lapsia esimerkiksi pelotti ”ettei toiset tykkää minusta” ja ”ettei kaverit enää leiki”.

Uusien kokemusten aiheuttamat pelot varhaiskasvatuksessa

Päiväkodin osalta 3% ja perhepäivähoidon osalta 2,7% pelkäsivät uusia kokemuksia ja niihin liittyviä tekijöitä. Uusien kokemusten osalta lapset mainitsivat, kuinka heitä pelottavat uudet tilanteet, paikat sekä ihmiset (Taulukko 25).

TAULUKKO 25. Lasten kokemukset uusien kokemusten pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Uudessa paikassa aloittaminen, Vieras paikka, Ryhmän vaihtuminen, Uudet tilanteet, Päivähoitoon meno tauon jälkeen	Vieraat tilanteet ja paikat	UUDET KOKEMUKSET
- Vierastaminen, Vieraat ihmiset, Vanhemmat lapset	Vierastaminen	

Pojat ja tytöt mainitsivat vierastamiseen liittyviä kokemuksia samoissa määrin. Lapset kuvailivat pelkojaan esimerkiksi seuraavasti: ”jos on joku englantilainen tai afrikkalainen ihminen,

jota en ole aiemmin nähnyt” ja ”välillä ujostuttaa/jännittää, varsinkin jos kaikki tytöt tulee vastaan”.

Tytöt pelkäsivät useammin vieraita tilanteita ja paikkoja, sillä 55 tyttöä mainitsi jonkin tilanteen tai paikan aiheuttaman pelon ja pojista vastaavasti 37. Lapsille pelkoa aiheuttivat uudessa paikassa aloittaminen ja erityisesti ensimmäinen päivä päivähoidossa: *”Silloin kun mä alotin siellä niin en oikein uskaltanut puhua enkä oikein leikkiäkään. Mä vaan istuskelin siinä sohvalla. Sitteen mä tutustelin.”* Lapsia pelotti myös päivähoitoon meno tauon jälkeen, kuten *”viikonlopun jälkeen aina välillä päiväkotiin meno”*. Pelot kohdentuivat myös vieraisiin paikkoihin sekä uusiin tilanteisiin, sillä vastauksissa mainittiin esimerkiksi *”uudet paikat”* ja *”ujostuttaa, kun mennään vieraisiin paikkoihin, tuntemattomiin uusiin tilanteisiin joutuminen”*.

Varhaiskasvattajien pelkääminen

Lasten pelon kohteina olivat myös varhaiskasvatuksen työntekijät ja sijaiset sekä heidän toimintansa (Taulukko 26), sillä päiväkodista 3% ja perhepäivähoidosta 2,3% mainitsi työntekijöihin liittyvän pelon.

TAULUKKO 26. Lasten kokemukset työntekijöiden pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Aikuinen komentaa, Aikuisen tiukka käytös	Työntekijöiden läsnäolo ja toiminta	TYÖNTEKIJÄT
- Aikuiset, Sijaiset, Tietty aikuinen, Aikuisen paikallaolo		

Pelko saattoi tällöin kohdistua vain tiettyyn työntekijään tai aikuisiin ylipäänsä. Työntekijöiden toiminnassa pelottavana nähtiin esimerkiksi, jos työntekijä suuttui tai kielsi tekemästä jotakin. Osa lapsista piti pelottavana työntekijöiden sijaisia tai varahoitopaikkaan joutumista.

Että tulee takasin se ope, joka aina vaan oli vihainen ja huusi meille. Onneksi se on sairaslomalla pitkään.

Joskus hoitaja on vähän ärjynä ja sen takia mä käyttäydyn vähän kiltisti hoidossa, että se ei ärjyisi mulle.

Kaisan luona ei pelota, mutta joskus varahoidossa päiväkodissa on pelottanut

Keittiönainen ei koskaan sano mitään. En halua sanoa sille mitään. Naapuriryhmän tati pelottaa enkä uskalla mennä sinne. Se sanoo kovasti.

Tulostemme mukaan 54 poikaa ja 72 tyttöä kertoivat työntekijöihin kohdentuvista peloistaan. Tytöt mainitsivat poikia useammin muun muassa tietyn pelottavan työntekijän ja aikuisen läsnäoloon kohdentuvan pelon tuntemuksen. Tytöistä tuntui esimerkiksi kurjalta, kun aikuinen ei ollut siellä missä hän itse oli tai kun päiväunitilanteessa ei ollut aikuista paikalla.

Leikkitilanteisiin liittyvät pelot varhaiskasvatuksessa

Pelottavia kokemuksia aiheuttivat myös leikkitilanteet. Lapsille pelkoja aiheuttivat leluista ja leikeistä tulleet huolet, leikkiminen, sattuminen ja epäonnistumisen kokeminen (Taulukko 27). Leikkitilanteisiin liittyviä pelkoja mainitsi päiväkodista 1% ja perhepäivähoidosta 1,9%.

TAULUKKO 27. Lasten kokemukset leikkitilanteiden pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Leikkiminen, Vauhdikkaat leikit, Tietyt leikit, Mökin katolta laskeminen, Kiipeilytilanteet, Hyp-pääminen jostakin	Leikkiminen	LEIKKITILANTEET
- Tietyt lelut, Esineen ottaminen toiselta, Lelun katoaminen, Lelut päiväunilla, Lelun rikkominen	Leluja ja leikkejä koskevat huolet	
- Putoaminen, Kaatuminen, Sattuminen	Sattuminen	
- Häviäminen, Epäonnistuminen	Epäonnistumisen kokeminen	

Leikkitilanteisiin liittyvistä peloista enemmistö vastauksista kohdistui leikkimiseen. Leikkimisessä pelottavana asiana pidettiin muun muassa leikkimistä ylipäänsä, joitain tiettyjä leikkejä sekä vauhdikkaampia leikkejä.

Kun kaveri otti liian kovat vauhdit rengaskeinussa ja olin kyydissä. Me meinattiin lentää puuhun.

Se oli pelottavaa, kun Niilo leikki tyrannosaurusta. Se tyrannosaurus oli pelottava.

Jos leikitään pimeehippaa.

Tehdä voltti kiipeilytelineessä.

Lapsille pelkoja aiheuttivat leluista ja leikeistä muodostuneet huolet. Lapset kertoivat pelottavista leluista, eli esimerkiksi *”kun kaveri tekee legoista pyssyn”* ja *”lelulisko ja käärme laatikossa”*. Leluihin kohdistuvissa peloissa ei ollut ainoastaan kyse tietystä lelusta, vaan myös tavasta, jolla leluja kohdeltiin. Lapset kertoivat, että heitä esimerkiksi pelottaa *”kun isompi tyttö on joskus vienyt leluja”* ja *”kun joku on rikkonut mun lelun”*. Leluja koskevia pelkoja koettiin myös päiväunitilanteissa, sillä lapset kuvailivat, kuinka heitä pelottaa *”hurjat lelut pimeässä päiväunilla”* ja että *”nukkumisessa ei saa ottaa mitään leluja”*.

Perhepäivähoidossa lasten vastauksissa ei esiintynyt havaintomme perusteella lainkaan pelkoja sattumisen tai epäonnistumiseen liittyen. Päiväkodissakin vain 0,5% pelkäsi sattumista ja 0,2% epäonnistumista. Sattumisen osalta pelättiin esimerkiksi, että itseä tai kaveria sattuu ja jos kaatuu tai tippuu jostakin. Lapset mainitsivat pelkäävänsä *”jos sattuu pipi”*, *”jos vaikka sattuu paljon, kun kaatuu”* ja *”jos kaveri tippuu liukkaalta kiipeilytelineeltä”*. Epäonnistumisen kokemiseen liittyen pelkoja aiheutti häviäminen ja virheiden tekeminen, kuten *”mä pelkään, että en voita ikinä Kurki ja sammakko leikissä”*.

Eläimiin liittyvät pelot varhaiskasvatuksessa

Tulostemme mukaan lapset toivat haastattelutilanteissa esille myös eläimiin kohdistuneita pelkoja. Lapset kertoivat pelkäävänsä dinosauruksia, ulkomaalaisia ja suomalaisia villieläimiä, kaloja, lemmikkieläimiä ja hyönteisiä (Taulukko 28). Eläimiin kohdentuvia pelkoja kertoi päiväkotiin osallistuneista lapsista 44 ja perhepäivähoidon puolelta puolestaan seitsemän lasta.

TAULUKKO 28. Lasten kokemukset eläinten pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Dinosaurukset, Ulkomaalaiset villieläimet, Suomen villieläimet, Kalat, Lemmikkieläimet, Hyönteiset	Eläimet	ELÄIMET

Lasten pelottavat kokemukset liittyivät ulkomaalaisiin villieläimiin, sillä lapset kertoivat pelottavista kokemuksista liittyen apinoihin, mustekaloihin, krokotiileihin, leijoniin ja tiikereihin. Osa peloista kohentui puolestaan suomalaisiin villieläimiin, eli hiiriin, hirviin, käärmeisiin,

mäyriin, poroihin, pöllöihin ja karhuihin. Lapset kuvailivat pelkojaan esimerkiksi seuraavanlaisesti: ”*pihalla, jos vaikka hiekan alta tulee amppari tai mehiläinen*”, ”*hiiret pihalla on joskus pelottanut*” ja ”*että hiipii leijona tai karhu*”. Lemmikkieläimistä lapset mainitsivat pelottaviksi koirat ja kissat. Hyönteisistä pelkoja aiheuttivat puolestaan ampiaiset, hämähäkit, sokeritoukat, mehiläiset ja tulimuurahaiset. Pojat mainitsivat lemmikkieläimiin liittyvän pelon tyttöjä useammin, tytöt vastaavasti pelkäsivät enemmän suomalaisia villieläimiä.

Paikkoihin ja esineisiin liittyvät pelot varhaiskasvatuksessa

Päiväkotiin osallistuneista lapsista 36 eli 0,7% sekä perhepäivähoitoon osallistuneista lapsista neljä eli 1% kertoivat pelkäävänsä paikkoihin ja esineisiin liittyviä tekijöitä (Taulukko 29).

TAULUKKO 29. Pelottavat kokemukset paikoista ja esineistä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Kuoppa hiekkalaatikolla, Mäki, Suljetussa paikassa olo, Ahtaat paikat, Tietty paikka	Tietyt paikat	PAIKAT JA ESINEET
- Työkoneet, Hälytysajoneuvot, Kulkuvälineet	Tietyt esineet ja kulkuneuvot	
- Tietty esine		

Lapset mainitsivat vastauksissaan yksittäisiä pelottavia paikkoja päivähoidossa, mutta eivät selittäneet mikä kyseisissä paikoissa aiheutti heille pelontunteita. Lapset pelkäsivät esimerkiksi ulkokuuusia, aakkoskomeroa ja pihaa. Eräälle vastaajalle pelkoa aiheutti iso kuoppa hiekkalaatikolla ja eräs puolestaan pelkäsi mäkeä, koska ”*mäkeä laskiessa oli niin jyrkkä ja kuoppainen mäki, että pelotti miten käy*”. Osa peloista kohdistui myös suljettuihin ja ahtaisiin paikkoihin. Tytöt ja pojat kertoivat yhtä paljon kokemuksiin tiettyjen paikkojen aiheuttamista peloista.

Päivähoidossa pelkoa aiheuttivat myös tietyt esineet ja kulkuneuvot. Tulostemme mukaan 18 poikaa kertoi jonkin pelottavan kokemuksen liittyen esineisiin ja kulkuneuvoihin, tyttöjen kohdalla vastauksien määrä rajoittui neljään. Aivan kuten tiettyjen paikkojen kohdalla, lapset eivät määritelleet sen tarkemmin mikä tietyissä esineissä heitä pelotti. Pelon kohteina mainittiin esi-

merkiksi koristelintu, aikuisen reppu ja pepunpyyhintähanskat. Lapsia pelotti myös kulkuneuvoihin liittyvät tekijät, eli esimerkiksi *”että ambulanssi tulee sinne”, ”bussilla kulkeminen”* ja *”oikea auto päiväkodin sisällä”*.

Uhkaavien tilanteiden aiheuttamat pelot varhaiskasvatuksessa

Päiväkotia käyvistä lapsista 39 eli 0,8% toi vastauksissa esille uhkaaviin tilanteisiin liittyviä pelottavia kokemuksia. Vastaavia mainintoja ei ollut lainkaan perhepäivähoitoon osallistuvien lasten vastauksissa. Uhkaavien tilanteiden luokkaan liitimme huolen läheisestä ja itsestä sekä vaaratilanteiden pelon (Taulukko 30).

TAULUKKO 30. Lasten kokemukset uhkaavien tilanteiden pelkäämisestä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
- Huoli vanhemmista, Kuoleminen, Sairastuminen	Huoli läheisistä ja itsestä	UHKAAVAT TILANTEET
- Uhkaavuuden tunne, Ulkoilman myrkyllisyys, Talon hajoaminen, Tulipalon uhka, Rosvot, Tunkeutuminen	Vaaratilanteet	

Päiväkotiin osallistuneet lapset toivat pelottavissa kokemuksissaan ilmi huolen itsestä ja läheisistä. Lapset esimerkiksi kuvailivat pelkojaan mainitsemalla, että *”joskus on vähän pelottanut, että kaveri alkaisi kuolla”, ”äiti liukastuu autotiellä ja ajaa ojaan”* ja *”ei mikään muu kuin se kun piti olla murtuneen jalan kanssa päiväkodissa”*. Muutamaa vastaajaa pelotti myös sairastumisen mahdollisuus, sillä lapset mainitsivat esimerkiksi pelkäävänsä *”että tulee oksennustauti”* ja *”maha tulee kipeeks”*.

Pelottavina vaaratilanteina lapset puolestaan käsittivät todelliset ja hieman epätodellisetkin vaaratilanteet. Lapset pelkäsivät erityisesti tulipaloon tai paloharjoitukseen liittyviä tekijöitä, sillä vastauksissa mainittiin *”paloharjoitus ja vika palohälytys, kun juoksimme sukksilteen ulos”, ”päiväkoti syttyy palaamaan ja minä kuolen”* ja *”jos tulee paloharjoitus, tai jos palaa joku”*. Päivähoidossa pelättiin myös *”että talo menee rikki”* ja eräs vastaajista puolestaan kuvaili, kuinka *”yhden kerran peloitti kun ulkona ilmassa oli myrkkyä, niin tuleeko sitä sisälle”*.

7.6 Tutkimustulosten koonti

Tutkielmamme numeeristen vastausten perusteella lapset kokivat päiväkodissa ja perhepäivähoidossa vain harvoin, etteivät he halunneet mennä varhaiskasvatukseen. Lapset kokivat varhaiskasvatukseen menemisen yleensä mieluisana asiana. Tuloksien perusteella lapset eivät useimmiten myöskään kokeneet pelkoja varhaiskasvatuksessa, sillä päiväkotiin osallistuneista lapsista 70,5% ja perhepäivähoidossa olevista 71,7% eivät kokeneet pelottavia tunteita päivähoitossa ollessaan. Kun lapset saivat vapaasti kertoa pelottavista ja kielteisistä kokemuksistaan, lapset toivat kuitenkin monenlaisia ikäviä kokemuksia esille.

Yhteenveto lasten kielteisistä varhaiskasvatuskokemuksista

Lapset saivat haastatteluissa kertoa vapaasti, millaisia kielteisiä kokemuksia heillä oli varhaiskasvatuksesta ja vertaisten kanssa koetuista asioista. Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksesta liittyivät pääosin kolmeen eri pääteemaan, eli epäasialliseen toimintaan vertaisten keskuudessa, varhaiskasvatuksen päivittäisiin toimintoihin ja vuorovaikutustilanteissa kohdattaviin haasteisiin. Vastaukset jakaantuivat eri tavoin yksittäisten teemojen kohdalla, joten havainnollistamme taulukossa 31, mitkä viisi tekijää painoutuivat tyttöjen ja poikien sekä päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä.

TAULUKKO 31. Lasten keskeisimmät kielteiset varhaiskasvatuskokemukset.

	POJAT	TYTÖT	PÄIVÄKOTI	PERHEPÄIVÄHOITO
1	Fyysinen toiminta (8,3%)	Fyysinen toiminta (8%)	Fyysinen toiminta (16,5%)	Fyysinen toiminta (13,5%)
2	Päiväunet (6,7%)	Kiusaaminen (6,4%)	Päiväunet (13,1%)	Päiväunet (7%)
3	Kiusaaminen (6%)	Päiväunet (6%)	Kiusaaminen (12,9%)	Ulkopuolisuuden kokeminen (7%)
4	Ulkopuolisuuden kokeminen (5,2%)	Ulkopuolisuuden kokeminen (6%)	Ulkopuolisuuden kokeminen (11,4%)	Leikkejä ja leluja koskevat huolet (6%)
5	Päivähoitoarjen yleiset säännöt (3,2%)	Verbaalinen ja nonverbaalinen toiminta (3,3%)	Verbaalinen ja nonverbaalinen toiminta (6%)	Päivähoitoarjen yleiset säännöt (5,1%)

Kun lapset saivat kertoa, millaisia kielteisiä kokemuksia heillä oli vertaisten kanssa varhaiskasvatuksessa, vastaukset liittyivät epäasiallisen toiminnan, haastavien vuorovaikutustilanteiden ja leikitilanteiden aiheuttamiin kielteisiin tunteisiin. Maininnat olivat osittain samankaltaisia

varhaiskasvatusta käsittelevien kielteisten kokemusten suhteen, mutta vastausmäärien painotuksissa oli eroavaisuuksia. Yksittäisten teemojen suhteen vastaukset painoutuivat taulukon 32 osoittamalla tavalla.

TAULUKKO 32. Vertaisiin liittyvät keskeisimmät kielteiset kokemukset.

	POJAT	TYTÖT	PÄIVÄKOTI	PERHEPÄIVÄHOITO
1	Fyysinen toiminta (15%)	Fyysinen toiminta (11,5%)	Fyysinen toiminta (26,6%)	Fyysinen toiminta (23%)
2	Erimielisyydet (4,4%)	Erimielisyydet (6,7%)	Erimielisyydet (11,1%)	Erimielisyydet (10%)
3	Sattuminen (3,7%)	Ulkopuolisuuden kokeminen (4,9%)	Ulkopuolisuuden kokeminen (8,7%)	Sattuminen (6,5%)
4	Ulkopuolisuuden kokeminen (3,5%)	Sattuminen (4,4%)	Sattuminen (8,2%)	Verbaalinen ja nonver- baalinen toiminta (4,9%)
5	Kiusaaminen (3,4%)	Verbaalinen ja nonver- baalinen toiminta (3,4%)	Kiusaaminen (6,8%)	Esineitä koskevat huolet (4,3%)

Lapset toivat vastauksissaan korostetusti esille fyysisen toiminnan aiheuttamia tuntemuksia sekä kielteisten kokemusten että vertaisiin liittyvien kokemusten kohdalla. Fyysistä toimintaa kuvailtiin vertaisiin liittyvissä vastauksissa enemmän, sillä päiväkotien osallistuneiden lasten vastausmäärät lisääntyivät 10,1% ja perhepäivähoitoon osallistuneiden puolestaan 9,5%. Pojat mainitsivat fyysisen toiminnan aiheuttaman tuntemuksen tyttöjä useammin. Lasten vastauksissa korostuivat lyömisen ja tönimisen aiheuttamat kielteiset kokemukset.

Kiusaaminen mainittiin lasten vastauksissa useammin, kun vastauksissa kuvailtiin yleisesti kielteisiä kokemuksia. Kun lapsia pyydettiin kertomaan kielteisistä kokemuksistaan vertaisten kanssa, kiusaamiseen liittyvät maininnat vähentyivät päiväkodin lasten vastauksissa miltei puolella. Ero on kiinnostava, sillä molempiin kysymyksiin liittyvissä vastauksissa kiusaaminen vaikutti kuitenkin tapahtuvan nimenomaan vertaisten keskuudessa, sillä työntekijöiden seurassa ikäviä tuntemuksia aiheuttivat esimerkiksi kokemukset tiukasta käytöksestä. Kiusaaminen oli yksi neljästä epäasiallisen toiminnan muodoista, joita lasten vastauksissa esiintyi. Lapset kuvailivat tarkemmin epäkohteliaaseen, fyysiseen, verbaaliseen ja nonverbaaliseen toimintaan liittyviä tuntemuksiaan, mutta kiusaamista ei vastauksissa useinkaan määritelty sen tarkemmin. Lapset eivät useinkaan kertoneet millä tavalla heitä kiusattiin tai kuka heitä kiusasi, vaan kiusaaminen oli yleisesti ottaen ikävä kokemus.

Fyysiseen toimintaan ja kiusaamiseen liittyvissä maininnoissa oli eroavaisuuksia eri kysymyksiin liittyvien vastausten välillä, mutta verbaalisen ja nonverbaalisen toiminnan suhteen mainintojen määrässä ei tapahtunut vastauksien välillä juurikaan muutosta. Tytöt toivat vastauksissaan poikia useammin esille kokemuksia verbaalisesta ja nonverbaalista toiminnasta. Lasten vastauksissa kuvailtiin erityisesti pilkkaamisen, huutamisen, komentamisen ja ikävien puheiden aiheuttamia kurjia tuntemuksia.

Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksesta ja vertaisista liittyivät keskeisesti myös ulkopuolisuuden kokemiseen. Ulkopuolisuus mainittiin useammin kielteisissä varhaiskasvatuskokemuksissa kuin vertaisiin liittyvissä vastauksissa. Tytöt puhuivat ulkopuolisuuden kokemisesta poikia useammin. Ulkopuolisuuden kokeminen näkyi vastauksissa, joissa kerrottiin ikäviä kokemuksia leikin ulkopuolelle jäämisestä ja leikkiseuran puuttumisesta. Leikkiseuran puuttumisen lisäksi lapsille ikäviä tuntemuksia aiheuttivat myös leikit ja esineet, koska perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten kielteisissä varhaiskasvatuskokemuksissa korostuivat leikkien ja lelujen aiheuttamat huolet. Lapsille kielteisiä tuntemuksia lelujen ja leikkien osalta aiheuttivat eritoten leikin epäonnistuminen ja esineen ottaminen toiselta. Perhepäivähoitoon osallistuneet toivat esineisiin ja leikkeihin kohdistuvia huolia korostetusti esille myös silloin, kun he saivat kertoa kokemuksistaan vertaisten kanssa. Tällöin kokemukset liittyivät pääosin epämieluisiksi koettuihin leikkeihin ja tavaran toiselta ottamiseen.

Lasten kielteiset kokemukset vertaisista liittyivät myös sattumiseen. Vastauksissa sattumisen kuvailtiin useimmiten tapahtuvan leikkitilanteiden aikana. Sattuminen saattoi johtua esimerkiksi kaveriin törmäämisestä. Lapsille huolta omien tuntemuksien lisäksi aiheuttivat myös tilanteet, jolloin kaveria oli sattunut. Lapset toivat enemmän vertaisen kohtaamia tuntemuksia esille, kun heitä pyydettiin kertomaan vertaisten seurassa koettuja asioita. Lapsille huolta aiheutti kaverin kokeman kivun lisäksi esimerkiksi tilanteet, jolloin kaveri oli jäänyt leikin ulkopuolelle tai joutunut kiusaamisen kohteeksi muiden lasten toimesta. Kun lapset kertoivat yleisesti kielteisistä varhaiskasvatuskokemuksistaan, sattuminen ei ollut mainituimpien kielteisten kokemusten joukossa.

Yhteenveto pelottavista varhaiskasvatuskokemuksista

Kielteisiä kokemuksia käsittelevien kysymysten kohdalla vastaukset jakaantuivat yhtäläisesti perhepäivähoidon ja kunnallisen päiväkodin välillä, mutta pelottavissa kokemuksissa ilmeni enemmän vaihtelevuutta. Pelottavat kokemukset liittyivät 11 eri pääteemaan. Päiväkotiin osallistuneet lapset pelkäsivät eniten päivähoidon arkeen, vertaisten keskuudessa tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan ja varhaiskasvatusympäristöön liittyviä tekijöitä. Perhepäivähoitoon osallistuneet pelkäsivät puolestaan eniten ympäristötekijöitä, päivähoidon arkeen liittyviä asioita ja mielikuvitus- ja satuhahmoja. Pelot ovat jossain määrin ikäsidonnaisia, joten vastauksien erilaisuuteen saattaa vaikuttaa perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten nuorempi ikä suhteessa päiväkodin lapsiin.

Kuvaamme taulukossa 33, mitkä asiat painottuivat lasten vastauksissa, kun he kertoivat varhaiskasvatuksessa kohtaamistaan peloista, sillä vastaukset jakaantuivat eri tavoin yksittäisten teemojen kohdalla. Monet lapset jättivät vastaamatta pelkoja koskevaan kysymykseen tai sanoivat, etteivät pelkää mitään päivähoitossa, joten vastausprosentit pelkojen osalta olivat melko pienet. Erot pelkojen välisissä prosenteissa olivat myös melko pieniä. Useaan teemoista kohdistui prosentuaalisesti täysin saman verran lasten mainintoja.

TAULUKKO 33. Lasten keskeisimmät pelot varhaiskasvatuksessa.

	POJAT	TYTÖT	PÄIVÄKOTI	PERHEPÄIVÄHOITO
1	Mielikuvitusolennot (1,5%)	Työntekijöiden läsnäolo ja toiminta (1,4%)	Mielikuvitusolennot (2,4%)	Mielikuvitusolennot (3,8%)
2	Fyysinen toiminta (1,2%)	Pimeys (1,2%)	Fyysinen toiminta (2,3%)	Työntekijöiden läsnäolo ja toiminta (3%)
3	Pimeys (1,1%)	Päivähoitossa viihtymättömyys (1,1%)	Työntekijöiden läsnäolo ja toiminta (2,3%)	Pimeys (2,4%)
4	Työntekijöiden läsnäolo ja toiminta (1%)	Mielikuvitusolennot (1,1%)	Pimeys (2,3%)	Päiväunitilanteet (2,2%)
5	Päivähoitossa viihtymättömyys (0,8%)	Fyysinen toiminta (1,1%)	Päivähoitossa viihtymättömyys (1,9%)	Eläimet, leikkiminen, muut lapset (1,9%)

Lapset sekä päiväkodissa että perhepäivähoidossa kertoivat pelkäävänsä päivähoitossa eniten mielikuvitusolentoja. Tämä oli myös poikien suurin pelon kohde. Prosentuaalisesti eniten mielikuvitusolentoja pelättiin perhepäivähoidossa (3,8%). Mielenkiintoista oli huomata, että tyttöjen osalta mielikuvitusolentoja pelättiin 2,7% vähemmän kuin perhepäivähoidossa. Mielikuvitusolentoissa pelottavimpana pidettiin hirviöitä ja kummituksia. Lasten vastaukset haastattelussa kohdistuivat usein myös pimeään pelkoon. Pimeyden osalta maininnat jakaantuivat tasaisesti päivähoitomuotoja ja sukupuolten välisiä eroja verratessa. Pimeyden osalta pelättiin eniten pimeyttä ylipäättään ja pimeyttä päiväunien aikana. Lapset kertoivat pelkäävänsä myös pimeitä majoja tai valojen sammuttamista vessassa.

Lasten pelot kohdistuivat myös työntekijöiden läsnäoloon ja toimintaan, erityisesti sijaisiin ja varhaiskasvattajien suuttumiseen. Perhepäivähoidon vastauksissa korostui myös pelko varhaiskasvatustapaikkiaan joutumista kohtaan. Lapset kertoivat pelkäävänsä edellä mainittujen lisäksi tiettyjä aikuisia sekä aikuisia ylipäättään. Suurimmat erot tämän vastauksen osalta ovat prosentuaalisesti nähtävissä perhepäivähoidon (3%) ja poikien (1%) vastausten välillä. Päivähoitossa viihtymättömyys oli yleisesti mainittu aihe kaikissa muissa paitsi perhepäivähoitoon osallistuvien lasten keskuudessa. Lapset pelkäsivät päivähoitossa viihtymättömyyden osalta eniten koti-ikävää, ja heitä pelotti erityisesti, etteivät vanhemmat olleet päivähoitossa läsnä.

Lapset mainitsivat pelkäävänsä fyysistä toimintaa ja maininnat olivatkin yleisiä muissa paitsi perhepäivähoidon vastauksissa. Pelot kohdistuivat fyysisessä toiminnassa eniten lyömiseen ja tönimiseen. Lyöminen ja töniminen olivat korostetusti esillä myös lasten kielteisissä varhaiskasvatuskokemuksissa. Perhepäivähoidossa lapset olivat maininneet usein myös pelkoja, jotka eivät esiintyneet yhtä usein päiväkodin, tyttöjen tai poikien pelkoja tarkastellessa. Perhepäivähoidossa pelättiin esimerkiksi päiväunitilanteita ja niissä pelottavana koettiin pahat unet ja nukkuminen. Perhepäivähoitoon osallistuneet lapset kertoivat pelkäävänsä myös eläimiä, leikkimistä ja muita lapsia. Perhepäivähoidossa eläimistä pelättiin eniten kissoja, leikkimisessä haamu- ja hippaleikkejä sekä muiden lasten osalta tiettyjä lapsia sekä uusia lapsia.

Tulosten yhteys aiempiin tutkimuksiin

Analyysimme perusteella lasten kielteiset kokemukset ovat osin yhtenäisiä aiempien tutkimuksien kanssa. Vertailua vaikeuttaa puute tutkimustiedosta, sillä löysimme vain muutaman tutkimuksen lasten epämieluisista varhaiskasvatuskokemuksista. Alasuutarin ja Karilan (2014) tutkimuksessa ikävistä asioista keskusteltiin vain osan tutkimukseen osallistuneen lapsen kanssa ja tuloksien mukaan päivähoidossa ikävintä olivat nukkumiseen liittyvät tekijät. Tutkimukseen osallistuneiden lasten maininnat kohdistuivat myös päivähoidon fyysiseen ympäristöön, sääntöihin ja rutiineihin. Kragh-Müllerin ja Isbellin (2011) tutkimus osoitti, että lasten mielestä päivähoidossa oli ikävää leikkiseuran puuttuminen, vertaisten seurassa tapahtuvat konfliktit, päiväunitilanteet, sääntöjen noudattaminen ja rangaistuksien saaminen. Wiltzin ja Kleinin (2001) mukaan varhaiskasvatuksessa lapsille epämieluisinta oli vertaisten ja työntekijöiden ilkeä käyttäytyminen, päiväuniaika ja piirissä oleminen erilaisten oppimistilanteiden aikana. Lapset mielsivät usein ennalta määrätyt toimintatavat ja rutiinit tylsiksi. Heikkolaatuisissa päivähoitopaikoissa lapsilla oli vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa varhaiskasvatuksen aktiviteetteihin.

Aiemmissä tutkimuksissa kuvatut ikävät kokemukset esiintyivät myös tutkielmamme aineistossa, sillä lapset kertoivat kokemuksiaan muun muassa epämieluisista säännöistä ja varhaiskasvatuksen päivittäin toistuvista toiminnoista. Tulostemme mukaan lapset eivät pidä komentoivista aikuisista, epämieluisiin aktiviteetteihin ja oppimistilanteisiin osallistumisesta tai siitä, etteivät he saa valita tekemistään. Varhaiskasvatuksessa toistuvat esimerkiksi päiväunitilanteet, jotka aiheuttavat joillekin lapsille kielteisiä tunteita. Alasuutarin ja Karilan (2014) tutkimuksessa päiväuniin liittyvät tekijät olivat korostetusti esillä, mutta tutkielmassamme päiväkotia käyvistä lapsista 13,1% ja perhepäivähoidosta 7% mainitsivat päiväuniin liittyvän tekijän, kun heitä pyydettiin kertomaan kielteisistä kokemuksistaan.

Alasuutarin ja Karilan (2014) tutkimuksessa kielteisiä tunteita lapsille aiheuttivat nukkuminen, päivähoidon sänky ja nukkumiseen tarkoitettu huone eli nukkari. Wiltzin ja Kleinin (2001) tutkimuksen mukaan päiväuniaika koettiin kielteisenä eritoten pitkän keston takia ja sen vuoksi, ettei päiväunien aikana voinut leikkiä. Tutkielmassamme päiväuniin liittyvät vastaukset kohdentuivat pääosin nukkumiseen tai päiväuniin. Tulostemme mukaan muutama päiväkotiin

osallistunut lapsi mainitsi nukkumapaikan aiheuttaman kielteisen tuntemuksen, sillä vastauksissa kerrottiin esimerkiksi, että ikävältä tuntui kova tyyny ja lyhyt sänky. Päivähoitoon osallistuneista lapsista 40 mainitsi ikäväksi asiaksi nukkarin ja 38 kertoi päiväunien kestävän liian pitkään. Perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten vastauksissa ei esiintynyt mainintoja nukkumapaikkaan, nukkariin tai päiväunien kestoon liittyen.

Wiltzin ja Kleinin (2001) tutkimuksen mukaan lapsista kaikista ikävintä oli ilkeä käyttäytyminen. Lapset kertoivat enemmän vertaisiin kuin varhaiskasvattajiin liittyvistä toimintatavoista, sillä vastauksissa mainittiin esimerkiksi tappeleminen ja lyöminen. Kragh-Müllerin ja Isbellin (2011) tutkimuksen mukaan saksalaisten lasten mielestä päivähoitossa ikävintä oli leikkiseuran puuttuminen, kun taas yhdysvaltalaiset lapset toivat enemmän esille kokemuksiaan epämieluisista konflikteista. Tutkielmassamme molemmissa kielteisiä kokemuksia käsittelevässä kysymyksessä maininnat kohdentuivat selvästi vertaisten keskuudessa tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan. Kun lapsilta kysyttiin heidän kielteisistä kokemuksistaan vertaisiin liittyen, päiväkodista 40,9% ja perhepäivähoidosta 33,2% mainitsivat jonkin epäasialliseen toimintaan liittyvän kielteisen kokemuksen. Kysyttäessä yleisesti lasten kielteisiä kokemuksia, päiväkotiin osallistuneista 37% ja perhepäivähoidosta 22,6% mainitsivat epäasiallisen toiminnan muodon. Molempien vastauksien kohdalla vastaukset liittyivät eniten fyysisen toiminnan aiheuttamiin kielteisiin tuntemuksiin. Lapset toivat haastatteluissa esille myös ulkopuolisuuden kokemisen, sillä vastauksissa kuvailtiin ikäviä kokemuksia esimerkiksi yksin jäämisestä.

Lasten pelkoja on tutkittu enemmän kuin kielteisiä kokemuksia. Esimerkiksi Kirmasen (2000) väitöskirjan perusteella lapset pelkäsivät televisio-ohjelmia, pimeää, nukkumaan menemistä, vaaratilanteita, luonnonvoimia, ikätovereita ja uusia tilanteita. Lahikaisen ym. (2003) tutkimuksen mukaan suomalaislapset pelkäsivät televisio-ohjelmia, eläimiä, painajaisia, mielikuvitusolentoja, vammojen saamista, pimeitä paikkoja, vieraita ihmisiä ja yksinjäämistä. Pelot kohdentuivat myös nukkumaan menemiseen ja vanhemmista erossa olemiseen. Aiempien tutkimustuloksien kaltaisia tekijöitä oli nähtävissä myös aineistossamme, tosin televisio-ohjelmiin liittyviä kokemuksia ei juurikaan lasten vastauksissa mainittu. Lapset kuitenkin kertoivat kokemuksiaan esimerkiksi pelottavista mielikuvitusolennoista, painajaisunista, vaaratilanteista, ympäristötekijöistä ja yksin olemisesta (Liite 3).

Pelottavien ja kielteisten tunteiden kokeminen pohjautuvat sosioemotionaaliseen kehitykseen. Varhaiskasvatuskäisten sosioemotionaalisisessa kehityksessä tapahtuu monenlaisia muutoksia. Iän karttuessa lapsi osallistuu aktiivisemmin vuorovaikutussuhteiden valintaan ja vuorovaikutustilanteet vertaisten kanssa sekä lisääntyvät että monimutkaistuvat. (Coplan & Arbeau 2009, 143, 147.) Iän myötä tunteiden kokeminen muuttuu aiempaa moniulotteisemmaksi, mutta samalla lisääntyy valmius ymmärtää muiden tunteita ja keskustella tunteiden syistä ja seurauksista (Denham ym. 2011, 418-419). Lapsat kohtaavat varhaiskasvatuksessa ikäviä ja pelottavia tilanteita ja monet tilanteista liittyvät vertaisiin. Kokemuksissa kuvailtiin kielteisiä ja pelottavia tuntemuksia liittyen esimerkiksi ulkopuolisuuden kokemiseen, erimielisyyksiin ja epäasiallisen toiminnan muotoihin. Osa kokemuksista johtui lapsista esimerkiksi siitä, että vertainen teki asian eri lailla kuin vastaaja olisi halunnut. Vastauksissa muun muassa kerrottiin, kuinka erimielisyys leikistä aiheutti mielipahaa ja kuinka lapsilla oli poikkeavia näkemyksiä leikkiin valituista henkilöistä. Ikäviä tuntemuksia aiheuttivat myös tilanteet, jolloin vertainen ilmaisi näkemyksensä loukkaavalla tavalla, sillä vastauksissa mainittiin esimerkiksi ikävät puheet sekä haukkuminen.

Lapsen kyky toimia positiivisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa kehittyy vähitellen. Lapsat eivät opi käsittelemään tunteitaan ilman aikuisen apua ja Brumariun (2015, 33) mukaan lapsat oppivat käsittelemään tunteitaan eritoten vuorovaikutustilanteissa. On tärkeää, että lasten kielteiset ja pelottavat varhaiskasvatuskokemukset tiedostetaan, jotta esimerkiksi varhaiskasvattajat osaavat huomioida ne paremmin päivähoidon arjessa ja opettaa erilaisia tapoja tunnereaktioiden käsittelyyn. Uskomme, että tunnetaitojen jatkuva harjoittaminen on ensisijaisen tärkeää, jotta lasten kokemukset esimerkiksi vertaisen välisestä epäasiallisesta toiminnasta vähenevät.

8 POHDINTA

Tutkielmamme tarkoituksena oli selvittää kunnalliseen päiväkotiin ja perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten kielteisiä ja pelottavia kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Mahdollisuus omien näkökulmien kertomiseen lisää lapsen osallisuutta. Lasten osallisuuden tukeminen on keskeinen osa YK:n lasten oikeuksien sopimusta, varhaiskasvatustalakeja ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Sommer ym. (2013, 468) mukaan lasta koskevista asioista täytyy kysyä lapsilta itseltään, sillä aikuisten näkökulma on aina sidoksissa heidän tekemään arviointiinsa. Aiempien tutkimuksien mukaan eri näkökulmat tuovat erilaista tietoa varhaiskasvatuksen laadusta, sillä esimerkiksi Hadleyn (2012) tutkimus osoittaa, että vanhemmat ja varhaiskasvattajat pitävät erilaisia tekijöitä merkityksellisinä. Wiltzin ja Kleinin (2001, 230) mukaan aikuisten käsitykset eroavat lasten käsityksistä, sillä aikuiset pitävät varhaiskasvatusta arvioidessa terveys- ja turvallisuuskysymyksiä tärkeinä, mutta lapsille niillä on vähemmän merkitystä. On tärkeää kysyä lapsilta itseltään heidän kokemuksiansa, sillä näkökulmat voivat olla erilaisia varhaiskasvattajien ja huoltajien näkökulmiin verrattuna. Wiltzin ja Kleinin (2001) tutkimus osoittaaakin, että lapsilla on paljon tietoa varhaiskasvatuksesta ja he osaavat yllättävän tarkasti kertoa kokemuksiaan varhaiskasvatuksen laadusta.

Aikuisella on kuitenkin tärkeä rooli lapsen osallisuuden tukemisessa ja sen mahdollistamisessa. Aikuisten tehtävänä on esimerkiksi tukea lasta tämän mielipiteiden ilmaisemisessa ja tarjota tilanteita, jolloin lapsi saa kertoa kokemuksistaan (Venninen ym. 2014, 212). Lasten kielteisten ja pelottavien kokemusten kartoittaminen on tärkeää, jotta näkemykset voidaan huomioida var-

haiskasvatusympäristön suunnittelussa ja varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan oppimisympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan lasten näkemykset fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on luoda lapsille mieluisa oppimisympäristö. (OPH 2016, 31.)

Sheridanin ja Pramling-Samuelssonin (2001) tutkimuksen mukaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen sisältyy lasten mielipiteiden kuuntelemisen lisäksi lapsen kokemus siitä, että hänen näkemyksillään on merkitystä. Osallisuuden toteutumiseen ei riitä ainoastaan, että lapselle tarjotaan tilanteita ajatuksien kertomista varten, vaan lapsen näkemykset täytyy myös huomioida. Sandseterin ja Selandin (2016) tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus vaikuttaa päivähoiton aktiviteetteihin. Hyvinvointia lisää esimerkiksi vapaus vaikuttaa leikkien sisältöihin ja valita myös sellaisia toimintatapoja, jotka eroavat varhaiskasvattajien valinnoista. Månssonin (2008) tutkimuksen perusteella varhaiskasvattajat voivat tukea lasten osallisuutta esimerkiksi rohkaisemalla lasta osallistumaan päivähoiton päivittäisiin toimintoihin.

Toivomme, että lasten kokemusten tiedostaminen auttaa kehittämään varhaiskasvatuksen laatua entisestään tulevaisuudessa, sillä tutkielmamme tulokset kertovat, millaisia kielteisiä ja pelottavia kokemuksia lapsilla on. Kielteisiin ja pelottaviin kokemuksiin puuttuminen voi lisätä lasten kokemusta mielekkästä varhaiskasvatusympäristöstä ja täten vaikuttaa lapsen tapaan arvioida varhaiskasvatuksen laatua. Varhaiskasvatuksen laatu on käsitteenä monimuotoinen, mutta yleensä määritelmässä laatua tarkastellaan rakenteellisen ja prosessiin liittyvien ulottuvuuksien avulla. Rakenteellinen ulottuvuus näyttäytyy esimerkiksi päivähoiton fyysisessä ympäristössä ja opetussuunnitelmassa, kun taas vuorovaikutukseen liittyvät asiat ovat korostetusti esillä prosessin ulottuvuudessa. (Ishimine ym. 2015, 68.) Tutkimustuloksemme antavat lisätietoa, miten nämä ulottuvuudet näkyvät lasten kokemusten mukaan kunnallisen päiväkodin ja perhepäivähoiton arjessa.

Rakenteelliseen ulottuvuuteen liittyen lapset toivat haastatteluissa esille useita fyysiseen ympäristöön liittyviä tekijöitä. Osissa vastauksissa kerrottiin kielteisiä kokemuksia varhaiskasvatuksen puutteellisesta varustuksesta, sillä vastauksissa mainittiin muun muassa jumppahuoneen ja

mieluisan kiipeilytelineen puuttuminen. Osa kokemuksista kohdentui laajemmin ympäristöön, sillä vastauksissa kuvailtiin epämieluisia kokemuksia esimerkiksi päivähoitopaikan kokoon, meluun ja lämpötilaan liittyen. Fyysinen ympäristö aiheutti myös pelottavia tuntemuksia, sillä lapset esimerkiksi pelkäsivät meteliä, sotkuisuutta, huonoa sisäilmaa ja pimeyttä. Lasten kielteiset ja pelottavat kokemukset liittyivät myös varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan, sillä lapset toivat esille ohjattuun toimintaan, tehtäviin ja opetustilanteisiin liittyviä kokemuksia.

Prosessin laatu viittaa esimerkiksi lasten ja henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen sekä lasten keskinäisiin suhteisiin. Lapset toivat vastauksissaan monipuolisesti esille vertaisten toiminnasta johtuvia kielteisiä ja pelottavia kokemuksia. Kokemukset liittyivät esimerkiksi ulkopuolisuuden kokemiseen ja kiusatuksi tulemiseen. Useissa vastauksissa kerrottiin myös varhaiskasvattajiin liittyvistä kielteisistä ja pelottavista asioista. Lapset toivat vastauksissaan esimerkiksi esille kokemuksia varhaiskasvattajien tiukasta käytöksestä. Osa lapsista koki myös kielteisenä ja pelottavana varhaiskasvattajien kanssa kommunikoinnin. Tutkielmamme tulokset kertovat, millaiset tilanteet vertaisten ja varhaiskasvattajien seurassa aiheuttavat lapselle kielteisiä tai pelottavia tuntemuksia. Lasten vuorovaikutussuhteisiin on tärkeä kiinnittää huomiota, sillä Sandseterin ja Selandin (2018) tutkimuksen mukaan lasten hyvinvointiin vaikuttavat merkittävästi sosiaaliset suhteet varhaiskasvatuksessa, sillä esimerkiksi kokemukset vertaisten ikävästä käyttäytymisestä heikentävät hyvinvointia, kun taas kokemus turvallisesta olostä lisää hyvinvointia.

Tutkielmastamme saatujen tuloksien perusteella esimerkiksi varhaiskasvattajat voivat harkita, miten päivähoitoa ja sen ympäristöä tulisi muuttaa, jotta kielteisten kokemusten ja pelkojen kokeminen vähentyisi. Lapset kokivat esimerkiksi vertaisten keskuudessa kielteisenä epäasiallisen toiminnan, vuorovaikutustilanteissa kohdattavat haasteet sekä leikkitalanteet. Näihin ratkaisuna voisi olla opettaa ja harjoitella vuorovaikutus- ja tunnetaitoja yhä enemmän jo päivähoitossa, jotta varhaiskasvatuksessa ja koulussa ilmenisi vähemmän haasteita vertaisten välillä. Lapset pelkäsivät puolestaan esimerkiksi varhaiskasvatusympäristöön ja päivähoitoympäristöön liittyviä tekijöitä. Yleisesti ottaen moniin kielteisiin ja pelottaviin kokemuksiin voisi auttaa lapsen ja aikuisen välinen keskustelu, jossa lapsi saisi avoimesti kertoa kokemuksestaan. Aikuinen voi auttaa lasta esimerkiksi ymmärtämään, ettei varhaiskasvatuksessa tarvitse pelätä. Lapsi saattaa kokea olonsa turvallisemmaksi, jos hänellä on kokemus kuulluksi tulemisesta.

Osallisuuden edistämisen vuoksi lasten kanssa olisi hyvä myös pohtia yhdessä, millaisin keinoin näihin kielteisiin ja pelottaviin kokemuksiin voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan. Lapsille tulee tarjota myös tulevaisuudessa mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan liittyen varhaiskasvatukseen, sillä lapsen osallisuuden tukeminen on keskeinen osa varhaiskasvatuksen laatua. Laadun jatkuva kehittäminen on tärkeää, koska laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikutukset ovat merkittäviä lapsen elämänlaadun ja hyvinvoinnin kannalta, mutta myös esimerkiksi myöhemmän koulumenestymisen näkökulmasta (Karila 2016, 11). Varhaiskasvatuksen prosessin korkea laatu vaikuttaa suoraan lapsen kehitykseen, sillä Hatfieldin ym. (2016) tutkimuksen mukaan vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä kehitti lapsen fonologisia taitoja ja itsesääätelykykyä, Løkken ym. (2018) tutkimuksessa puolestaan havaittiin, että aikuisen emotionaalinen tuki edisti lapsen empatiataitojen kehittymistä varhaislapsuudessa.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Mixed methods -tutkimuksissa luotettavuuteen tarkastelu on usein haastavaa, koska monimenetelmällisissä tutkimusotteissa arvioidaan tyypillisesti samanaikaisesti laadullisten ja määrällisten menetelmien laatua. Mixed methods -tutkimuksen laadun arviointiin on useita erilaisia tapoja ja seuraavaksi esittelemmekin näistä kolme yleisintä. Ensimmäisen keinon mukaan kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten vastausten laadut ovat yhteydessä toisiinsa ja näin ollen vaikuttavat koko tutkimuksen laatuun. Suosituksena on, että tutkimuksen laatua tarkasteltaisiin erikseen niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisestakin näkökulmasta. Toisessa laadun arviointikeinossa tulee arvioida, kuinka paljon määrällisten ja laadullisten keinojen yhdistäminen on tuottanut päätelmiä laadusta. Näitä yhdistämällä tehtyjä päätelmiä tulisi tulkita jatkuvasti koko tutkielman ajan. Kolmas keino tarkastelee laatua näkökulmista, jotka ovat olennaisia mixed methods -tutkimuksen erityispiirteiden kannalta. Näitä erityispiirteitä ovat tutkimuksen eri osien toteutusajankohdat sekä laadullisten ja määrällisten keinojen yhdistäminen. Syytä on tarkastella myös edellä mainittujen tarkoituksenmukaisuutta tutkimuksen kannalta. (Clark & Ivankova 2016, 163-168.) Tutkielmaamme soveltuu eniten ensimmäisenä mainittu arviointikeino.

Erilaisten tapojen lisäksi monimenetelmällinen tutkimusote tarjoaa luotettavuuden tarkastelua varten myös useita erilaisia käsitteitä. Reliabiliteetti viittaa tutkimuksen toistettavuuteen ja johdonmukaisuuteen, validiteetti puolestaan ilmaisee miten hyvin tutkimusmenetelmä mittaa tutkittavaa ilmiötä, eli vastaavatko tutkimustulokset tutkittavaan aiheeseen. Reliabiliteetin ja validiteetin lisäksi voidaan käyttää myös käsitteitä uskottavuus ja vakuuttavuus. (Bauer 2011, 145-146; Clark & Ivankova 2016, 163.) Tutkielmamme numeeriset vastaukset syventävät ymmärrystä lasten varhaiskasvatuskokemuksista, mutta niiden käsittely jäi tutkielmassamme melko pinnalliselle tasolle. Tutkielmamme numeerisista vastauksista ei voida myöskään tehdä yleistyksiä, sillä emme käsitelleet niitä kattavasti. Tutkielmamme pääpaino on numeeristen vastauksien sijaan vastauksissa, joiden kohdalla lapset olivat saaneet avoimesti kertoa kielteisistä ja pelottavista varhaiskasvatuskokemuksistaan. Käsittelimme avoimet vastaukset sisällönanalyysin avulla ja olemme pyrkineet esittämään tarkasti analyysin toteutuksen sekä saadut tulokset.

Bauerin (2011, 145-146) mukaan sisällönanalyysia tehdessä luotettavuuskysymykset kohdistuvat erityisesti analyysiyksikön rajaamiseen ja sisällön koodaamiseen. Valitsimme sisällönanalyysin alussa analyysiyksiköksi lapsen lausuman, eli käsitelimme yhden puheenvuoron kerralla. Lasten vastauksien pituudet vaihtelivat alkuperäisaineistossa huomattavasti ja osista ilmauksista olikin löydettävissä monia erilaisia pelkistettyjä ilmauksia. Analyysimme edellytti huolellista työskentelyotetta, mutta tiedostamme kyllä, että suurta aineistoa käsitellessä saattaa vääjäämättä jäädä joitakin asioita huomioimatta. Jouduimme analyysiluokkia muodostaessa myös tulkitsemaan lasten vastauksia, sillä emme aina esimerkiksi ymmärtäneet, mitä lapsi vastauksellaan tarkoitti, sillä osissa vastauksissa kokemusta ei määritelty sen tarkemmin. Tutkimuksemme luotettavuutta lisäisi, jos olisimme ennättäneet toistamaan analyysimme uudelleen. Näemme kuitenkin tutkielmamme etuna sen, että meitä on ollut kaksi analysoimassa vastauksia.

Saadut tutkimustulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin, sillä niistä selviää, millaisia kielteisiä ja pelottavia kokemuksia kunnalliseen päiväkotiin ja perhepäivähoitoon osallistuneilla lapsilla on varhaiskasvatuksessa. Sosiaalisen konstruktionismien mukaisesti ajatteleminen, että vastaukset kertovat tutkimukseen osallistuneiden lasten näkemykset varhaiskasvatuksen kielteisistä ja pelottavista puolista. Lasten näkökulmat antavat arvokasta tietoa heidän omista kokemuksistaan,

mutta eivät kuitenkaan kerro objektiivista totuutta varhaiskasvatuksen laadusta, sillä lapset rakentavat tulkintatapojaan sosiaalisissa tilanteissa ja täten ne ovat myös muutoksille alttiita. Vastauksiin on syytä suhtautua kriittisesti myös vastaajien iän ja vanhempien läsnäolon vuoksi. Emme ole pyrkineet analyysissämme erottelemaan, mitkä vastauksista olivat lasten kertomia. On kuitenkin syytä tiedostaa, etteivät kaikki vastaukset ole välttämättä olleet täysin lapsen sanoittamia, vaan vanhempien tulkinnat ovat saattaneet vaikuttaa niiden sisältöön. Olemme poimineet alle muutamia sitaatteja, joista näkyvät vanhempien tulkinnat.

Jos tulee sähkökatko kesken päiväunien (kirjaajan huomautus: näin on sattunut kerran eikä tilassa ole ikkunoita).

Kummitukset pelottaa. Viimevuoden halloweeni oli LIIAN pelottava, scary movie naama-reilla, ainoa asia jonka takia poika huusi kuin syötävä seuraavana aamuna eikä halunnut mennä päiväkotiin!!! Monta viikkoa pelkäsi iltaisin.

Tuloksia tarkastellessa on myös syytä huomioida vastausmäärien vaihtelevuus avoimien vastausten välillä. Lapset saattoivat kokea kysymykset kielteisistä kokemuksista ja peloista melko samanlaisiksi, mikä näkyi tulkintamme mukaan vastaajien turhautumisena. Esimerkiksi vertaisia koskevan kysymyksen kohdalla eräs vastaaja aloitti vastauksensa toteamalla, että ”taas sama kysymys!” Kysymyksien samankaltaisuus saattoi myös jossain määrin näyttäytyä vastaamatta jättämisenä tai kokemusten vähäisenä kuvailuna: ”Pelottaa se, kun joku yrittää mua lyödä tai... ei muuta. En tahdo enempää kertoa kurjia asioita.” Suhtaudumme varauksella eritoten lasten pelottavien kokemusten yleistämiseen, sillä huomattava osa lapsista oli jättänyt vastaamatta kysymykseen.

Tuloksien yksityiskohtainen raportointi on osa hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Olemme sitoutuneet noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä tutkielmamme kaikissa vaiheissa. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimuksessa tulee myös huomioida esimerkiksi asianmukainen viittaaminen muiden tutkijoiden työhön sekä tuloksien huolellinen kirjaaminen. (TENK 2012, 6.) Olemme olleet viittauksissa huolellisia ja olemme kuvanneet yksityiskohtaisesti analyysin toteutuksen. Pyrimme kirjaamaan lasten ilmaisut ylös sellaisina kuin ne aineistossa esiintyivät, jotta lopulliset tulokset olisivat yhteneväisiä alkuperäisten vastauksien kanssa.

Vaikka työskentelytapamme oli aineistolähtöinen, ei objektiivisuuden tavoittelu ole täysin mahdollista. Jouduimme väistämättä tekemään tulkintoja, sillä emme aina ymmärtäneet, mitä vastaaja olisi halunnut kertoa. Vastauksissa esiintyi esimerkiksi paljon nimiä, joten toisinaan oli vaikea sanoa, viittasiko lapsi kokemuksellaan henkilökuntaan vai vertaiseensa. Olemme perustelleet tutkimustuloksiamme aineistosta poimituilla sitaateilla. Vanhempien tai lasten henkilöllisyydet eivät ole tunnistettavissa yksittäisistä vastauksista. Olemme anonyymiteetin turvaamiseksi muuttaneet sitaateissa esiintyneet nimet, jotta alkuperäisilmausta ei voi yhdistää vastaajaan.

Hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen lukeutuu myös aineiston asianmukaisen käsittely ja säilyttäminen (TENK 2012, 6). Tutkimusaineistomme on sähköisessä muodossa, sillä vanhemmat kirjoittivat lastensa näkemykset ylös tietokoneella. Vastaukset on syötetty salasanalla suojattuun SPSS-ohjelmaan ja salasana on jaettu ainoastaan aineiston tutkijoille ja aineistoa käsitteleville graduopiskelijoille. Meillä on käsittelyssämme vain tutkielmamme kannalta keskeiset kysymykset ja vastaukset. Hävitämme asianmukaisesti hallussamme olevan tiedoston, kun graduprosessimme on tullut päätökseen. Alkuperäistä aineistoa säilytetään tutkimuksen teon ajan, sillä kyseessä on seuranta-aineisto, jota on tarkoitus täydentää tulevina vuosina.

8.2 Jatkotutkimusaiheet

Aiemmista tutkimuksista näyttäisi olevan perustavanlaatuaista puutetta, sillä varhaiskasvatusta tutkittaessa lasten oman näkökulman esiin tuominen on jäänyt muita näkökulmia vähemmälle. Lapset ovat asiantuntijoita heidän omassa arjessaan ja heidän kokemuksensa ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen laatua. Lasten omia kokemuksia tulisi yhä enenevässä määrin tutkia, jotta varhaiskasvatuksen laatua voidaan kehittää myös jatkossa. Olisi tärkeää tutkia myönteisten kokemusten ohella enemmän myös lasten kielteisiä kokemuksia, jotta varhaiskasvatusta voitaisiin kehittää niiden perusteella.

Jatkotutkimuksissa olisi hyvä kartoittaa lasten kokemuksia laajemmassa ikähaarukassa, sillä teoriaosiossa esittelemiemme tutkimuksien perusteella vaikuttaisi siltä, että aiemmissa tutkimuksissa on pääsääntöisesti tutkittu 4-6-vuotiaita päiväkotiin osallistuneita lapsia. Erityisesti tarvetta näyttäisi olevan perhepäivähoitoon osallistuneiden lasten kokemusten kartoittamiselle. Varhaiskasvatuksen laatua tutkiessa on hyvä huomioida myös perhepäivähoitoon osallistuneet lapset, koska Forryn ym. (2013, 894) mukaan päiväkodin ja perhepäivähoidon laatu saattavat erota toisistaan, sillä perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksen laatu määräytyy ensisijaisesti perhepäivähoitajan toiminnan perustella

Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa nykyhetken lisäksi myös tulevaisuuteen ja olisikin kiinnostava tietää, onko lasten varhaiskasvatuskokemuksilla yhteys myöhempiin koulukokemuksiin. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi aiheesta toteutettu seurantatutkimus. Laatu näyttäytyy erilaisena eri henkilöiden näkökulmissa, joten kiinnostavaa olisi myös selvittää miten lapsen, huoltajan sekä lastentarhanopettajan tai perhepäivähoitajan näkemykset eroavat toisistaan, kun kailta osapuolilta kysyttäisiin lapsen varhaiskasvatuskokemuksista. Tulokset voisivat antaa mielenkiintoista lisätietoa lapsinäkökulman ja lapsen näkökulman eroista sekä lapsen osallisuuden merkityksestä varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET

- Ahlbeck, J., Lappalainen, P., Launis, K., & Tuohela, K. 2017. *Childhood, literature and science: fragile subjects*. Milton Park, Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvaori & L. Tiittula (toim.). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K. & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen: Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. *Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja -selvityksiä 2014:13*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Bauer, M. W. 2011. Classical content analysis: a review. Teoksessa M. W. Bauer & G. Gaskell. *Qualitative researching with text, image and sound. A practical handbook*. London: SAGE Publications Ltd, 132-151.
- Brinkmann, S. 2012. Interviewing. Teoksessa L. M. Given. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 471-475.
- Brumariu, L. E. 2015. Parent-Child Attachment and Emotion Regulation. *New Directions for Child and Adolescent Development* 148, 31-45.
- Burr, V. 2015. *Social Constructionism*. Third edition. East Sussex ; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Ceglowski, D., Bacigalupa, C. 2002. Four Perspectives on Child Care Quality. *Early Childhood Education Journal* 30 (2), 87-92.
- Clark, V. L. P. & Ivankova, N. V. 2016. *Mixed Methods Research: A Guide to the Field*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Coplan, R. J. & Arbeau, K. A. 2009. Peer Interactions and Play in Early Childhood. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen. *Handbook of Peer Interactions, Relationships and Group*. New York: The Guildford Press, 143-161.
- Dearing, E., McCartney, K. & Taylor, B. A. 2009. Does Higher Quality Early Child Care Promote Low-Income Children's Math and Reading Achievement in Middle Childhood? *Child Development* 80 (5), 1329-1349.
- Denham, S., Warren, H., von Salisch, M., Benga, O., Chin, J-U & Geangu, E. 2011. Emotions and Social Development in Childhood. Teoksessa P. K. Smith & C. H. Hart. *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. 2nd ed. Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd, 413-433.
- Druckman, D. 2011. *Doing Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Fabes, R. A., Gaertner, B. M. & Popp, T. K. 2006. Getting Along with Others: Social Competence in Early Childhood. Teoksessa K. McCartney. *Blackwell Handbook of Early Childhood Development*. Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd, 297-316.

- Forry, N., Iruka, I., Tout, K., Torquati, J., Susman-Stillmane, A., Bryant, D., Daneri, M. P. 2013. Predictors of quality and child outcomes in family child care settings. *Early Childhood Research Quarterly* 28 (4), 893-904.
- Gill, K. & Jay, J. 2018. Supporting Kindergarten Children's Social and Emotional Development: Examining the Synergetic Role of Environments, Play, and Relationships. *Journal of Research in Childhood Education*.
- Greig, A., Taylor, J. & MacKay, T. 2007. *Doing research with children*. 2nd ed. Los Angeles ; London: SAGE.
- Hadley, F. 2012. Early Childhood Staff and Families' Perceptions: Diverse Views about Important Experiences for Children Aged 3–5 Years in Early Childhood Settings. *Contemporary Issues in Early Childhood* 13 (1), 38-49.
- Hatfield, B. E., Burchinal, M. R., Pianta, R. C., & Sideris, J. (2016). Thresholds in the association between quality of teacher–child interactions and preschool children's school readiness skills. *Early Childhood Research Quarterly* 36, 561–571.
- Hay, D. F., Caplan, M. & Nash, A. 2009. The Beginnings of Peer Relations. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen. *Handbook of Peer Interactions, Relationships and Group*. New York: The Guildford Press, 121-142.
- Hoff, E. 2006. Language Experience and Language Milestones During Early Childhood. Teoksessa K. McCartney. *Blackwell Handbook of Early Childhood Development*. Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd, 233-251.
- Ishimine, K. & Tayler, C. 2014. Assessing Quality in Early Childhood Education and Care. *European Journal of Education* 49 (2), 272-290.
- Ishimine, K., Tayler, C. & Bennet, J. 2015. Quality and Early Childhood Education and Care: A Policy Initiative for the 21st Century. *International Journal of Child Care and Education Policy* 4 (2), 67-80.
- Julien, H. 2012. Content Analysis. Teoksessa L. M. Given. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 121-124.
- Karila, K. 2012. A Nordic Perspective on Early Childhood Education and Care Policy. *European Journal of Education* 47 (4), 584-595.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2016:6. http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf [luettu 18.11.2018]
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf> [luettu 28.5.2019]

- Kirmanen, T. 2000. *Lapsi ja pelko: sosiaalipsykologinen tutkimus 5-6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta*. Väitöskirja. Kuopion yliopisto: Sosiaalitieteen laitos.
- Kragh-Müller, G. & Isbell, R. 2011. Children's Perspectives on Their Everyday Lives in Child Care in Two Cultures: Denmark and the United States. *Early Childhood Education Journal* 39 (1), 17–27.
- Kruise, K. & Kalmus, V. 2017. Supernatural Creatures, Accidents, and War: Young Children's Television-related Fears and Coping Strategies. *Television & New Media* 18 (3), 252-268.
- LaBar, K. S. 2016. Fear and Anxiety. Teoksessa A.K. Anderson, L. F. Barrett, L. F. & J. M. Haviland-Jones. *Handbook of Emotions*. Fourth edition. New York, NY: The Guilford Press, 751-773.
- Lahikainen, A. R., Kirmanen, T., Kraav, I. & Taimalu, M. 2003. Studying Fears in Young Children: Two Interview Methods. *Childhood* 10 (1), 83-104.
- Løkken, I. M., Broekhuizen, M. L., Barnes, J., Moser, T., & Bjørnstad, E. 2018. Interaction quality and children's social-emotional competence in Norwegian ECEC. *Journal of Early Childhood Education Research* 7 (2), 338-361.
- Loxton, H. 2009. Monsters in the dark and other scary things: preschoolers' self-reports. *Journal of Child and Adolescent Mental Health* 21 (1), 47-60.
- MacNaughton, G., Hughes, P. & Smith, K. 2007. Young children's rights and public policy: Practices and possibilities for citizenship in the early years. *Children & Society* 21 (6), 458-469.
- Maier, M. A. 2018. Content Analysis: Advantages and Disadvantages. Teoksessa M. Allen. *The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 240-245.
- Manning, M., Garvis, S., Fleming, C. & Wong, T. W. G. 2017. The relationship between teacher qualification and the quality of the early childhood education and care environment. *Campbell Systematic Reviews* 2017:1.
- Mashford-Scott, A., Church, A. & Collette, T. 2012. Seeking Children's Perspectives on their Wellbeing in Early Childhood Settings. *International Journal of Early Childhood* 44 (3), 231-247.
- Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Leseman, P. 2015. A review of research on the effects of early childhood Education and Care (ECEC) upon child development. CARE project. http://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/new_version_CARE_WP4_D4_1_Review_on_the_effects_of_ECEC.pdf [luettu 10.7.2019]
- Meltzer, H., Vostanis, P., Dogra, N., Doos, L., Ford, T. & Goodman, R. 2009. Children's specific fears. *Child: Care, Health and Development* 35 (6), 781-789.
- Metsämuuronen, J. 2011. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. 1. uudistettu laitos, e-kirja 1. painos. Helsinki: International Methelp.
- Månsson, A. 2008. The construction of "the competent child" and early childhood care: Values education among the youngest children in a nursery school. *Educare* 3, 21-41.
- Mäkelä, P. 2010. 4-6 –vuotiaiden päiväkotiiin liittyvät pelot. *Varhaiskasvatuksen pro gradu –tutkielma*. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos.

- Neuendorf, K. A. 2017. *The Content Analysis Guidebook*. London: SAGE Publications Ltd.
- OECD. 2006. *Starting Strong II: Early childhood education and care*. OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. https://www.unicef.org/easterncaribbean/spmapping/Implementation/ECD/Starting-StrongII_OECD_2006.pdf [luettu 27.5.2019]
- OECD. 2017. *Education at a Glance 2017*. OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en> [luettu 29.5.2019]
- OPH. 2016. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf [luettu 29.10.2018]
- Oranen, M. 2008. *Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä*. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki: Multiprint.
- Pianta, R., Downer, J. & Hamre, B. 2016. *Quality in Early Education Classrooms: Definitions, Gaps, and Systems*. *The Future of Children* 26 (2), 119-137.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. *Lasten haastattelu tutkijan haasteena*. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampereen yliopisto, 145-169. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65398/lasten_tietoyhteiskunta_2001.pdf#page=144 [luettu 26.6.2019]
- Robinson, M. 2008. *Child development 0-8: A journey through the early years*. Maidenhead; New York: Open University Press, McGraw Hill.
- Roos, P. & Rutanen, N. 2014. *Metodologisia haasteita ja kysymyksiä lasten tutkimushaastattelussa*. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti, Journal of Early Childhood Education Research* 3 (2), 27-47.
- Sandseter, E. & Seland, M. 2016. *Children's Experience of Activities and Participation and their Subjective Well-Being in Norwegian Early Childhood Education and Care Institutions*. *Child Indicators Research* 9 (4), 913-932.
- Sandseter, E. & Seland, M. 2018. *4-6 year-Old Children's Experience of Subjective Well-Being and Social Relations in ECEC Institutions*. *Child Indicators Research* 11 (5), 1585-1601.
- Sammons, P., Elliot, K., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. 2004. *The impact of pre-school on young children's cognitive attainments at entry to reception*. *British Educational Research Journal* 30 (5), 691-712.
- Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj, I., Taggart, B., Smees, R., & Toth, K. 2014. *Influences on students' social-behavioural development at age 16: Effective pre-school, primary & secondary education project (EPPSE)*. London: Department for Education. https://dera.ioe.ac.uk/20874/1/RR351_-_Influences_on_students__social-behavioural_development_at_age_16.pdf [luettu 10.6.2019]
- Saywitz, K. J. & Camparo, L. B. 2014. *Interviewing Children: A Primer*. Teoksessa G. B. Melton, A. Ben-Arieh, J. Cashmore, G. S. Goodman & N. K. Worley. *The SAGE Handbook of Child Research*. London: SAGE Publications Ltd, 371-399.

- Schreier, M. 2014. Qualitative Content Analysis. Teoksessa U. Flick. The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis. London: SAGE Publications Ltd, 170-189.
- Schultheiss, D. E. & Wallace, E. 2012. An introduction to social constructionism in vocational psychology and career development. Teoksessa P. McIlveen & D. E. Schultheiss (toim.) Social constructionism in vocational psychology and career development. Rotterdam: Sense Publishers, 1-8.
- Scopelliti, M. & Musatti, T. 2013. Parents' View of Child Care Quality: Values, Evaluations, and Satisfaction. *Journal of Child and Family Studies* 22 (8), 1025-1038.
- Sheridan, S., & Pramling-Samuelsson, I. (2001). Children's conception of participation and influence in pre-school: A perspective of pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood* 2 (2), 169-194.
- Sommer, D., Samuelsson, I. P. & Hundeide, K. 2013. Early childhood care and education: a child perspective paradigm. *European Early Childhood Education Research Journal* 21(4), 459-475.
- Suomen perustuslaki 1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6> [luettu 30.10.2018]
- TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [luettu 8.5.2019]
- THL. 2018. Varhaiskasvatus 2017. <https://thl.fi/en/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito> [luettu 29.10.2018]
- Thompson, R. A. & Lagattuta, K. H. 2006. Feeling and Understanding: Early Emotional Development. Teoksessa K. McCartney. *Blackwell Handbook of Early Childhood Development*. Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd, 317-337.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatuslaki 2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540> [luettu 29.10.2018]
- Venninen, T., Leinonen, J., Lipponen, L. & Ojala, M. 2014. Supporting Children's Participation in Finnish Child Care Centers. *Early Childhood Education Journal* 42 (3), 211-218.
- Wiltz, N. & Klein, E. 2001. "What do you do in child care?" - Children's perceptions of high and low quality classrooms. *Early Childhood Research Quarterly* 16 (2), 209-236.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf [luettu 30.10.2018]
- Young, R. A. & Collin, A. 2004. Introduction: Constructivism and social constructionism in the career field. *Journal of Vocational Behavior* 64, 373-388.
- Zisenwine, T., Kaplan, M., Kushnir, J. & Sadeh, A. 2013. Nighttime Fears and Fantasy-Reality Differentiation in Preschool Children. *Child Psychiatry and Human Development* 44 (1), 186-199.

LIITTEET

LIITE 1: Lasten kielteiset kokemukset varhaiskasvatuksessa

PELKISTETYT ILMAUKSET	P	T	PK	PH	ALALUOKKA	P	T	PK	PH	YLÄLUOKKA	P	T	PK	PH	YHDISTELEVÄ LUOKKA	P	T	PK	PH
- Tyhjä	358	312	595	75	Ei vastausta	358	312	595	75										
- En tiedä	70	71	133	8	Ei mikään	408	464	798	74										
- Ei mikään	338	393	665	66															
- Jokin asia	7	3	9	1	Jokin asia	7	3	9	1										
- Kaikki	4	5	9	-	Kaikki asiat	4	5	9	1										
- Syöminen	22	28	48	2	Ruokailutilanne	23	29	50	2	RUOKAILU	114	103	218	9					
- Juominen	-	1	1	-															
- Syöttäminen	1	-	1	-	Ruokailupaikka	1	-	1	-										
- Osa lapsista syö eri paikassa	1	-	1	-															
- Paha ruoka	82	70	146	6	Epämieluisa ruoka	86	73	152	7										
- Ei saa haluamaansa ruokaa	4	3	6	1															
- Ruoka on vaikea nieleä	1	-	1	-	Haasteet ruokailussa	3	-	3	-										
- Vispipuuro ei lähde kauhasta	1	-	1	-															
- Astiat rikkoontuu helposti	1	-	1	-															
- Liian vähän aikaa syödä	1	1	2	-	Ruokailun kesto	4	2	2	-										
- Kakan pyyhintä	1	-	1	-	WC-käynnit	5	5	7	3	WC-KÄYNNIT	9	9	14	4					
- Kakkaaminen	2	3	4	1															
- Pissaaminen	2	1	2	1															
- Vessassa käynti	-	1	-	1															
- Vauvoilta tulee kakka	-	1	1	-															
- Kakka haisee	1	-	-	1	Eritteisiin liittyvät huolet	3	3	5	1										
- Kakka tai pissa tulee housuun	2	2	4	-															
- Vaippojen laittaminen	1	-	1	-															
- Käsienvesu	-	1	1	-	Käsienvesu	-	1	1	-										

- Hiihto	5	5	9	1	Talviliikunta	8	6	13	1						PÄIVÄHOIDON OHJATTU TOIMINTA	147	97	239	5
- Pulkkamäki	1	1	2	-															
- Askartelu	10	3	13	-	Kuvataide	17	10	27	-	KÄDENTAI- DOT	19	10	29	-					
- Maalaus	1	1	2	-															
- Muovailu	-	2	2	-															
- Piirtäminen	5	4	9	-															
- Väriystehtävät	1	-	1	-															
- Käsiyöt	1	-	1	-	Käsiyö	1	-	1	-										
- Rakentaminen	1	-	1	-	Rakentaminen	1	-	1	-										
- Laulaminen	13	2	15	-	Esiintymistilanteet	14	3	17	-	ESIINTYMINEN	14	3	17	-					
- Esiintyminen	1	1	2	-															
- Lukeminen	10	6	15	1	Lukeminen	10	6	15	1	LUKUHETKET	12	9	20	1					
- Sadun kuuntelu	2	2	2	-	Satuhetki	2	3	5	-										
- Lyhyt unisatu	-	1	1	-															
- Kielikylpy	2	-	2	-	Opetustilanteet	32	15	47	-	TEHTÄVIEN TEKO	83	48	128	3					
- Suujumppa	1	-	1	-															
- Lystitunti	1	-	1	-															
- Askeleittain hetki	-	1	1	-															
- Kellon katselu	-	1	1	-															
- Muskari	1	-	1	-															
- Aamupiri	21	11	32	-															
- Piirissä olo	6	2	8	-															
- Tehtävien teko	7	5	10	2	Tietyt tehtävätyypit	33	21	51	3										
- Eskaritehtävät	14	10	24	-															
- Kirjatehtävät	1	-	1	-															
- Kynätehtävät	1	-	1	-															
- Tylsät tehtävät	-	2	2	-															
- Nukketehtävät	1	-	1	-															
- Koritehtävät	2	-	2	-															
- Kotitehtävät	1	2	2	1															
- Paperihommat	-	1	1	-															
- Pöytähommat	2	1	3	-															
- Logikojen teko	2	-	2	-															
- Poliisityöt	1	-	1	-															
- Palapelipassi	1	-	1	-															
- Läksyjä ei tule tarpeesi	-	1	1	-						Tehtävien määrä	-	1	1	-					
- Helpot tehtävät	7	2	9	-	Tehtävien vaatimustaso	11	7	18	-										
- Vaikeat tehtävät	3	-	3	-															
- Helpot läksyt	-	1	1	-															
- Eskarissa asioita, joita osaan	1	1	2	-															
- Liian helpot kysymykset	-	2	2	-															
- Ope neuvoo, vaikka osaan	-	1	1	-															
- Keskeneräinen projekti	1	-	1	-	Keskeneräisen	2	-	2	-										

- Jos ei saa tehdä unohtamaansa asiaa	1	-	1	-	asian teko																							
- Uusien asioiden opettelu	1	-	1	-	Uuden opettelu	1	-	1	-																			
- Tehtävä menee pieleen	-	2	2	-	Vaikeudet tehtävissä	4	4	8	-																			
- Väärin vastaaminen	1	-	1	-																								
- Jos ei osaa tehdä jotain	3	2	5	-																								
- Kaveri eri ryhmässä	2	-	-	-	Ryhmän kokoonpano	10	6	14	2	RYHMÄÄN KUULUMINEN	22	18	31	9														
- Sisarus eri ryhmässä	2	-	-	-																								
- Isot ryhmät	1	-	-	-																								
- Iso koko	-	1	1	-																								
- Ei oman ikäisiä lapsia	1	1	1	1																								
- Ryhmässä vain yhtä sukupuolta	-	2	2	1																								
- Paljon pieniä lapsia	1	-	-	-																								
- Liikaa lapsia	3	2	2	-																								
- Ryhmän vaihtuminen	2	2	4	-																Ryhmän vaihtuminen	4	7	4	7				
- Varahoito	2	5	-	7																								
- Eskari	3	1	4	-	Tietyssä ryhmässä oleminen	7	4	11	-	PÄIVÄHOIDOSSA VIIHTYMÄTTÖMYYS	200	182	345	37														
- Pienryhmät	1	-	1	-																								
- Tietyssä ryhmässä olo	3	3	6	-																								
- Tyttöjen kerhoon kuuluminen	1	-	1	-	Kerhoihin kuuluminen	1	1	2	-																			
- Kerhoihin ei pääse	-	1	1	-																								
- Kotiinlähtö kesken leikin	6	5	10	1	Kotiin hakeminen	36	26	58	4										KOTIINLÄHTÖ	36	26	58	4					
- Vanhemmat tulevat hakemaan aikaisin	7	6	11	2																								
- Vanhemmat tulevat hakemaan myöhään	4	4	8	-																								
- Kaveria haetaan aiemmin	9	6	15	-																								
- Kotiinlähtö	10	5	14	-																								
- Vanhempia ikävä	36	56	89	3	Perheen ikävöinti	66	94	146	14	KOTI-ikävä	66	94	146	14														
- Vanhemmista erossa olo	24	28	44	8																								
- Sisaruksista erossa olo	1	3	3	1																								
- Koti-ikävä	5	7	10	2																								
- En viihdy siellä	5	-	4	1	Päivähoidossa oleminen vs. poissaoleminen	46	19	60	5	PÄIVÄHOIDOSSA OLEMINEN	46	19	60	5														
- Haluaisi olla kotona	9	6	13	2																								
- Päiväkotiin jääminen	31	12	41	2																								
- Päiväkodista poissaolo	1	1	2	-																								
- Päiväkodin päivärtymi tai aikataulu	2	-	2	-	Päivärtymi	2	-	2	-	PÄIVÄHOIDON RYTMİ	30	25	50	5														
- Päivä on liian pitkä	11	6	17	-	Päivän kesto	11	7	18	-																			
- Loppuu liian pian	-	1	1	-																								

- Ei saa keinoa	-	1	1	-	Spesifit rajoitukset	10	11	21	-	TILANNEKOHTAISET RAJOITUKSET	10	11	21	-	PÄIVÄHOIDON SÄÄNNÖT JA RAJOITUKSET	226	177	381	22																						
- Ei saa laskea liukumäkeä	1	-	1	-																																					
- Ei pääse rakentamaan	1	-	1	-																																					
- Ei saa lukea	-	1	1	-																																					
- Ei saa aina luistella	-	2	2	-																																					
- Ei saa paistaa makkaroita	1	-	1	-																																					
- Ei saa aina pelata sählyä	1	-	1	-																																					
- Ei saa olla apulainen	1	2	3	-																																					
- Pallomerikielto	-	1	1	-																																					
- Ei saa tehdä mitä haluaa	21	14	32	3	Epämieluisa tekeminen	25	19	41	3	TOIMINNAN RAJOITTAMINEN	29	25	51	3																											
- Pitää tehdä jotain mitä ei halua	-	3	3	-																																					
- Aina ei ole lelopäivä	3	1	4	-																																					
- Pitää tehdä jotain rankkaa	1	1	2	-																																					
- Ei mennä uimahalliin	-	3	3	-	Ei saa mennä haluamaansa paikkaan	4	6	10	-																																
- Ei saa mennä tatamille	1	-	1	-																																					
- Ei pääse saliin	3	3	6	-																																					
- Pitäisi kuunnella aikuisia	-	1	1	-	Aikuisten totteleminen	52	44	86	10																																
- Aikuinen laskee kolmeen	-	1	1	-																																					
- Lapset ei tottele aikuisia	4	4	6	2																																					
- Ei määrätä aikuisia	1	-	1	-																																					
- Aikuiset komentaa	39	34	65	8																																					
- Aikuiset toruvat	-	1	1	-																																					
- Aik. ei anna tehdä jotakin	8	3	11	-																																					
- Säätöjen noudattaminen	4	2	6	-	Säätöjen noudattaminen	4	2	6	-	PÄIVÄHOITO- ARJEN YLEISET SÄÄNNÖT	175	126	282	19																											
- Jäähylle joutuminen	28	16	39	5	Rangaistukset	28	20	43	5																																
- Rangaistukset	-	4	4	-																																					
- Ei saa: ottaa lelua minne haluaa	2	2	4	-	Yleistä toimintaa koskevat säännöt	20	15	33	2																																
- potkia mattoa	1	-	1	-																																					
- mennä lätäköihin	2	-	2	-																																					
- maata kun leikkii autoilla	1	-	-	1																																					
- katsoa telkkaria	5	2	6	1																																					
- pyöriä keiuksissa	-	1	1	-																																					
- syödä lunta	-	2	2	-																																					
- koskea pianoon	-	1	1	-																																					
- kiipeillä	1	1	2	-																																					
- tapella	-	1	1	-																																					
- leikkiä piilosta sisällä	-	1	1	-																																					
- tuoda haluamaansa lelua	2	-	2	-																																					
- ajaa takaa autolla	1	-	1	-																																					
- seistä pöydällä	-	1	1	-																																					
	2	-	2	-																																					

- Kaveri ei kuuntele	-	2	2	-	Kaverit eivät kuuntele	-	2	2	-	ULKOPUOLISUUDEN KOKEMINEN	285	321	580	26					
- Ei kutsuta synttäreille	1	-	1	-	Syntymäpäiväkutsut	1	1	2	-										
- Vaikea olla tasapuolinen, kun kaikki haluaa synttäreille	-	1	1	-															
- Yksin olo	23	38	55	6	Yksin oleminen	66	72	129	9										
- Ei ole kavereita	43	34	74	3	Kaikki ei pidä minusta	1	1	2	-										
- Kaikki ei tykkää musta	1	1	2	-															
- Ampumaleikit	-	1	-	1	Tietyt leikit	32	26	49	9	EPÄMIELUISAT LEIKIT JA LELUT	56	38	84	10					
- Kotileikit	5	3	8	-															
- Ponileikit	-	2	2	-															
- Nukke ja barbileikit	7	2	9	-															
- Dinoleikit	-	2	2	-															
- Leijonaleikit	-	1	1	-															
- Autoleikit	2	5	7	-															
- Hirviöleikit	1	-	1	-															
- Hämähäkileikki	1	-	1	-															
- Dominoleikki	-	1	1	-															
- Sheriffileikit	1	-	1	-															
- Munamiesleikit	-	1	1	-															
- Sotaleikit	2	-	2	-															
- Tyynyleikit	-	1	1	-															
- Hippaleikit	1	-	-	1															
- Susileikit	1	-	1	-															
- Kampaamoleikit	1	-	1	-															
- Kuraleikit	-	1	1	-															
- Koiraleikit	-	1	-	1															
- Piiloleikit	2	1	-	3															
- Pahisleikit	1	-	-	1															
- Kepillä leikkiminen	1	-	-	1															
- Hurjat leikit	1	1	2	-															
- Tietyt leikit	3	2	5	-															
- Lumileikit	2	1	2	1															
- Leikkiminen	5	3	8	-	Leikkiminen	6	4	10	-										
- Väsyneenä leikkiminen	-	1	1	-															
- Muu paitsi leikkiminen	1	-	1	-															
- Päiväkodin lelut	8	1	9	-	Päivähoidon lelut	18	8	25	1										
- Dublot ja legot	4	3	7	-															
- Roolivaatteet	-	2	2	-															
- Tyttöjen jutut	1	-	-	1															
- Palapelit	5	2	7	-															
															LEIKKITILANTEET	179	178	313	44

- Leikin hajoaminen	1	1	2	-	Leikki epäonnistuu	14	21	30	5	LEIKKEJÄ JA LELUJA KOSKEVAT HUOLET	84	93	155	22					
- Leikin pilaaminen	12	20	28	4															
- Leikki ei suju	1	-	-	1															
- Leikin keskeytyminen	15	14	28	1	Leikkiä häiritään	23	30	51	2										
- Leikin häiritseminen	8	16	23	1															
- Lelu kadoksissa	2	3	4	1	Lelu ei ole saatavilla	5	6	9	2										
- Lelujen piilottaminen	2	2	4	1															
- Ei yletä leluun	1	-	-	1															
- Unikaveri putoaa	-	1	1	-															
- Asioiden rikkominen	5	2	7	-	Esineiden rikkominen	6	3	8	1										
- Tavara on rikki	1	1	1	1															
- Asioiden omiminen	3	3	6	-	Lelujen jakaminen	8	4	12	-										
- Lelujen jakaminen	3	1	4	-															
- Toisten leluja ei saa lainata	1	-	1	-															
- Ei samoja leluja kuin muilla	1	-	1	-															
- Esineen otto toiselta	28	28	44	12	Esineen ottaminen toiselta	28	28	44	12										
- Tavarointa ei huomioida	-	1	1	-	Esineiden huomiointi	-	1	1	-										
- Sattuminen	10	24	25	9	Sattuminen	20	35	43	12										
- Itseä sattuu	9	11	17	3															
- Kieli jää kiinni	1	-	1	-															
- Sattuu vahinkoja	1	1	2	-	Vahinkojen sattuminen	2	2	4	-										
- Törmääminen	1	1	2	-															
- Pään kolahtaminen	2	-	2	-	Pään kohdistuvat kolhut	4	-	4	-										
- Pallo osuu naamaan	1	-	1	-															
- Leuan kopsauttaminen	1	-	1	-															
- Kaatuminen	8	7	15	-	Kaatuminen	8	7	15	-										
- Putoaminen jostakin	2	-	2	-	Putoaminen	2	-	2	-										
- Joku on parempi jossain	2	-	2	-	Kilpaileminen	2	2	4	-										
- Kilpaileminen	-	2	2	-															
- Jalkapallossa vinoon syöttäminen	1	-	1	-	Jalkapallossa vinoon syöttö	1	-	1	-										
- En pysy perässä	-	1	1	-	Perässä pysyminen	-	1	1	-										
- Kiusaaminen	296	273	557	12	Kiusaaminen	325	346	654	17										
- Pojat kiusaa	23	66	85	4															
- Tytöt kiusaa	5	4	8	1															
- Leikissä kiusaaminen	1	3	4	-															
- Epäreilu kohtelu	-	1	1	-	Epäoikeudenmukainen kohtelu	-	1	1	-										
- Häiritseminen ruokailussa	1	4	5	-	Rauhattomuus ruokailussa	1	5	6	-										
- Ruokien heittäminen	-	1	1	-															
- Kaveri yrittää tulla vessaan	-	2	2	-	Vessarauhan	-	4	4	-										
- Kiusaaminen	296	273	557	12	KIUSAAMINEN	325	347	655	17										
- Pojat kiusaa	23	66	85	4															
- Tytöt kiusaa	5	4	8	1															
- Leikissä kiusaaminen	1	3	4	-															
- Epäreilu kohtelu	-	1	1	-	Rauhattomuus ruokailussa	1	5	6	-										
- Häiritseminen ruokailussa	1	4	5	-															
- Ruokien heittäminen	-	1	1	-	Vessarauhan	-	4	4	-										
- Kaveri yrittää tulla vessaan	-	2	2	-															

- Joku ränkyttää vessan ovea	-	1	1	-	häirintä					EPÄKOHTELIAS TOIMINTA	30	55	79	6	EPÄASIALLINEN TOIMINTA VERTAISTEN KESKUUDESSA	940	1015	1871	84
- Avaa wc:n ja näyttää muille	-	1	1	-															
- Nukkarissa häiritseminen	1	2	3	-	Päiväunilla häiritseminen	1	2	3	-										
- Huono käytös	1	1	2	-	Häiritsevä käyttäytyminen	6	12	17	1										
- Sikailu	-	1	1	-															
- Takapuolen näyttäminen	-	2	2	-															
- Häiritseminen	5	8	12	1															
- Pelleily	-	2	2	-	Pelleily	-	2	2	-										
- Pelottelu	3	3	6	-	Pelottelu	3	3	6	-										
- Riehuminen	7	8	12	3	Riehuminen	7	8	12	3										
- Jahtaaminen	4	14	17	1	Jahtaamistilanteet	5	14	18	1										
- Karkuun juokseminen	1	-	1	-															
- Pahanteko	1	3	3	1	Pahanteko	1	3	3	1										
- Tyhmyyksien tekeminen	5	1	6	-	Tyhmät teot	5	1	6	-										
- Vakoileminen	1	1	2	-	Vakoileminen	1	1	2	-										
- Syyttäminen	-	2	2	-	Syyttäminen	-	2	2	-										
- Komentaminen tai määräily	20	35	52	3	Komentaminen	20	35	52	3										
- Ärsyttäminen	11	7	17	1	Härnäminen	13	7	18	1										
- Kaveri kysy kuka pieras	1	-	1	-															
- Jankuttaminen	2	-	1	1	Jankuttaminen	2	-	1	1										
- Väittäely	1	-	1	-	Väittelemine	1	-	1	-										
- Huutaminen	22	23	43	2	Huutaminen	22	23	43	2										
- Ikävät ja rumat sanat	14	21	34	1	Rumat puheet	16	33	47	2										
- Kiroilu	2	8	10	-															
- Vessajuttujen puhuminen	-	4	3	1															
- Haukkuminen ja nimittely	42	50	91	1	Pilkkaaminen	50	57	106	1										
- Pilkkaaminen	-	1	1	-															
- Toiselle nauraminen	7	5	12	-															
- Vitsittely	-	1	1	-															
- Vähättely	1	-	1	-															
- Kiristäminen	-	1	1	-	Uhkaileminen	1	3	4	-										
- Uhkailu	1	2	3	-															
- Irvistäminen	-	1	1	-	Irvailu	1	4	5	-										
- Kielen näyttäminen	1	3	4	-															
- Tuijottaminen	-	1	1	-	Tuijottaminen	-	1	1	-										
- Lällättely	6	9	14	1	Lällättely	6	9	14	1										
- Matkiminen	-	5	5	-	Matkiminen	-	5	5	-										
- Ravistaminen	1	-	1	-	Ravistaminen	1	-	1	-										
- Repiminen	2	1	3	-	Repiminen	7	9	8	8										
- Kädestä vetäminen	-	2	2	-															
- Tukistaminen	1	-	1	-															
- Repiminen hiuksista	2	3	1	4															
- Repiminen vaatteista	2	3	1	4															

LIITE 2: Kielteiset kokemukset vertaisten kanssa

PELKISTETYT ILMAUKSET	P	T	PK	PH	ALALUOKKA	P	T	PK	PH	YLÄLUOKKA	P	T	PK	PH	YHDISTELEVÄ LUOKKA	P	T	PK	PH
- Ei vastausta	432	391	739	84	Ei vastausta	432	391	739	84										
- Ei mikään	590	539	105	70	Ei mikään	693	628	1238	83										
- En tiedä	103	89	179	13															
- Joku	13	5	16	2	Jokin asia	13	5	16	2										
- Puheen keskeyttäminen	-	1	1	-	Keskustelut	2	5	7	-	VUOROVAIKU- TUSTILANTEET	6	18	24	-					
- Kaveri ei kuuntele	2	4	6	-															
- Salaisuuden paljastaminen	-	1	1	-	Luottamuksen pettäminen	1	6	7	-										
- Lupauksen pettäminen	1	5	6	-															
- Lähelle tuleminen	1	1	2	-	Läheisyys	2	1	3	-										
- Halaaminen	1	-	1	-															
- Kaveri on tyhmä	-	1	1	-	Kaverin toiminta	1	6	7	-										
- Kaveri on hidas	-	1	1	-															
- Kaveri on sammakko	1	-	1	-															
- Kaveri on hassu	-	1	1	-															
- Ei pyydetä anteeksi	-	3	3	-															
- Erimielisyydet	14	13	25	2	Erimielisyydet	27	43	67	3										
- Erimielisyydet leikkiin liittyen	13	30	42	1															
- Riidat ja kinastelut	161	272	411	22															
- Riidat leluista	33	13	38	8															
- Riidat leikkiin liittyen	14	29	41	2															
- Väittelyt	-	1	1	-															
- Menty kertomaan turhaan	1	1	2	-	Turhat syytökset	2	1	5	-										
- Turhasta syyttäminen	2	1	3	-															
- Kaveri ei halunnut halata	-	1	1	-	Kaveri ei tee haluamaani asiaa	-	3	1	2										
- Kaveri ei pidä aurinkola- seja	-	1	-	1															
- Kaverit eivät pysähtyneet	-	1	-	1															
- Mielen pahoittaminen	1	5	6	-	Mielen pahoittaminen	10	27	33	4										
- Mykkäkoulun pitäminen	-	1	1	-															
- Suuttuminen	7	19	24	2															
- Häviäminen	2	2	2	2															
- Hermostuminen	1	1	2	-															
- Itkeminen	6	13	18	1	Hermostuminen	1	1	2	-										
					Itkeminen	6	13	18	1										
										MUUTOKSET TUNNE- TILOISSA	20	47	61	6	HAASTEET				

- Kiukuttelu	-	5	5	-	Kiukutteleminen	2	6	7	1						VUOROVAIKU- TUSTILANTEISSA	467	717	1124	60											
- Mököttäminen	2	1	2	1																										
- Joskus ei jaksa	1	-	1	-	Alhainen vireystaso	1	-	1	-																					
- Kaveri on poissa	6	14	17	3	Kaverista erossa oleminen	11	20	28	3	KAVERISTA EROSSA OLEMINEN	13	24	34	3																
- Kotiinlähtö eri aikaan	5	6	11	-																										
- Muuttaminen	1	1	2	-	Kaverista eroon joutuminen	2	4	6	-																					
- Eri kouluun meneminen	1	-	1	-																										
- Eri ryhmässä oleminen	-	1	1	-																										
- Ruokailussa eri pöytään	-	1	1	-																										
- Eksyminen	-	1	1	-																										
- Vaikeuksia päästä mukaan	-	1	1	-	Ulkopuolelle jääminen	171	231	389	13	ULKOPUOLISUUDEN KOKEMINEN	191	266	443	14																
- Jää leikin ulkopuolelle	102	124	222	4																										
- Kaveri ei leiki	66	100	157	9																										
- Syrjintä	2	1	3	-																										
- Ei kutsuta synttäreille	-	4	4	-																										
- Jonkun muun puolella oleminen	-	1	1	-																										
- Tulee valituksi viimeisenä	1	-	1	-																										
- Ei ole kavereita	8	7	15	-	Yksinäisyys	15	24	39	-																					
- Yksin oleminen	7	17	24	-																										
- Kaveri ei pidä minusta	-	4	3	1	Haasteet ystävyysuhteessa	5	9	13	1																					
- Ystävyyspuheen päätyminen	5	5	10	-																										
- Yksin siivoaminen	-	2	2	-	Itsenäinen toiminta	-	2	2	-																					
- Ei anneta leikkiä haluamalla lelulla	12	7	17	2	Epämieluisat leikit	38	29	59	8	LEIKKEJÄ KOSKEVAT HUOLET	77	61	128	10																
- Tietty leikit	25	21	40	6																										
- Väkisin leikissä pitäminen	1	-	1	-																										
- Yhteislaulut	-	1	1	-																										
- Leikin keskeyttäminen	9	3	12	-	Leikkiä häiritään	18	15	32	1																					
- Leikin häiritseminen	9	12	20	1																										
- Ei mitään tekemistä	2	-	2	-	Tekemisen puute	4	1	5	-																					
- Ei tiedetä mitä leikkiä	2	1	3	-																										
- Ei saa leikkiä kenen kanssa haluaa	5	6	11	-	Epämieluisa leikkiseura	17	16	32	1																					
- Jonkun kanssa leikkiminen	4	3	6	1																										
- Leikkeihin tulo kutsumatta	8	7	15	-																										
- Lelujen hävittäminen	3	-	3	-	Lelu kadoksissa	3	-	3	-																					
- Esine on mennyt rikki	2	2	3	1	Esineiden rikkominen	21	10	29	2																					
- Tavaroiden tai leikkien rikkominen	19	8	26	1																										
										ESINEITÄ	60	42	86	16																

- Toiselle nauraminen	5	1	6	-						VERBAALINEN JA NONVER- BAALINEN TOIMINTA	134	184	300	18	EPÄASIAALLINEN TOIMINTA VERTAISTEN KESKUUDESSA	1173	1024	2074	123
- Huijaaminen	7	4	11	-	Huijaaminen	7	4	11	-										
- Kielen näyttäminen	2	4	6	-	Irvistäminen	2	7	9	-										
- Irvistäminen	-	3	3	-															
- Lällättely	3	2	5	-	Lällättely	3	2	5	-										
- Ikävät tai rumat sanat	5	22	25	2															
- Kiroileminen	7	-	6	1	Rumat puheet	13	26	36	3										
- Vessajuttujen puhuminen	1	4	5	-															
- Määräily tai komentelu	15	38	48	5	Komentaminen	17	40	52	5										
- Kieltäminen	2	2	4	-															
- Kiristäminen	-	2	2	-	Uhkaileminen	6	14	18	2										
- Uhkailu	6	12	16	2															
- Melu	2	1	3	-															
- Huutaminen	8	21	28	1	Kovaäänisyys	10	23	31	2										
- Ärhentely	-	1	-	1															
- Vaatteista vetäminen	1	1	2	-															
- Repiminen	1	4	3	2	Repiminen	7	19	20	6										
- Kädestä vetäminen	-	2	2	-															
- Hiuksista vetäminen	4	9	10	3															
- Tukistaminen	1	3	3	1															
- Kimppuun hyökkääminen	1	1	2	-															
- Tappelut	72	24	92	4	Tappeleminen	79	29	104	4										
- Painiminen	3	3	6	-															
- Nyrkkeily	1	-	1	-															
- Heittäminen jotakin päin	2	1	3	-															
- Esineellä tai välineellä lyöminen	27	8	33	2	Lyöminen	257	172	412	17										
- Lyöminen	229	162	376	15															
- Huitominen	1	2	3	-															
- Töniminen	227	196	394	29	Töniminen	242	207	420	29										
- Kaataminen	15	11	26	-															
- Potkiminen	27	13	39	1	Potkiminen	27	13	39	1										
- Hiekan heittäminen	8	6	14	-															
- Jään heittäminen	2	1	2	-	Aineksen heittäminen	32	26	54	3										
- Kuran heittäminen	2	3	5	-															
- Lumen heittäminen	11	14	22	3															
- Veden heittäminen	-	1	1	-															
- Lunta laitettu johonkin	9	1	10	-															
- Tavarain heittäminen	8	7	14	1	Esineen heittäminen	8	9	16	1										
- Pallolla heittäminen	-	2	2	-															
- Luunapin antaminen	-	1	1	-															
- Tökkiminen	2	1	3	-	Kädellä satuttaminen	35	42	72	6										
- Nipistäminen	8	13	20	1															
- Puristaminen	1	6	7	-															

LIITE 3: Lasten pelot varhaiskasvatuksessa

PELKISTETTY ILMAUS	P	T	PK	PH	ALALUOKAT	P	T	PK	PH	YLÄLUOKAT	P	T	PK	PH	YHDISTELEVÄ LUOKKA	P	T	PK	PH
- Ei vastausta	1533	1435	2746	222	Ei vastausta	1533	1435	2746	222										
- En tiedä	47	64	100	11	Ei mikään	525	467	929	62										
- Ei mikään	478	403	829	51															
- Joku	1	4	5	-	Jokin asia	1	4	5	-										
- En tykkää olla siellä	1	-	1	-	Päivähoidossa oleminen	8	3	11	-	PÄIVÄHOIDOSSA VIIHTYMÄTTÖMYYS	42	60	96	6	PÄIVÄHOIDON ARKI	160	208	351	19
-Päiväkotiin jääminen	7	3	10	-															
- Kaveri on poissa	3	2	5	-	Kaverit poissa	3	3	6	-										
-Ei tiedä tulevatko kaverit päiväkotiin	-	1	1	-															
- Liian pitkä päivä	-	2	2	-	Päivän pituus	-	2	2	-										
- Perhepäivähoito	-	1	-	1	Päivähoitopaikka	2	4	5	1										
- Päiväkoti	1	3	4	-															
- Päiväkoti on iso	1	-	1	-															
- Yövuorot	-	3	3	-	Päivähoidon ajankohta	-	4	4	-										
- Ilta-aamu	-	1	1	-															
- Vanhemmat eivät ole siellä	14	21	32	3	Koti-ikävä	29	44	68	5										
- Ikävä vanhempia	14	15	27	2															
- Koti-ikävä	-	6	6	-															
- Vanhemmat lähtevät kiireellä	1	-	1	-															
- Sisarukselta erossa oleminen	-	2	2	-															
- Mennä kakalle	1	-	-	1	WC-käynnit	3	2	4	1										
- Kakka ei tullut pönttöön	-	1	1	-															
- Vessa	1	-	1	-															
- Vessassa käynti	1	1	2	-															
- Pissahätä	-	1	1	-	Virtsaamiseen liittyvät huolet	1	2	3	-										
- Pissa tulee housuun	1	1	2	-															
- Kouluruokailu	1	-	1	-	Kouluruokailu	1	-	1	-										
- Paha ruoka	3	3	5	1	Epämieluisa ruoka	3	3	5	1										
- Aikuinen laittaa ruokaa	-	1	1	-	Ruuanlaitto	-	1	1	-										
- Kun ei jaksa syödä	1	1	2	-	Ruuan määrä	1	2	3	-										
- Suuhun tulee liian paljon ruokaa	-	1	1	-															

- Itkeminen	1	4	5	-	Surullisuus	2	4	6	-	IKÄVÄT TUNNETILAT	6	10	16	-					
- Pelkään loukkaavani ka- verin tunteita	1	-	1	-		3	4	7	-										
- Suuttuminen	3	4	7	-		1	2	3	-										
- Vihaisen näköinen kaveri	-	2	2	-	Vihaisuus	1	2	3	-	LEIKKIMINEN	22	36	51	7					
- Kiukku	1	-	1	-															11
- Leikkiminen	3	-	2	1	Leikkiminen	4	1	3	2										LELUJA JA LEIKKEJÄ KOSKEVAT HUOLET
- Muiden kanssa leikkimi- nen	1	1	1	1						1	-	1	-						
- Kovat vauhdit keinussa	1	3	4	-	Vauhdikkaat leikit	3	4	7	-	LEIKKI- TILANTEET	51	64	107	8					
- Kova vauhti	2	1	3	-											1	2	3	-	
- Pimeäleikit	3	4	7	-	Tietyt leikit	11	29	35	5						LEIKKI- TILANTEET	51	64	107	8
- Autoleikki	-	1	1	-															
- Haamuleikki	1	7	7	1															
- Hirviöleikki	2	1	3	-															
- Rajut leikit	-	10	9	1															
- Pelottavat leikit	1	2	3	-															
- Piiloleikki	-	1	-	1															
- Leikit	-	1	1	-															
- Tyhmät leikit	1	-	1	-															
- Vankilaleikki	-	1	1	-															
- Hippaleikki	1	-	1	-															
- Viidakkoleikki	1	-	-	1															
- Poliisin ja palomiehen leikkiminen	-	1	-	1															
- Inkan aarteessa tulee rosvo	1	-	1	-															
- Leikkimökin katolta las- keminen	1	-	1	-	Mökin katolta laskeminen	1	-	1	-	LEIKKI- TILANTEET	51	64	107	8					
- Puolapuiden kiipeäminen	1	1	2	-	Kiipeilytilanteet	1	2	3	-										
- Voltin tekeminen kiipei- lytelineessä	-	1	1	-															
- Vuorelta hyppääminen	1	-	1	-	Hyppääminen jostakin	2	-	2	-	LEIKKI- TILANTEET	51	64	107	8					
- Korkealta hyppääminen	1	-	1	-															
- Kissalelu	-	1	1	-	Tietyt lelut	7	5	12	-										
- Kaverin omat lelut	1	-	1	-															
- Muumiolelu	1	-	1	-															
- Jotkut lelut	1	2	3	-															
- Palikat	1	-	1	-															
- Nuket	-	1	1	-															

- Riitely	3	3	6	-	Riidat	3	3	6	-	VERBAALINEN JA NONVERBAALINEN TOIMINTA	12	20	32	-	EPÄASIAALLINEN TOIMINTA VERTAISTEN KESKUUDESSA	131	148	272	7
- Lällättely	-	1	1	-	Lällättely	-	1	1	-										
- Nimittely	2	1	3	-	Haukkuminen	2	2	4	-										
- Pilkkaaminen	-	1	1	-															
- Rumat sanat	1	-	1	-	Rumat sanat	1	-	1	-										
- Toruminen	-	1	1	-	Toruminen	-	1	1	-										
- Kaveri on sanonut ettei ole enää kaveri	1	1	2	-															
- Uhkaileminen	2	5	7	-	Uhkaileminen	3	6	9	-										
- Määräileminen	1	4	5	-	Komentaminen	1	4	5	-										
- Nauraminen toiselle	1	-	1	-	Ivailu	2	2	4	-										
- Irvistäminen	1	2	3	-															
- Tuijottaminen	-	1	1	-	Tuijottaminen	-	1	1	-										
- Töniminen	16	16	31	1	Töniminen	16	16	31	1										
- Kaverit tulevat päälle	4	1	5	-	Päälle tuleminen	4	1	5	-										
- Taistelemine	2	1	2	1															
- Tappelemine	1	3	4	-	Tappelut	5	5	8	2										
- Hyökkääminen	2	1	2	1															
- Lyöminen	1	1	1	1	Lyöminen	30	21	50	1										
- Läpsiminen	29	20	49	-															
- Ulos nakkaaminen	1	-	1	-	Ulos heittäminen	1	-	1	-										
- Pureminen	2	2	4	-	Pureminen	2	2	4	-										
- Kaataminen	-	2	2	-	Kaataminen	-	2	2	-										
- Jääkimpaleen heittäminen	1	1	2	-	Aineksen heittäminen	2	1	3	-										
- Lumipallolla heittäminen	1	-	1	-															
- Satuttaminen	4	3	7	-	Satuttaminen	4	3	7	-										
- Silmään tökkäys	-	1	1	-															
- Suusta kiinni otto	-	1	1	-															
- Kädestä vetäminen	-	1	1	-	Kädellä satuttaminen	-	7	7	-										
- Tukistaminen	-	1	1	-															
- Rytistäminen	-	1	1	-															
- Raapiminen	-	2	2	-															
- Eskariin meno	2	1	3	-	Uudessa paikassa aloittaminen	21	33	51	3	VIERAAT TILANTEET JA PAIKAT	37	55	86	6	UUDET KOKEMUKSET	72	91	153	10
- Ensimmäinen päivä	19	32	48	3	Vieras paikka	1	5	6	-										
- Uudet paikat	1	5	6	-	Ryhmän vaihtuminen	-	2	1	1										
- Ryhmän vaihtaminen	-	2	1	1	Uudet tilanteet	11	12	23	-										
- Uudet asiat	7	9	16	-															
- Uudet tilanteet	4	3	7	-	Päivähoitoon mentaution	4	3	5	2										
- Viikonlopun jälkeen päivähoitoon meno	1	-	1	-															
- Loman jälkeen	3	2	3	2															

- Kaveri tulee loman jälkeeseen	-	1	1	-	jälkeen													
- Aikuisella on uusi kamppaus	-	1	1	-	Vierastaminen	1	1	2	-	VIERAS-TAMINEN	35	36	67	4				
- Ei muista aikuisia loman jälkeen	1	-	1	-														
- Uudet ihmiset	9	12	21	-	Vieraat ihmiset	23	24	44	3									
- Uusi lapsi	8	7	13	2														
- Ulkomaalainen ihminen	-	1	1	-														
- Valokuvaaja	-	1	1	-														
- Työmiehet	6	3	8	1														
- Isommat lapset	5	5	9	1	Vanhemmat lapset	11	11	21	1									
- Eskarilaiset	2	-	2	-														
- Koululaiset	1	2	3	-														
- Yläastelaiset	1	-	1	-														
- Paljon isoja poikia	2	4	6	-														
- Vanhemmille sattuu jotain ikävää	2	-	2	-	Huoli vanhemmista	2	-	2	-	HUOLI LÄHEISISTÄ JA ITSESTÄ	5	6	11	-				
- Kuoleminen	1	2	3	-	Kuoleminen	1	2	3	-									
- Murtunut jalka	-	1	1	-	Sairastuminen	2	4	6	-									
- Kipeäksi tuleminen	2	2	4	-														
- Lääkeruiskulla pisto	-	1	1	-														
- Tapahtuu jotain kurjaa	-	1	1	-	Uhkaavuuden tunne	-	2	2	-	VAARATILANTEET	7	21	28	-				
- Jos tulee joku hätä	-	1	1	-														
- Tuleeko ulkoilman myrkky sisälle	-	1	1	-	Ulkoilman myrkyllisyys	-	1	1	-									
- Talo menee rikki	-	2	2	-	Talon hajoaminen	-	2	2	-									
- Paloharjoitus	-	2	2	-	Tulipalon uhka	7	13	20	-									
- Palohälytys	4	7	11	-														
- Tulipalo	3	4	7	-														
- Rosvot	-	1	1	-	Rosvot	-	1	1	-									
- Joku voi tulla päiväkotiin	-	1	1	-	Tunkeutuminen	-	2	2	-									
- Joku voi tulla kotiin	-	1	1	-														
- Ukkonen	2	10	8	4	Sää	6	22	23	5	SÄÄOLOSUHTEET	6	22	23	5				
- Salama	-	2	2	-														
- Myrsky	-	2	2	-														
- Kova tuuli	1	2	3	-														
- Sade	1	2	2	1														
- Lumisade	1	-	1	-														
- Tornado	-	1	1	-														
- Rakeet	-	1	1	-														

- Aakkoskomero	-	1	1	-	Tietty paikka	5	5	10	-	TIIETTYT ESINEET JA KULKUNEUVOT	18	4	19	3	JA ESINEET			
- Piha	1	-	1	-														
- Metsä	3	1	4	-														
- Ulkokuusi	1	-	1	-														
- Liukumäki	-	2	2	-														
- Lumiaurat	-	1	1	-	Työkoneet	3	1	4	-									
- Työkoneet	3	-	3	-	Hälytysajoneuvot	2	-	2	-									
- Ambulanssi	1	-	1	-														
- Poliisiauto	1	-	1	-	Kulkuvälineet	6	1	6	1									
- Lentokone	1	-	1	-														
- Isot autot	3	-	3	-														
- Mopo	1	-	-	1														
- Bussilla kulkeminen	-	1	1	-														
- Oikea auto päiväkodin sisällä	1	-	1	-	Tietty esine	7	2	7	2									
- Juliste	1	-	-	1														
- Iso piirustus	1	-	1	-														
- Patsas	-	1	1	-														
- Pulkka	1	-	1	-														
- Aikuisen reppu	1	-	1	-														
- Portti ja ovi	1	-	1	-														
- Koristelintu	1	-	-	1														
- Desibelimittari	1	-	1	-														
- Pepunpyyhintähanskat	-	1	1	-														
- Dinosaurukset	2	4	5	1	Dinosaurukset	2	4	5	1	ELÄIMET	23	28	44	7	ELÄIMET			
- Apina	-	1	1	-	Ulkomaalaiset villieläimet	6	8	14	-									
- Mustekala	1	-	1	-														
- Krokotiili	2	3	5	-														
- Leijona	2	3	5	-														
- Tiikeri	1	1	2	-														
- Hiiri	1	1	2	-	Suomen villieläimet	3	8	10	1									
- Hirvi	-	1	1	-														
- Käärme	1	-	1	-														
- Mäyrä	-	1	1	-														
- Poro	-	1	-	1														
- Pöllö	-	1	1	-														
- Karhu	1	3	4	-														
- Kala	-	1	1	-	Kalat	-	1	1	-									
- Koira	2	-	-	1	Lemmikkieläimet	5	1	2	4									
- Kissa	3	1	-	3														
- Ampiainen	1	1	1	1	Hyönteiset	7	6	12	1									
- Hämähäkki	4	4	8	-														
- Sokeritoukat	1	-	1	-														
- Mehiläinen	1	-	1	-														
- Tulimuurahainen	-	1	1	-														

- Hirviöt	19	12	28	3	Hirviöt	39	36	66	9	MIELIKUVITUSOLENNOT	78	59	123	14	MIELIKUVITUS- JA SATUHAHMOT	81	61	128	14
- Möröt	20	24	38	6															
- Noita	-	2	2	-	Taruolennot	3	5	8	-										
- Zombie	1	-	1	-															
- Lohikäärme	2	3	5	-															
- Kummitus	31	14	41	4	Kummitukset	31	14	41	4										
- Hirviö tulee nukkariin	5	2	7	-	Mielikuvitus päiväunilla	5	3	7	1										
- Pelottaa että lelu on muuttunut oikeaksi	-	1	-	1															
- Mielikuvitus	-	1	1	-	Mielikuvitus	-	1	1	-										
- Joku hahmo	-	1	1	-															
- Kisu Pikkukuu	-	1	1	-	Tietty hahmo	1	2	3	-	HAHMOT	3	2	5	-					
- Katti Katala	1	-	1	-															
- Hattivatit	1	-	1	-	Muumihahmo	2	-	2	-										
- Haisuli	1	-	1	-															